

SOPRONI
EGYETEM

BENEDEK ELEK
PEDAGÓGIAI
KAR

Nemzetközi Kora Gyermekkorai Konferencia *International Early Childhood Conference*

Program és absztraktok
Program and Abstracts

Szerkesztette:

Kéri Katalin – Patyi Gábor – Hartl Éva
Németh Dóra Katalin – Fehér Ágnes

**Nemzetközi Kora Gyermeckori Konferencia
2023. április 19.**

Program és Absztraktok

***International Early Childhood Conference
April 19, 2023***

Program and Abstracts

Szerkesztette:

Kéri Katalin

Patyi Gábor

Hartl Éva

Németh Dóra Katalin

Fehér Ágnes

**SOPRONI EGYETEM KIADÓ
Benedek Elek Pedagógiai Kar
SOPRON, 2023**

A Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kara
és az MTA VEAB Neveléstörténeti és Nőtörténeti Munkabizottságai közös rendezvénye.

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Fábíán Attila
a Soproni Egyetem rektora

Szerkesztők:

Prof. Dr. Kéri Katalin DSc

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet
keri.katalin@uni-sopron.hu

Dr. Patyi Gábor PhD

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet
Tanárképző Központ
patyi.gabor@uni-sopron.hu

Dr. Hartl Éva PhD

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet
hartl.eva@uni-sopron.hu

Németh Dóra Katalin

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet
nemeth.dora.katalin@uni-sopron.hu

Fehér Ágnes

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet
feher.agnes@uni-sopron.hu

Olvasószerkesztők:

Dr. Molnár Csilla

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
Társadalom-, Szociális és
Kommunikációtudományok Intézete
molnar.csilla@uni-sopron.hu

Dr. Frang Gizella

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
Társadalom-, Szociális és
Kommunikációtudományok Intézete
frang.gizella@uni-sopron.hu

Kuslicsné Kloiber Alexandra

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományok Intézete
kloiber.alexandra@uni-sopron.hu

Technikai szerkesztő:

Ambrus Attila József

Soproni Egyetem Központi Könyvtár és Levéltár
ambrus.attila@uni-sopron.hu

ISBN (pdf) 978-963-334-480-4

DOI: <https://doi.org/10.35511/978-963-334-480-4>

A kötet felhasználására a Creative Commons ezen rendelkezései vonatkoznak: CC BY-NC-ND 4.0, Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! További felhasználás esetén a szerzőre hivatkozni kell.

Felhasználás esetén így hivatkozza: *Kéri Katalin – Patyi Gábor – Hartl Éva – Németh Dóra Katalin – Fehér Ágnes (szerk.): Nemzetközi Kora Gyermekkorai Konferencia 2023. április 19. : Program és Absztraktok = International Early Childhood Conference April 19, 2023 : Program and Abstracts. Soproni Egyetem Kiadó, Sopron, 2023*

A szerkesztés lezárása és a kötetben előforduló webes hivatkozások legutolsó ellenőrzési időpontja: 2023. április 18.

Nemzetközi Kora Gyermekkorai Konferencia
International Early Childhood Conference

Sopron, 2023. április 19.

A KONFERENCIA TUDOMÁNYOS PROGRAMBIZOTTSÁGA

A konferencia elnöke:

Prof. Dr. Kéri Katalin, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

A konferencia társelnöke:

Dr. Patyi Gábor, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

A konferencia tudományos titkára:

Dr. Hartl Éva, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

A Tudományos Programbizottság további tagjai:

Dr. habil. Varga László, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Kissné Dr. Zsámboki Réka, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Dr. habil. Simon István Ágoston, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Dr. habil. Horváth Kinga, Selye János Egyetem Tanárképző Kar (Szlovákia)

Doc. dr. univ. Csehiová Agáta, Selye János Egyetem Tanárképző Kar (Szlovákia)

Prof. Dr. Robert Bacalja, University of Zadar (Horvátország)

Prof. Dr. Alexandra Oliveira Gomes, University of Minho (Portugália)

Prof. Dr. habil. Agnieszka Żyta, University of Warmia and Mazury (Lengyelország)

Suzy Rosemond, M.Ed. Executive Director, KinderCare (USA)

Doz. a.D. Susanna Filesch-Weszely, Katholische Stiftungshochschule München (Németország)

A konferencia szervező titkárai:

Németh Dóra Katalin

Giczi Barnabásné Fehér Ágnes

Angol nyelvi lektorok:

Dr. Kitzinger Arianna

Dr. Didem Kepir-Sávoly

Frank Berger

A KONFERENCIA HELYSZÍNE

Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar

9400 Sopron, Ferenczy János u. 5. Tel.: +36 (99) 518-920

A KONFERENCIA HONLAPJA

<https://bpk.uni-sopron.hu/iecc23>

Honlapkészítő: Németh Tamás

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Tartalomjegyzék

ÁTTEKINTŐ ÉS RÉSZLETES PROGRAM /// OVERVIEW AND DETAILED PROGRAM

Áttekintő program / Overview program.....	8
Részletes program / Detailed program	9
1. A gyermekkor, a kora gyermekkori nevelés, a szülő-gyermek kapcsolatok története...	9
2. Az óvodáztatás és az óvopedagógus-képzés története	10
3. Családi nevelés, bölcsőde- és óvodaügy napjainkban.....	11
4. Lányiskolák, tanuló nők	12
5. Nők a tudománytörténetben	12
6. Nők a pedagógusi pályán	13
7. International dimensions of early childhood education I.....	14
8. International dimensions of early childhood education II.....	15

ABSZTRAKTOK /// ABSTRACTS

Plenáris előadások / Plenary sessions

- Prof. Dr. Simonetta Polenghi: Early childhood education and care between
the 19th and the 20th century
Dr. habil. Virág Irén: Kisgyermeknevelés és gondozás 19. századi forrásokban

Szekcielőadások / Session Chairs	16
<i>1. A gyermekkor, a kora gyermekkori nevelés, a szülő-gyermek kapcsolatok története ...</i>	<i>16</i>
Mogyorósi Zsolt – Virág Irén: A kora gyermekkori testi nevelés filantropista vetületei	16
Koós Ildikó: 150 éves a szülői nyelv és a gyermeknyelv kutatásának magyar nyelvtudománya.....	18
Kéri Katalin: Anyai teendőkre, kisgyermeknevelésre történő felkészítés a dualizmus korában	20
Németh Andrásné Farkas Gabriella: Erzsébet királyné magyarországi kultusza neveléstörténeti megközelítésben – Erzsébet királyné emlékezete a legkisebbek szemével.....	22
Somogyi Anett: Módszertani-gyakorlati anyagok a „Kisdednevelésben” Kenyeres Elemér szerkesztői időszakában	24
Kovács László: Akik az „Isteni szolgálatot illő ének és orgona hanggal” segítették... Langerné Buchwald Judit: Alternatív pedagógiai koncepciók gyermekképe	26 28
<i>2. Az óvodáztatás és az óvopedagógus-képzés története.....</i>	<i>30</i>
Patyi Gábor: Az óvodaügy kérdésköre a második tanügyi kongresszuson (1896) és a korabeli pedagógiai sajtó	30
Kóger Yvetta: Az ötvenes évek óvodaképeinek sajtórepresentációja – metaforák a közvéleményformáló újságok hasábjain	32
Somogyvári Lajos: Ideológia az óvodában: a munkára nevelés tematizálása az ötvenes években	34
Hartl Éva: Óvónőképzés, óvodai hospitálás-gyakorlat az 1930-as évek elején Sopronban.....	36
Németh Dóra Katalin: Gyakorlat és képzés: A Soproni Óvónőképző Intézet gyakorlati képzése és gyakorló óvodái (1964-1972).....	38

Pásztor Enikő: A Soproni Óvónőkészítő Intézet gyakorló óvodáinak sajtórepresentációja az 1970-es években	40
Horváth Anna Viktória: A Soproni Óvónőkészítő Intézet pedagógiai innovációinak sajtóvisszhangja az 1980-as és 1990-es években	42
3. Családi nevelés, bölcsőde- és óvodaiügy napjainkban	44
Frang Gizella: Az egyházi bölcsődei nevelés létjogosultsága (A koragyermekkor és az egyházi nevelés)	44
Szabó Ildikó: A koragyermekkor intervenció a Pedagógiai Szakszolgálat és a bölcsőde együttműködésével Sopronban.....	46
Révész József: Mit fejlesztünk az óvodában? Az óvodai ének-zenei nevelés jelene, a kreativitás fejlesztésének tükrében	48
Kloiber Alexandra: Határhelyzetek: egy irodalmi mű női karakterének emlékezete ..	50
Kövecsesné Gósi Viktória: Fenntarthatóságra nevelés kisgyermekkorban – kihívások és módszertani megoldások.....	52
Molnár Katalin: Fenntarthatóság – a fejlődés feltétele a jó étel.....	54
4. Lányiskolák, tanuló nők	56
Horváth Kinga – Tóth Péter: A női szakképzés dualizmuskori helyzete társadalomtörténeti nézőpontból a Magyar Királyi Állami Nőipariskola példája alapján	56
Pálkuti Anikó: Leánytanulók a Czuczor Gergely Bencés Gimnázium és Kollégiumban 1905–1918 között, valamint 2008-tól napjainkig.....	58
Kanczné Nagy Katalin: A női szerep változásaihoz való viszonyulás a műszaki és gazdaságtudományi képzésben tanuló női hallgatók körében.....	60
5. A gyermek és a család a XXI. században	62
Csehiová Agáta – Kiss Beáta: „Asszonyszeretem, asszonysors” – Női szerepek a zeneművészetben, zenetörténetben, zenepedagógiában a 19. század második felében és a századforduló éveiben.....	62
Molnár Csilla: Torma Zsófia, az első régész nő	64
Bóka Zsolt: Ungár Margit, az első magyar ügyvéd nő emlékezete	66
Vódlai Zsolt István: Zsidó női sorsok a 20. században: Mangold Éva és lánya mikrobiográfiája	68
6. Nők a pedagógusi pályán.....	70
Molnár Béla: Domonkos Nővérek a pedagógusi pályán a dualizmus korában.....	70
Stela Jánosiová: Geöcze Sarolta, a magyar nemzeti nőnevelés úttörője	72
Kelbert Krisztina: „A szombathelyi leánynevelés egyik legérdemesebb munkása”, „A modern világnézet első harcos tanára” – Greisinger Ottóné Kerecsényi Ilona (1861–1935) feminista tanárnő pedagógiai munkássága a reformok jegyében.....	74
Takács Zsuzsanna Mária: Tanítónők választása: a házasság vagy cölibátus kérdése a 20. század elején.....	77
Gál Gyöngyi: Pedagógusnők karriertörténetei a migráció árnyékában.....	79
7. International dimensions of early childhood education I.	81
Arianna Kitzinger: Drama in Action: Creative Literature Classes in Teacher Training	81
Robert Bacalja – Mira Klarin – Jakov Proroković: Fairy tales and folk narratives in the Croatian minority periodical 'Male Crikvene i Školske Novine' (1931-1939)..	82

Adam Krzyk: The early childhood education and foreign language acquisition. The story of Marie Curie and the power of education	83
Smiljana Zrilić – Violeta Valjan Vukić – Karmen Marčina Travirka: The social competence of educators – a significant factor in the prevention of the most frequent manifestations of undesirable behavior in early and preschool age children.....	84
Dominika Provázková Stolinská – Miluše Rašková – Alena Vavrdová: Family and friends in the concept of preschool children	85
Isabel Morales – Emilio Cañadas: Teaching for understanding: How we can make thinking visible in early childhood education	86
Tünde Noémi Csiha: On the Border between Childhood and Adulthood – Initiation Rites in Archaic Societies	87
8. <i>International dimensions of early childhood education II</i>.....	88
Gergő Vida: Early childhood education from the perspective of special needs education - Intervention and international outlook	88
Alexandra Gomes: Mathematics in Preschool: the situation in Portugal	89
László Varga – Suzy Rosemond: Pedagogical culture change: back to the roots.....	90
Ágnes Fehér: What is school readiness? Document and content analysis on current use of school readiness terminology in recent international articles....	91
Réka Kissné Zsámboki: 'Who is that Freinet?' – Educational Reforms in Hungarian Pre-School Education in 1989	92
Didem Kepir Sávoy: A psychoeducational approach for teaching self-regulation skills	93
Bence Sipos: Everyday life in a post-apocalyptic world – Questions and challenges of education in the transmedia universe of The Last of Us	94
Előadók / Lecturer	95

ÁTTEKINTŐ ÉS RÉSZLETES PROGRAM
///
OVERVIEW AND DETAILED PROGRAM

**SOPRONI
EGYETEM**

BENEDEK ELEK
PEDAGÓGIAI
KAR

Nemzetközi Kora Gyermekekori Konferencia International Early Childhood Conference

Regisztráció / Registration

09:00 – 10:00 III. emelet, tetőtéri aula / 3rd floor, aula

Brunszvik előadóterem / 3rd floor 'Brunszvik' Lecture Hall

A konferencia megnyitása, Köszöntők / Opening, Welcome speeches

10:00 – 10:30

- **Dr. habil. Varga László** dékán, Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar
- **Dr. Patyi Gábor**, az MTA VEAB Neveléstörténeti Munkabizottsága elnöke

Brunszvik előadóterem / 3rd floor 'Brunszvik' Lecture Hall

Plenáris előadások / Plenary sessions

10:30 – 11:15

I. Plenáris előadás / Plenary

- **Prof. Dr. Simonetta Polenghi**, a konferencia fővédnöke köszöntője és online előadása *Early childhood education and care between the 19th and the 20th century* (Università Cattolica del Sacro Cuore, Milano, Italy)

11:15 – 12:00

II. Plenáris előadás / Plenary

- **Dr. habil. Virág Irén** előadása *Kisgyermeknevelés és gondozás 19. századi forrásokban* (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger)

Ebédszünet / Lunch break

12:00 – 13:30

Szekcielőadások (II. em.) / Sessions Chairs (2nd floor)

13:30 – 16:00

Szekcióelőadások (II. emelet) / Sessions Chairs (2nd floor)

13:30 – 16:00

(Please scroll down for the English language sessions)

1. A gyermekkor, a kora gyermekkori nevelés, a szülő-gyermek kapcsolatok története

Helyszín: II. em., 205. terem

<i>Szekcióvezető: Dr. Pásztor Enikő</i>		
13:30 – 13:45	Mogyorósi Zsolt – Virág Irén	A kora gyermekkori testi nevelés filantropista vetületei
13:45 – 14:00	Koós Ildikó	150 éves a szülői nyelv és a gyermeknyelv kutatásának magyar nyelvtudománya
14:00 – 14:15	Kéri Katalin	Anyai teendőkre, kisgyermeknevelésre történő felkészítés a dualizmus korában
14:15 – 14:30	Németh Andrásné Farkas Gabriella	Erzsébet királyné magyarországi kultusza neveléstörténeti megközelítésben – Erzsébet királyné emlékezete a legkisebbek szemével
14:30 – 14:45	Kávészünet	
<i>Szekcióvezető: Dr. habil Horváth Kinga</i>		
14:45 – 15:00	Somogyi Anett	Módszertani-gyakorlati anyagok a „Kisdednevelésben” Kenyeres Elemér szerkesztői időszakában
15:00 – 15:15	Kovács László	Akik az „Isteni szolgálatot illő ének és orgona hanggal” segítették
15:15 – 15:30	Langerné Buchwald Judit	Alternatív pedagógiai koncepciók gyermekképe
15:30 – 15:45	Vita	

2. Az óvodáztatás és az óvópedagógus-képzés története

Helyszín: II. em., 206. terem

<i>Szekcióvezető: Dr. Hartl Éva</i>		
13:30 – 13:45	Patyi Gábor	Az óvodaügy kérdésköre a második tanügyi kongresszuson (1896) és a korabeli pedagógiai sajtó
13:45 – 14:00	Kóger Yvetta	Az ötvenes évek óvodaképének sajtórepresentációja – metaforák a közvéleményformáló újságok hasábjain
14:00 – 14:15	Somogyvári Lajos	Ideológia az óvodában: a munkára nevelés tematizálása az ötvenes években
14:15 – 14:30	Vita	
14:30 – 14:45	Kávészünet	
<i>Szekcióvezető: Dr. Patyi Gábor</i>		
14:30 – 14:45	Hartl Éva	Óvónőképzés, óvodai hospitálás-gyakorlat az 1930-as évek elején Sopronban
14:45 – 15:00	Németh Dóra Katalin	Gyakorlat és képzés: A Soproni Óvónőképző Intézet gyakorlati képzése és gyakorló óvodái (1964-1972)
15:00 – 15:15	Pásztor Enikő	A Soproni Óvónőképző Intézet gyakorló óvodáinak sajtórepresentációja az 1970-es években
15:15 – 15:30	Horváth Anna Viktória	A Soproni Óvónőképző Intézet pedagógiai innovációinak sajtóvisszhangja az 1980-as és 1990-es években
15:30 – 15:45	Vita	

3. Családi nevelés, bölcsőde- és óvodaügy napjainkban

Helyszín: II. em., 212. terem

<i>Szekcióvezető: Dr. Csehiová Agáta</i>		
13:30 – 13:45	Frang Gizella	Az egyházi bölcsődei nevelés létjogosultsága (A koragyermekkor és az egyházi nevelés)
13:45 – 14:00	Szabó Ildikó	A koragyermekkorai intervenció a Pedagógiai Szakszolgálat és a bölcsőde együttműködésével Sopronban
14:00 – 14:15	Révész József	Mit fejlesztünk az óvodában? Az óvodai ének-zenei nevelés jelene, a kreativitás fejlesztésének tükrében
14:15 – 14:30	Vita	
14:30 – 14:45	Kávészünet	
<i>Szekcióvezető: Dr. habil Simon István Ágoston</i>		
14:45 – 15:00	Kloiber Alexandra	Határhelyzetek: egy irodalmi mű női karakterének emlékezete
15:00 – 15:15	Kövecsesné Gösi Viktória	Fenntarthatóságra nevelés kisgyermekkorban – kihívások és módszertani megoldások
15:15 – 15:30	Molnár Katalin	Fenntarthatóság – a fejlődés feltétele a jó étel
15:30 – 15:45	Vita	

4. Lányiskolák, tanuló nők

Helyszín: II. em., 214. terem

<i>Szekcióvezető: Dr. Molnár Csilla</i>		
13:30 – 13:45	Horváth Kinga – Tóth Péter	A női szakképzés dualizmuskori helyzete társadalomtörténeti nézőpontból a Magyar Királyi Állami Nőipariskola példája alapján
13:45 – 14:00	Pálkuti Anikó	Leánytanulók a Czuczor Gergely Bencés Gimnázium és Kollégiumban 1905–1918 között, valamint 2008-tól napjainkig
14:00 – 14:15	Kanczné Nagy Katalin	A női szerep változásaihoz való viszonyulás a műszaki és gazdaságtudományi képzésben tanuló női hallgatók körében
14:15 – 14:30	Vita	
14:30 – 14:45	Kávészünet	

5. Nők a tudománytörténetben

Helyszín: II. em., 214. terem

<i>Szekcióvezető: Prof. Dr. Kéri Katalin</i>		
14:45 – 15:00	Csehiová Agáta – Kiss Beáta	„Asszonyszerelem, asszonysors” – Női szerepek a zeneművészetben, zenetörténetben, zenepedagógiában a 19. század második felében és a századforduló éveiben
15:00 – 15:15	Molnár Csilla	Torma Zsófia, az első régésznő
15:15 – 15:30	Bóka Zsolt	Ungár Margit, az első magyar ügyvédnő emlékezete
15:30 – 15:45	Vódlí Zsolt István	Zsidó női sorsok a 20. században: Mangold Éva és lánya mikrobiográfiája
15:45 – 16:00	Vita	

6. Nők a pedagógusi pályán

Helyszín: II. em., 216. terem

<i>Szekcióvezetők: Dr. Molnár Béla</i>		
13:30 – 13:45	Molnár Béla	Domonkos Nővérek a pedagógusi pályán a dualizmus korában
13:45 – 14:00	Stela Járosiová	Geőcze Sarolta, a magyar nemzeti nőnevelés úttörője
14:00 – 14:15	Kelbert Krisztina	„A szombathelyi leánynevelés egyik legérdekesebb munkása”, „A modern világnézet első harcos tanára” – Greisinger Ottóné Kerecsényi Ilona (1861–1935) feminista tanárnő pedagógiai munkássága a reformok jegyében
14:15 – 14:30	Vita	
14:30 – 14:45	Kávészünet	
<i>Szekcióvezető: Dr. Orsovics Yvette</i>		
14:45 – 15:00	Takács Zsuzsanna Mária	Tanítónők választása: a házasság vagy cölibátus kérdése a 20. század elején
15:00 – 15:15	Gál Gyöngyi	Pedagógusnők karriertörténetei a migráció árnyékában
15:15 – 15:30	Vita	

7. International dimensions of early childhood education I.

Venue: Room nr. 217

<i>Session chair: Prof. Dr. Smiljana Zrilić</i>		
13:30 – 13:45	Arianna Kitzinger	Drama in Action: Creative Literature Classes in Teacher Training
13:45 – 14:00	Robert Bacalja – Mira Klarin – Jakov Proroković	Fairy tales and folk narratives in the Croatian minority periodical 'Male Crikvene i Školske Novine' (1931-1939)
14:00 – 14:15	Adam Krzyk	The early childhood education and foreign language acquisition. The story of Marie Curie and the power of education
14:15 – 14:30	Discussion	
14:30 – 14:45	Coffee break	
<i>Session chair: Prof. Dr. Robert Bacalja</i>		
14:45 – 15:00	Smiljana Zrilić – Violeta Valjan Vukić – Karmen Marčina Travirka	The social competence of educators – a significant factor in the prevention of the most frequent manifestations of undesirable behavior in early and preschool age children
15:00 – 15:15	Dominika Provázková Stolinská – Miluše Rašková – Alena Vavrdová	Family and friends in the concept of preschool children
15:15 – 15:30	Isabel Morales – Emilio Cañadas	Teaching for understanding: How we can make thinking visible in early childhood education
15:30 – 15:45	Tünde Noémi Csiha	On the Border between Childhood and Adulthood – Initiation Rites in Archaic Societies
15:45 – 16:00	Discussion	

8. International dimensions of early childhood education II.

Venue: Room nr. 218

<i>Session chairs: Suzy Rosemond (online) – Dr. Réka Kissné Zsámboki</i>		
13:30 – 13:45	Gergő Vida	Early childhood education from the perspective of special needs education - Intervention and international outlook
13:45 – 14:00	Alexandra Gomes	Mathematics in Preschool: the situation in Portugal
14:00 – 14:15	László Varga – Suzy Rosemond	Pedagogical culture change: back to the roots
14:15 – 14:30	Discussion	
14:30 – 14:45	Coffee break	
<i>Session chairs: Dr. Adam Krzyk – Dr. Arianna Kitzinger</i>		
14:45 – 15:00	Ágnes Fehér	What is school readiness? Document and content analysis on current use of school readiness terminology in recent international articles
15:00 – 15:15	Réka Kissné Zsámboki	'Who is that Freinet?' – Educational Reforms in Hungarian Pre-School Education in 1989
15:15 – 15:30	Didem Kepir Sávoy	A psychoeducational approach for teaching self-regulation skills
15:30 – 15:45	Bence Sipos	Everyday life in a post-apocalyptic world – Questions and challenges of education in the transmedia universe of The Last of Us
15:45 – 16:00	Discussion	

Szekcióelőadások (II. emelet) / Sessions Chairs (2nd floor)

13:30 – 16:00

(Please scroll down for the English language sessions)

1. A gyermekkor, a kora gyermekkori nevelés, a szülő-gyermek kapcsolatok története

Dr. Mogyorósi Zsolt
Dr. habil. Virág Irén

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

A KORA GYERMEKKORI TESTI NEVELÉS FILANTROPISTA VETÜLETEI

A gyermekek testi nevelésének történeti dimenziója kedvelt kutatási téma a neveléstörténészek körében, szakirodalmi rendkívül gazdag, hisz a testi nevelés a nevelés klasszikus területi felosztásában, a különböző pedagógiatörténeti korszakokban minden esetben meghatározó helyet foglal el.

Előadásunkban a testi nevelés elméleti és gyakorlati megjelenítését mutatjuk be a filantropista pedagógusok (Basedow, Villaume, Gutsuths, Vieth, Stuve) munkái alapján. Ennek során főként az alábbi műveket vesszük alapul: Johann Christoph Friedrich Gutsuths: *Gymnastik für die Jugend* (Gimnasztika a fiatalok számára) (1793), valamint a *Spiele zur Übung und Erholung des Körpers und Geistes* (1796) (A test és a lélek gyakorló és rekreációs játéka) című munkáját, amely a különböző megfigyeléseken alapuló mozgásos és szellemi játékok szisztematikus rendszere. További forrásunk Gerhard Ulrich Anton Vieth: *Versuch einer Encyclopädie der Leibesübungen* (1794) (A tornagyakorlatok enciklopédiájának kísérlete) című írása, illetve Peter Villaume *Von der Bildung des Körpers in Rücksicht auf die Vollkommenheit und Glückseligkeit der Menschen, oder über die physische Erziehung insonderheit* (1793) (A test kiművelése az ember teljessége és boldogsága szempontjából, avagy különösen a testi nevelésről) című írásai.

Ezt követően azt vizsgáljuk, hogy az intézményes nevelés, valamint a magánnevelés praxisában hogyan jelennek meg ezen elgondolások egyes elemei, a kora gyermekkori időszakra fókuszálva. A testi nevelés esetében a táplálkozás, a mozgás, az érzékek fejlesztése, az egész test fejlesztésére irányuló gyakorlatok, a játék, a munka, valamint a tényleges testgyakorlat elemeit vizsgáljuk Frank Antal forrástanulmányának egyes kategóriáit (Frank 1922) alapul véve. Természetesen rámutat az előadás arra is, hogy a filantropisták testi nevelésében egyértelműen kimutatható – a lovagi erényeket idéző intelmek mellett – az egyes mesterségek alapjainak elsajátítása, a különböző területeken történő tapasztalatszerzés, a kényeztetés kerülése a nevelés során, valamint az időjárási viszonyokhoz való alkalmazkodás alapvetései is.

Előadásunk a kora gyermekkor testi nevelésének történeti horizontján a pedagógiai elgondolások gyakorlati megvalósulására helyezi a hangsúlyt, amivel reményeink szerint nem csupán pedagógiatörténeti, hanem kultúrtörténeti szempontból is új eredményeket mutat be.

Kulcsszavak: kora gyermekkor, testi nevelés, neveléstörténet, filantropizmus, intézményes és magánnevelés

PHILANTHROPIC ASPECTS OF EARLY CHILDHOOD PHYSICAL EDUCATION

The historical dimension of the physical education of children is a popular research topic among historians of education. The subject has an extremely rich literature since physical education has occupied a dominant place in the classical division of the field of education in the various periods of the history of education.

Our presentation addresses the theoretical and practical representation of physical education based on the works of philanthropist educators (Basedow, Villaume, Gutsmuths, Vieth, Stuve). In doing so, we will focus mainly on Johann Christoph Friedrich Gutsmuths: *Gymnastik für die Jugend* (1793) and his *Spiele zur Übung und Erholung des Körpers und Geistes* (1796), a complex system of movement and mental games based on various observations. Other sources include Gerhard Ulrich Anton Vieth's *Versuch einer Encyclopädie der Leibesübungen* (1794) and Peter Villaume's *Von der Bildung des Körpers in Rücksicht auf die Vollkommenheit und Glückseligkeit der Menschen, oder über die physische Erziehung insonderheit* (1793).

We then examine how elements of these ideas are reflected in the practice of institutional and private education, focusing on the early childhood period.

In the case of physical education, we examine the elements of nutrition, movement, sensory development, whole-body exercises, play, work, and actual physical exercise, based on the categories of Antal Frank's source study (Frank 1922). The presentation also reveals that in addition to the exhortations of chivalric virtues, the physical education of the philanthropists also features the acquisition of the basics of certain crafts, the acquisition of experience in various fields, the avoidance of indulgence in education, and the basic principles of adaptation to weather conditions.

Our presentation will focus on the practical implementation of pedagogical ideas on the historical horizon of physical education in early childhood, which we hope will present new results not only from the point of view of pedagogical history but also from the point of view of cultural history.

Keywords: early childhood, physical education, history of education, philanthropy, institutional and private education

150 ÉVES A SZÜLŐI NYELV ÉS A GYERMEKNYELV KUTATÁSÁNAK MAGYAR NYELVTUDOMÁNYA

Az előadás a gyermekek nyelvével foglalkozó első magyar nyelvészeti munkának, Ponori Thewrewk Emil 1871-ben megjelent „A gyermeknyelvről” című monográfiájának állít emléket. A címben használt gyermeknyelv terminus technikus mutatja, hogy a korabeli tudományos gondolkodás hangsúlya az előtagot nem tartalmazó nyelvnek, azaz a standardnak tekintett felnőtt nyelvnek, valamint a gyermeki nyelvnek az összehasonlítása, legfőképpen a kettő közötti különbségek hangsúlyozása volt. Ponori könyvét már az ezredforduló előtt is kísérte néhány szaktanulmány a Nyelvtudományi Közleményekben. Majd a Magyar Nyelvőr és A Gyermekek című folyóiratok a 20. század első évtizedeiben már önálló rovatot is szenteltek a témakörnek.

Az előadásban ezeknek a korai nyelvészeti munkáknak az elemzése a célunk, elsősorban a családi/szülői nyelvhasználatnak és az anyanyelv-elsajátítás folyamatának egymásra hatását vizsgálva, korabeli újdonságértékük bemutatásával. Itt jelentek meg Csapodi István, Simonyi Zsigmond, Balassa József, valamint Barcsai Károly, Bakonyi Hugó tanulmányai, amik leginkább a témán belüli esettanulmányok, egy – három gyermek fejlődését követik nyomon számos nyelvi példával szemléltetve azt. A magyar nyelvészeti gondolkodás a korabeli nemzetközi pszichológia és nyelvészet új szemléletéhez, a tanuláselmélethez frissen kapcsolódó és naprakész voltát bizonyítja, hogy például Bakonyi 1918-as és Balassa 1920-as közleménye egyrészt a szülői beszédet utánzó példákat, másrészt az analogikus gondolkodásra alapozó, gyermeknyelvi sajátos logikát hangsúlyozzák. Balassa hangsúlyozza először a mondat értékű szók fontosságát. A mondatok – mai tudásunk szerint is – ugyanis fontos mérföldkövek a nyelvsajátítás egyik korai szenzitív periódusában. Bakonyi pedig elsőként kísérel meg leírni a magyar nyelv legfontosabb nyelvtani formáinak megjelenési sorrendjét.

A korszak legjelentősebb tézise, amit azóta is csak ismételni és megerősíteni tudunk, hogy a szóalakok megjelenésében a sorrend kötött. A pszichológia és a nyelvészet tárgyalt témánkon belüli megkerülhetetlen összefonódását jelzik azok, a Vértes József, Viktor Gabriella, Kenyeres Elemér, Jablonkay Géza által készített írások, amik igencsak korai előfutárai a Magyarországon majd az 1960-as évek végétől megjelenő pszicholingvisztika diszciplínának. Az előadásban bemutatott tézisek hozzájárulhatnak a magyar gyermeknyelv nyelv tudományos, illetve pszicholingvisztikai eredményeinek longitudinális rendszer-szemléletéhez, hangsúlyozva azok nemzetközi trendekhez kapcsolt értékeit.

Kulcsszavak: gyermeknyelv, szülői nyelvhasználat, Ponori Thewrewk Emil, tanuláselmélet, anyanyelv-elsajátítás

150 YEARS OF THE HUNGARIAN LINGUISTICS OF PARENTAL LANGUAGE AND CHILDREN'S LANGUAGE RESEARCH

The first Hungarian linguistic work on children's language was Emil Ponori Thewrewk's monograph "On the Language of Children", published in 1871. This lecture will commemorate this 150-year-old publication. In the late 19th century, studies in children's linguistics compared children's speech with adult speech and emphasised the differences. "Nyelvtudományi Közlemények" published scientific articles on children's speech, and the journals "Magyar Nyelvőr" and "A Gyermek" devoted a separate chapter to the subject in the first decades of the 20th century.

This presentation analyzes these early linguistic works, concentrating on the interaction between family/parental language use and the language acquisition process in children. The studies of István Csapodi, Zsigmond Simonyi, József Balassa, Károly Barcsai, and Hugó Bakonyi follow the linguistic development of one to three children, illustrated with many linguistic examples. The theses of Hungarian linguistics linked to the new approaches in international psychology and linguistics and to theories of learning in this period. Bakonyi's publications of 1918 and Balassa's of 1920 emphasize examples that imitate parental speech and the specific logic of children's language based on analogical thinking. Balassa is the first linguist to state the importance of sentence-valued words in children's language. Bakonyi was the first to attempt to describe the order of the most important grammatical forms of the Hungarian language.

The most significant thesis of the period — which we have been repeating and confirming ever since — is that the order of word forms is fixed. The studies written by József Vértes, Gabriella Viktor, Elemér Kenyeres and Géza Jablonkay between 1905 and 1935 are early signs of the discipline of psycholinguistics, which appeared in Hungary only from the late 1960s onwards. The theses presented in the presentation may contribute to a longitudinal systems approach to the linguistic and psycholinguistic results of Hungarian children's language, emphasizing their value concerning international trends.

Keywords: Child language, parent language, Emil Ponori Thewrewk, learning theory, language acquisition

**ANYAI TEENDŐKRE, KISGYERMEKNEVELÉSRE
TÖRTÉNŐ FELKÉSZÍTÉS A DUALIZMUS KORÁBAN**

A 17–18. századi hazai forrásokból kibontható nőideál az olyan, házias, lányként, feleségként és anyaként is odaadó, erkölcsös, szorgalmas és vallásos nő volt, aki többet foglalkozott a családdal, a gyermekei nevelésével, a háztartással, mint a divattal és a szórakozással. Már a 18. század végén egyértelműen megjelentek azok, a nőnevelés és az anyai szerepre történő felkészítés kérdését tágabb kontextusban vizsgáló magyarországi írásművek (politikai pamfletok, sajtócikkek, pedagógiai tárgyú, tanácsadó munkák), amelyekben kifejtésre került, hogy a nemzet erejének megtartása, növelése, a magyarság és a magyar nyelv ügye a nők vállán is nyugszik. Mindez a dualizmus korában, különösen is a 19–20. század fordulóján került legrészletesebben kifejtésre, összefüggésben a gyermekstátusz és a gyermekszemlélet megváltozásával, a társadalmi modernizáció, ezen belül a nőnevelés és női emancipáció kibontakozásával.

Az előadás alapját jelentő kutatás egy tágabb, az újkori magyarországi nőnevelés-történet feltárását célzó vizsgálat része, mely nem csupán tematikai értelemben vett újszerűségével, hanem a téma forrástani-módszertani értelemben vett multiperspektivikus közelítésével is próbálja minden eddiginél árnyaltabb módon bemutatni a nő- és gyermeknevelés, az anyai szerep és a nemzetépítés összefüggéseit és problémáit. A kutatás forrástani alapját a korszakban keletkezett sajtótermékek cikkanyaga, korabeli, nyomtatásban megjelent könyvek, valamint egodokumentumok (levelek, naplók, memoárok) és képek jelentik, melyek értelmezése a történeti forráselemzés módszerével, kvalitatív és szinkrón közelítéssel történt.

Az előadás tehát egy olyan, nevelés- és művelődéstörténeti keretekbe ágyazott nőnevelés-történeti áttekintést ad, amely segít árnyalni a dualizmus kori Magyarország nemzetépítési törekvéseit és eredményeit. A bemutatás fókuszba állítja – a neveléstörténetben hagyományosan tárgyalt, elsősorban iskolatörténetre figyelő lánynevelés taglalásán túl – a legújabb problémátörténeti, valamint hatás- és recepcióvizsgálatok eredményeit, csomópontok kiemelésével áttekintve a lányokat az anyai szerepre, a kisgyermeknevelésre felkészítő korabeli törekvéseket.

Kulcsszavak: anyaság története, kisgyermeknevelés, dualizmus kora, nőnevelés-történet, nemzetépítés

PREPARATION FOR MOTHERHOOD AND THE RAISING OF YOUNG CHILDREN IN THE AGE OF DUALISM

As can be extracted from Hungarian sources from the 17th and 18th centuries, the ideal woman was devoted, virtuous, hard-working and religious housewife, daughter, wife or mother who was more concerned with her family, upbringing her children, and upkeeping the household than she was with fashion and entertainment. By the late 18th century, some political pamphlets, press articles, and pedagogical and advisory works in Hungary examined the issue of women's education and preparation for motherhood in the broader context of the responsibility of women for maintaining and increasing the strength of the nation, of Hungarianness and the Hungarian language. This was explained in great detail in the era of dualism, especially at the turn of the 19th and 20th centuries. Together with changing attitudes about the status of children towards them, the unfolding of social modernisation included the education and emancipation of women.

The research on which this presentation is based is part of a broader study exploring the history of women's education in Hungary in the modern era. It attempts to present the interrelations and problems of women's and children's education, the role of motherhood, and nation-building. The research source material – comprising press articles, books, ego documents (letters, diaries, memories) and pictures – was interpreted using the historical source analysis method and the qualitative and synchronic approach.

The presentation provides an overview of the history of women's education embedded in the history of education and culture, which helps to illuminate the nation-building efforts and achievements of dualist Hungary. In addition to the analysis of girls' education, which is traditionally discussed in the history of education, focusing primarily on school history, the presentation focuses on the results of the latest problem-historical, impact and reception studies, highlighting the nodes and providing an overview of contemporary efforts to prepare girls for motherhood and the upbringing of young children.

Keywords: History of motherhood, early childhood education, era of dualism, history of women's education, nation-building

Németh Andrásné Farkas Gabriella

*Pécsi Tudományegyetem
Neveléstudományi Doktori Iskola PhD hallgató,
Nyírádi Erzsébet Királyné Általános Iskola,*

**ERZSÉBET KIRÁLYNÉ MAGYARORSZÁGI KULTUSZA NEVELÉSTÖRTÉNETI
MEGKÖZELÍTÉSBE - ERZSÉBET KIRÁLYNÉ EMLÉKEZETE
A LEGKISEBBEK SZEMÉVEL**

Ferenc József házastársának, Erzsébetnek (1837–1898) magyarországi kultuszát több szempont szerint vizsgálták már. A kutatás arra próbál választ keresni, hogy a nevelési, oktatási intézmények milyen szerepben, milyen módon kapcsolódtak a királyné személyéhez, az emlékének megőrzését célzó törekvésekhez a nemzeti emlékezetben. A vizsgálat a császári esküvőtől indul, de leginkább Erzsébet tragikus halála utáni két évtizedre fókuszál. A kutatás egy tágabb vizsgálat része, mely az iskolai–óvodai Erzsébet-emlékünnepeken keresztül igyekszik megragadni a kultusz magyar megközelítésének jellemző elemeit. Az előadás kitékint az Erzsébet szobrok neveléstörténeti szerepére, valamint a pedagógiai folyóiratok és iskolai értesítők mellett kultusztörténeti, emlékezetpedagógiai forrásként vizsgál szemléltető- és taneszközöket, ifjúsági- és gyermekkönyveket, folyóiratokat.

Ez az előadás az óvodákhoz kapcsolódó kutatási eredményeket mutatja be. Részletesen szól a királyné nevét viselő óvodák és bölcsődék névadó hagyományairól, az Erzsébet emlékéhez kapcsolt jótékonyági kezdeményezésekről. Az óvodai Erzsébet-ünnepek forgatókönyveinek vizsgálata – melyek a királyné emlékezetét a legkisebbek szemével mutatják be – megvilágítja a nevelő intézmények kultuszápolásban betöltött szerepét. A kutatás új megközelítése segít árnyaltabb képet kialakítani a ma is reneszánszát élő Erzsébet-kultusról.

Kulcsszavak: Erzsébet királyné; emlékezetpedagógia; kollektív emlékezet; iskolai és óvodai ünnepek

**THE CULT OF QUEEN ELISABETH IN HUNGARY VIA
AN EDUCATIONAL HISTORICAL APPROACH – THE MEMORY
OF QUEEN ELISABETH THROUGH THE YOUNGEST EYES**

Many studies representing various perspectives have examined the cult of Queen Elisabeth (1837–1898) in Hungary. The present study seeks to answer how educational institutions connected to the queen’s persona and the efforts to preserve her memory nationally. The investigation starts with the imperial wedding but focuses on the two decades following Elisabeth’s tragic death. The research seeks to capture the characteristic elements of the Hungarian approach to the cult through the Erzsébet memorial celebrations at school. It explores the role of the Elisabeth statues in educational history. In addition to pedagogical journals and school bulletins, this paper analyzes illustrative and teaching aids, youth and children’s books and periodicals as sources of cult history and memory pedagogy.

This paper presents research results related to kindergartens. It details the eponymous traditions of kindergartens and crèches bearing the queen’s name and the charitable initiatives linked to her memory. The study of Elisabethan holiday scenarios in kindergarten provides an answer to the role of educational institutions in cult care. They present the memory of the queen through the eyes of the youngest. A new approach to the research will help create a more nuanced picture of the Elisabeth cult, which is experiencing a renaissance today.

Keywords: Cult of Elisabeth, Queen of Hungary; collective memory; school and kindergarten celebrations

MÓDSZERTANI-GYAKORLATI ANYAGOK A „KISDEDNEVELÉSBN” KENYERES ELEMÉR SZERKESZTŐI IDŐSZAKÁBAN

A 20. század első felének óvodai nevelési gyakorlatában egyszerre volt megfigyelhető a fröbéli pedagógia hatása, a reformpedagógia (elsősorban a Montessori-pedagógia) megjelenése, és a nemzeti irányzatot képviselő népies jegyek hangsúlyozása (Molnár és mtsai, 2015). A reformpedagógia hazai fejlődésével szinte párhuzamosan bontakozott ki egy másik pedagógiai-pszichológiai irányzat, a gyermektanulmány, melynek magyarországi népszerűsítésében jelentős szerepet játszottak a külföldi továbbképzéseken, tanulmányutakon résztvevő nevelésügyi szakembereink (Németh és Pukánszky, 1999). Kenyeres Elemért (1891–1933) a hazai reformpedagógia és a gyermektanulmányozás jelentős képviselői között tartjuk számon, akinek szerkesztői munkája alatt a „Kisednevelés” szakfolyóirat fokozott figyelmet fordított az új nevelési koncepciók népszerűsítésére, ugyanakkor fontosnak tartotta a magyar hagyományok, a régi módszerek megőrzését és ápolását is, amennyiben azok a korszerű gyermeknevelést erősítették.

A világháború után, 1924-ben újrainduló „Kisednevelés” sajtóelemzése során átfogó képet kaphatunk a kor nevelési reformjairól, törekvéseiről és gyakorlatairól, ugyanakkor az óvodai életen és a foglalkozásokon nyomot hagyó háborús hatásokról is értesülhetünk. Az előadás elméleti kereteit a 20. század elején kibontakozott hazai és nemzetközi pedagógiai törekvések áttekintése adja, a sajtóforrás vizsgálata pedig a tartomelemzés módszerével történik.

Az előadás a lap 1924–1933-ig megjelent számai alapján bemutatja Kenyeres Elemér úttörő munkáját, amit az óvodai nevelés korszerűsítése és tudományos alapokra helyezése érdekében végzett, fókuszálva az óvodai nevelés módszertani, gyakorlati anyagaira, kiemelten is a kézműves munkafoglalkozásokra. A folyóirat hasábjain megjelent módszertani anyagok, óvónői beszámolók, óvodai tervezetek, könyvajánlók, kiállításokról és továbbképzésekről szóló tudósítások áttekintést adnak a kor új eszméinek gyakorlatban való megjelenéséről, hasznosíthatóságáról. Kutatásunk főbb kérdései a következők: miként segítette a „Kisednevelés” az óvónőket a színvonalas gyakorlati foglalkozások megtartásában? Hogyan jelent meg a gyakorlati anyagokban Fröbel és Montessori hatása, és milyenek voltak az ezzel kapcsolatos visszajelzések, kritikák? Milyen hatások érvényesültek leginkább a kézműves foglalkozások (a folyóiratban: alaki munkák) terén, és mely anyagok, illetve gyakorlatok váltak végül a legsikeresebbekké?

Az előadás összességében arra kíván rámutatni, hogy Kenyeres Elemér főszerkesztői munkája (1924–1933) során a „Kisednevelés” egyedülálló fórumot képviselt az óvónők szakmai fejlődése érdekében, és tág teret biztosított nem csak a tudományos szakirodalom közléséhez, hanem gyakorlati, módszertani anyagokkal, hétköznapi óvodai események és tapasztalati anyagok ismertetésével is hozzájárult az óvodákban dolgozó pedagógusok eredményes és nívós munkájához.

Kulcsszavak: Kenyeres Elemér, Kisednevelés, pedagógiai sajtó, óvodai módszertan, óvodai nevelés története

METHODOLOGICAL-PRACTICAL MATERIALS IN “KISDEDNEVELÉS” DURING THE EDITORIAL PERIOD OF ELEMÉR KENYERES

The influence of Fröbel pedagogy, the emergence of reform pedagogy (primarily Montessori pedagogy), and the emphasis on folk traits representing national trends were simultaneously observed in the kindergarten education practice of the first half of the 20th century (Molnár et al., 2015). Another pedagogical-psychological trend that emerged almost in parallel with the development of reform pedagogy in Hungary was child study, popularised in Hungary by our educational specialists who participated in further training and study trips abroad (Németh and Pukánszky, 1999). Elemér Kenyeres (1891–1933) is one of the most important representatives of Hungarian reform pedagogy and child study. During his editorship of “Kisednevelés” (“Early Childhood Education”), the journal focused increased attention on the popularisation of new educational concepts. At the same time, Kenyeres considered it vital to preserve and cultivate Hungarian traditions and old methods insofar as they strengthened modern child education.

The press analysis of “Kisednevelés”, relaunched in 1924 after the World War, provides a comprehensive picture of the educational reforms, aspirations and practices of the time and the effects of the war on kindergarten life and activities. An overview of the domestic and international pedagogical efforts of the early 20th century provides the theoretical framework of the presentation. The press sources are examined using content analysis.

Based on the journal issues published from 1924 to 1933, the lecture will present the pioneering work of Elemér Kenyeres in modernising kindergarten education and approaching it scientifically, focusing on the methodological and practical materials of kindergarten education, with an emphasis on craft work. The methodological materials, reports by kindergarten teachers, kindergarten drafts, book reviews, reports on exhibitions and further training courses published in the journal give an overview of the practical application of the new ideas of the time. Our core research questions are the following. How did “Kisednevelés” help kindergarten teachers to deliver high-quality praxis sessions? How did the praxis materials reflect the influence of Fröbel and Montessori, and what was the feedback and criticism on this? What were the main influences in the craft activities (in the journal: formal work), and which materials and practices were ultimately the most successful?

Overall, the presentation aims to show that Elemér Kenyeres provided a unique forum for the professional development of kindergarten teachers during his work as editor-in-chief (1924-1933). He also allowed a broad scope for the publication of scientific literature and contributed to effective and high-quality kindergarten teaching by providing practical and methodological materials and presenting everyday events and experiences in kindergartens.

Keywords: Elemér Kenyeres, “Kisednevelés”/ “Early Childhood Education”, pedagogical press, kindergarten methodology, history of kindergarten education

AKIK AZ „ISTENI SZOLGÁLATOT ILLÓ ÉNEK ÉS ORGONA HANGGAL” SEGÍTETTÉK

Az előadás célja, hogy fontosabb csomópontokat kiemelve bemutassa az első hazai magyar nyelvű tanítóképzősök kántori feladatokra felkészítésének mozzanatait, az intézet megalakulását követő fél évszázadra koncentrálva.

Közel kétszáz éve annak, hogy Egerben megnyitotta kapuit az első magyar tannyelvű tanítóképző intézet. A tanítói hivatásra, a kisgyermek nevelésére történő felkészítésen túl már a létrejöttének pillanatától kezdve fontosnak tartotta az alapító, Pyrker János László érsek, hogy az intézetből kikerülő növendékek az éneklésben, orgonálásban és az egyházi szertartásokhoz kapcsolódó zenei tevékenységben kellő ismeretekkel, felkészültséggel rendelkezzenek.

A fellelhető primer és szekunder források segítségével szemléletesen nyomon követhető az egri képzőben folytatott, a gyermekek nevelésén túli, kántori feladatokra is megfelelő felkészítést nyújtó ének- és zenei tevékenységeknek a folyamatos alakulása, fejlődése. A vokális és instrumentális zenéhez, valamint a liturgiához kapcsolódó tevékenység elméleti keretein túl, a gyakorlati tapasztalatok átadásának is kiemelt szerepet szántak, amelyek bizonyítékai szintén fellelhetők a korabeli dokumentumokban.

Az ismeretek átadására olyan kiváló szakembereket alkalmaztak, akik kellő képzettségük, felkészültségük, gyakorlatuk révén a lehető legsokoldalúbb módon tudták közvetíteni a feladat ellátásához szükséges tudást. Többen közülük nemcsak a városban, az egyházmegyében, hanem országosan, sőt a határokon túl is elismert zenei szaktekintélynek számítottak. Ez külön inspirációt jelentett a hallgatók számára, példaként szolgált későbbi hivatásuk művelése szempontjából.

Az összefüggések feltárásához szekunder forrásként vettük alapul – többek között - Bárdos Kornél, Somos Lajos, Benkóczy Emil és különös tekintettel Maskovics Mihály, valamint Kelemen Imre munkáit. A vizsgált korszakból fellelhető Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképzőintézet Értesítői pedig primer forrásbázisként szolgáltattak további adalékokat az intézményben zajló folyamatok szemléltetéséhez.

További céljaink között szerepel, hogy a vizsgált intézmény említett tevékenységének bemutatásával még gazdagabbá tegyük korábbi ismereteinket a tanító szakos hallgatók kántori hivatásra, az ide kapcsolódó ének- és zenei felkészítésére vonatkozóan.

Kulcsszavak: kántorképzés, magyar nyelvű tanítóképzés, zenei felkészítés, énektanítás

THOSE WHO ASSISTED THE “DIVINE SERVICE WITH FITTING VOICES OF SONG AND ORGAN”

This presentation emphasizes the vital junctures in preparing the first Hungarian-speaking teachers for cantorial duties, focusing on the half-century following the establishment of the Institute.

It is almost two hundred years since the first Hungarian-language teacher training institute opened its doors in Eger. In addition to preparing students for the teaching profession and the education of young children, Archbishop János László Pyrker, the institute founder, considered it vital that graduates acquire the necessary knowledge and skills in singing, organ playing and church ceremony music.

Available primary and secondary sources make it possible to trace the continuous development and evolution of singing and music activities at the Eger training school, which go beyond education and provide adequate preparation for cantorial tasks. In addition to the theoretical framework of the activities related to vocal and instrumental music and liturgy, the transfer of practical experience also obtained a prominent role, as evidenced in documents from the period.

Eminent professionals imparted this knowledge. By virtue of their training, preparation and experience, they were able to transmit the knowledge required for the task in the most versatile way possible. Many were recognised by musical authorities in the city, the diocese, nationally, and beyond, serving as particular inspiration and example for the students as they cultivated their future vocations.

A further aim is to enrich our previous knowledge of the cantorial vocation and the related vocal and musical training of students in the teaching profession by presenting the institution activities under study.

To explore the context, we have drawn on secondary sources, including the works of Kornél Bárdos, Lajos Somos, Emil Benkóczy and, in particular, Mihály Maskovics and Imre Kelemen. The Notices of the Roman Catholic Teacher Training College of the Archbishop of Eger (Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképzőintézet Értesítője) from the period under study provided additional primary sources to illustrate the processes in the institution.

Keywords: Cantor training, Hungarian-language teacher training, music preparation, vocal teaching

ALTERNATÍV PEDAGÓGIAI KONCEPCIÓK GYERMEKKÉPE

Magyarországon a második világháborút követő időszak centralizált közoktatása csendes volt az alternativitás és pluralizmus szempontjából, majd az 1970-es években tantárgyi- és iskolakísérletek indultak, ami még a politikai rendszerváltás előtt az alternativitás megjelenéséhez vezetett az oktatásban (Báthory, 2001, 2006; Trencsényi, 2011; Langerné Buchwald, 2011). Az eddigi gyermekkortörténeti kutatások rámutattak arra, hogy a gyermekkép és a gyermekfelfogás neveléstörténeti koronként, pedagógiai irányzatokként is változhat (Pukánszky, 2018), ezért jelen kutatás célja három, a rendszerváltás előtti időszakban kidolgozott iskola-, illetve tantárgyi kísérleten alapuló pedagógiai koncepció gyermekképének és gyermekfelfogásának feltárása és összehasonlító elemzése volt.

A vizsgálatba három koncepciót vontunk be: Winkler Márta Kincskereső Iskoláját, a Zsolnai József nevéhez fűződő Értékközvetítő és képességfejlesztő programot, és a Horn György és munkatársai által kidolgozott Alternatív Közgazdasági Gimnáziumot. A gyermekkép és -felfogás feltárására tartalomelemzés módszerével vizsgáltuk az egyes alternatív pedagógiák és iskolák programját, illetve koncepcióját, valamint metaforaelemzés módszerével vizsgáltuk az egyes koncepciókban azonosítható gyermekre vonatkoztatott metaforákat.

Az eredményeket összegezve megállapítható, hogy mindegyik koncepció egy jól átgondolt, körülhatárolt gyermekképpel rendelkezett, amely a gyermekből indult ki. A gyermekfelfogásuk – annak ellenére, hogy az alternatív pedagógiai programok eltérő elméleti alapokon nyugszanak, különböző korosztályok számára készültek, különböző módon értelmezték és valósították meg pedagógiájukat – számos közös vonást mutat: a gyermekfelfogásuk jelenközpontú, tükrözi a gyermeki létezés jellegzetességeit, elismeri életkorspecifikus tulajdonságait, úgymint a jelenlétet, az individualitást, az aktivitást, a szuverenitást, az autonómiát és a szabadságot. A pedagógiai folyamatokat pedig a gyermek természetes létállapotának figyelembevételével tervezik és szervezik meg, amiből a koncepciók közötti különbségek is adódnak.

Kulcsszavak: alternatív pedagógiák, gyermekkép, gyermekfelfogás

ALTERNATIVE PEDAGOGICAL CONCEPTS OF THE CHILD

In Hungary, centralised public education of the post-WWII period was silent on alternativity and pluralism. Experiments in curricula and schools began in the 1970s, leading to emerging alternativity in education before the political regime change (Báthory, 2001, 2006; Trencsényi, 2011; Langerné Buchwald, 2011). Previous research on the history of children indicates that images and perceptions of children can vary from one educational period to another (Pukánszky, 2018). Therefore, the present research aimed to explore and comparatively analyse the image and perception of children in three schools featuring pedagogical concepts based on experimental curricula developed before the regime change.

The three concepts included in the study are the Treasure Seeking School of Márta Winkler, the Values Mediation and Skills Development Programme of József Zsolnai, and the Alternative Economics High School developed by György Horn and his colleagues. To explore the image and perception of the child, we used content analysis to examine the programmes and concepts of each alternative pedagogy and school and metaphor analysis for the identifiable child-related metaphors in each concept.

The present study concludes that all concepts had a well-thought-out, well-defined vision of the child, starting from the child. The alternative pedagogies based their conceptions of the child on different theoretical foundations and age groups. They interpreted and implemented their pedagogy divergently. Despite these differences, the alternative pedagogies share several features: their conceptions of the child are present-centred, reflect the characteristics of the child's existence, and recognise its life-specific qualities such as present-ness, individuality, activity, sovereignty, autonomy and freedom. Pedagogical processes are planned and organised with the child's natural state of being in mind, giving rise to differences in conceptualisation.

Keywords: Alternative pedagogies, concept of childhood, perception of childhood

2. Az óvodáztatás és az óvodapedagógus-képzés története

Dr. Patyi Gábor

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

AZ ÓVODAÜGY KÉRDÉSKÖRE A MÁSODIK TANÜGYI KONGRESSZUSON (1896), ÉS A KORABELI PEDAGÓGIAI SAJTÓ

Majdnem fél évszázaddal az elsőt követően, 1896-ban, a millenniumi ünnepek évében rendezték meg a második nevelésügyi kongresszust hazánkban. Mint a vonatkozó szakirodalmakból ismert, az 1848 nyarán rendezett első magyarországi egyetemes tanítógyűlésen az óvodai nevelés és az óvodapedagógus-képzés kérdései nagy jelentőségűek voltak. A kisdedóvás kérdéseivel külön albizottság foglalkozott, és a gyűlésen számos előremutató reformjavaslatot fogalmaztak meg. A kisdedóvás súlyát mutatja, hogy az első egyetemes tanítógyűlés elnöki tisztét Ney Ferenc, a korabeli hazai óvodapedagógia kiemelkedő képviselője töltötte be.

A hazai óvodaügy a dualizmus korának (1867–1918) első felében is jelentősen fejlődött, az elért eredmények az 1891-ben kiadott kisdedóvási törvényben (XV. Tc.) tükröződtek. A törvény jelentős előrelépés volt, számos megoldandó problémát hagyott azonban nyitva.

Kutatásunk főbb kérdései a következők voltak: Milyen fontos óvodaügyi problémákat tárgyaltak a második tanügyi kongresszuson? A felvetett problémák valóban a hazai óvodaügy legégetőbb kérdéskörei voltak-e? A problémás kérdésekre sikerült-e előremutató válaszokat találni? Mi valósult meg később az ott kitűzött célokból? Vizsgáljuk továbbá azt is, hogy mennyire jelentős helyet foglaltak el az óvodaügy kérdései, illetve az óvodapedagógia képviselői a második tanügyi kongresszuson. Fontos kutatói kérdésünk továbbá, hogy a tanügyi kongresszus óvodaügyi vonatkozásai hogyan jelentek meg a korabeli pedagógiai sajtóban. Mekkora visszhangot vetett a készülődés, maga a rendezvény és annak utóélete?

A kutatás alapvető módszere a dokumentumelemzés volt. A szakirodalmat és a két szakmai folyóiratban megjelent, a témával foglalkozó írásokat elemeztük előre meghatározott szempontok szerint. Főképp két korabeli sajtóorgánomot vizsgálunk: az óvodapedagógusok alapvető szakmai lapjának, a Kisdednevelésnek és a Néptanítók Lapjának 1894 és 1898 között megjelent példányait elemezzük.

A kutatás főbb eredményei az alábbiak: Az óvodaügy kérdései és képviselői az első kongresszussal összevetve kisebb súlyt kaptak az 1896-os gyűlésen. Talán az óvó- és tanítóképzés egyesítése volt a legelőremutatóbb javaslat, ám később ez nem vált valósággá. Főképp az óvodapedagógiai sajtóorgánum, a Kisdednevelés foglalkozott a kongresszus óvodaügyi vonatkozásaival.

Kulcsszavak: óvoda, Magyarország, tanügyi kongresszus, századforduló, pedagógiai sajtó

THE ISSUE OF KINDERGARTENS AT THE SECOND EDUCATIONAL CONGRESS (1896) AND THE PEDAGOGICAL PRESS OF THE TIME

The second education congress in Hungary in 1896 — the year of the millennium celebrations — was held nearly a half-century after the first congress. The relevant literature reveals that the first Hungarian universal teacher meeting in 1848 focused on kindergarten education and kindergarten teacher training issues. A special subcommittee dealt with the issues of childcare, and several forward-looking reform proposals emerged. Ferenc Ney, an outstanding representative of Hungarian kindergarten pedagogy at the time, was the president of the first universal teacher meeting.

The domestic kindergarten system also developed significantly in the first half of the Dualism Era (1867-1918). The Act on Childcare (XV. Tc.) issued in 1891 reflected the results. The law was a significant step forward but left many unsolved problems.

This presentation addressed the following research questions. What were the main kindergarten problems discussed at the second education congress? Were the issues addressed the most pressing in the domestic kindergarten system? Were forward-looking answers available for problematic questions? What was later realized from the goals set there? We also examine how significant the issues of kindergarten and the representatives of kindergarten pedagogy were at the second education congress. Furthermore, how did the kindergarten aspects of the educational congress appear in the pedagogical press of the time? What was the impact of the preparations, the event and its afterlife? We primarily examine issues of 'Kisednevelés' — the professional newspaper for kindergarten teachers at that time — and 'Néptanítók lapja' published between 1894 and 1898.

The following comprises the main research results. Compared to the first congress, the questions and representatives of the kindergarten matter were given less weight at this meeting. Perhaps the most forward-looking proposal was the unification of kindergarten teacher and teacher training, but this did not materialize later. Mainly, the kindergarten pedagogy press organ, "Kisednevelés", dealt with the kindergarten aspects of the congress.

Document analysis was the core method employed in the research. The specialized literature and articles on the topic published in the two professional journals are analyzed according to predetermined criteria.

Keywords: Kindergarten, Hungary, educational congress, turn of the century, pedagogical press

**AZ ÖTVENES ÉVEK ÓVODAKÉPÉNEK SAJTÓREPREZENTÁCIÓJA –
METAFORÁK A KÖZVÉLEMÉNYFORMÁLÓ ÚJSÁGOK HASÁBJAIN**

Egy, az ötvenes évek óvodaügyének elemzését célzó kutatás keretében változatos elsődleges kútfők feltárására törekedtünk. Az óvodáskorú gyermekek nevelésének társadalmiasításával elkezdődött az óvoda mint intézményi szintér jelentőségének a növekedése. A II. világháborút megelőző időszakban a 3–6 éves korú gyermekeknek csak kis százaléka járt óvodába (Sztrinkó, 2011; Vág, 1979), ezért a szülők nagy része nem rendelkezett tapasztalatokkal ezen intézmény működéséről. Az iskoláskor előtti nevelés a család ügye volt, és családi értékek, normák szerint zajlott. Az ennek megváltoztatására tett kísérlet, mely gyakran ellentmondást szült a valóság és a kívánatos világ között, sok esetben az elutasítás, a háritás reflexét váltotta ki (Somogyvári, 2020), vagyis ellenállásba ütközött. Így a szocialista nevelés hőskorában propagandára volt szükség az óvodai intézményes nevelés népszerűsítése érdekében. A paternalista állam a sajtóorgánumokat is a propaganda eszközeinek tekintette. A gyermekeiken keresztül óvodahasználóvá váló szülőkhöz az ún. nem szakmai sajtó termékei jutottak el mint az ötvenes évek elsődleges médiumai.

Esetünkben az ötvenes évek óvodájáról a sajtóban megjelent állítások hivatalos diskurzusát vesszük górcső alá. Az óvoda jelentése és tudása tehát mindig az adott diskurzus által meghatározott. A fő kutatói kérdés, melyre választ keresünk: Milyennek láttatta a sajtóban az államirányítás a társadalom tagjai számára az óvodát?

A vizsgálat szövegtörzsét az Arcanum Digitális Tudománytárban fellelhető, a sajtóhierarchia csúcsán álló napilapokból és megyei testvérlapjaiból választottuk szelektív mintavételi stratégiával, az óvoda keresőszó használatával. Az adatfeldolgozás a kvalitatív módszerek közül metaforaelemzéssel történt, melyhez Vámos Ágnes (2003) módszertani lépéseit használtuk vezérfonalként.

A sajtóforrások elemzése is azt mutatja, hogy egy olyan idillikus óvodakép tükrözése volt a központi vezetőség célja, amely meggyőzi a szülőket az iskoláskor előtti nevelés társadalmiasításának szükségességéről és létjogosultságáról.

Kulcsszavak: óvodatörténet, sajtódimenzió, metaforaelemzés, szocialista óvodakép

PRESS REPRESENTATION OF THE KINDERGARTEN IMAGE OF THE FIFTIES – METAPHORS IN THE COLUMNS OF OPINION-FORMING NEWSPAPERS

In a research project aimed at analysing kindergarten education in the 1950s, we sought to identify a variety of primary sources. With the socialisation of preschool education, the importance of the kindergarten as an institutional arena began to grow. In the period before the Second World War, only a small percentage of children aged 3–6 years attended kindergarten (Sztrinkó, 2011; Vág, 1979). Therefore, most parents had no experience of how this institution worked. Preschool education was a family affair based on family values and norms. The attempt to change this – which often created a contradiction between reality and the desired world – often triggered a reflex of rejection and rejection (Somogyvári, 2020), i.e. it met with resistance. Thus, in the heyday of socialist education, propaganda was needed to promote institutional education in kindergartens. The paternalistic state also considered the press organs as instruments of propaganda. The so-called non-professional press was the primary medium of the 1950s for parents who had become nursery school users through their children.

In this case, we will examine the official discourse on the 1950s nursery school in the press. Thus, the discourse always determines the meaning and knowledge of the kindergarten.

The research question we seek to answer is: How did the press perceive kindergarten in the eyes of the members of society?

We selected the corpus of texts for the study from daily newspapers and their county sister papers at the top of the press hierarchy, found in the Arcanum Digital Repository, using a selective sampling strategy, using the search word kindergarten. Data processing was performed using metaphor analysis as a qualitative method, using the methodological steps of Ágnes Vámos (2003) as a guideline.

The analysis of this source also shows that the central management aimed to reflect an idyllic image of preschool education that would convince parents of the need and justification for the socialisation of preschool education.

Keywords: Kindergarten history, press dimension, metaphor analysis, socialist kindergarten image

**IDEOLÓGIA AZ ÓVODÁBAN:
A MUNKÁRA NEVELÉS TEMATIZÁLÁSA AZ ÖTVENES ÉVEKBEN**

A kutatást a Közoktatásügyi Minisztérium 1954. májusi kollégiumi értekezletének jegyzőkönyve indította el, amely a politechnikai képzés csíráiról írt az óvodákban. A szovjet mintára bevezetni kívánt politechnika elsősorban a középfokú oktatásra koncentrált a termelés és középiskola összekapcsolásával, a gimnazisták munkaerőpiac felé terelésével, de hatása kiterjedt az általános iskolára, sőt az óvodákra is. Az óvodák esetében a meglévő, régi hagyományokra visszatekintő tevékenységeket (papír- és agyag-munkák, kerti tevékenységek, mintázás, terményekkel, ollóval, tűvel, kalapáccsal való munka, ábrázoló foglalkozás) keretezték át ideológiailag, visszavetítve a későbbi életkorok jellemző szempontjait a munkaversenyről, a Szovjetunió példaadó szerepéről, a fegyelmezett és közösségi nevelésről.

Az előadás az 1950 és 1956 közötti időszakban kívánja bemutatni a téma megjelenését, mintázatait, a korabeli pedagógiai szakirodalom és minisztériumi források (rendeletek, utasítások, továbbképzési tervek, jegyzőkönyvek) alapján. A kérdéskör a szocialista pedagógia számos dimenzióját érinti, az ideológiai és gazdasági szempontok dominanciájától a dogmatikus, voluntarista beszédmódokig, melyek már kisgyermekkorban a munka felé „a szocialista társadalomra jellemző új viszony” kialakítását tűzték ki célul. A történeti diskurzuselemzés módszertana alapján az ismétlődő kijelentések és fókuszpontok feltárása mellett a hiányok, elhallgatások lehetséges jelenségeit is igyekszem feltérképezni. A Makarenkóra is hivatkozó indoktrináció főként ankétokon, továbbképzéseken, a pedagógiai folyóiratok hasábjain, szovjet fordításokban jelent meg, a szülőkre és az óvodapedagógusokra egyaránt irányult. Az agitáció és propaganda fokozása a mozgósítást, a politechnika bevezetésének előkészítését szolgálta, egy olyan újabb kampányt előrevetítve, aminek az 1956-os forradalom vetett véget – legalábbis egy időre. A munkára nevelés és politechnika meg-megújuló nekilódulások és kudarckok sorozata a szocialista pedagógiában, a prezentáció ennek egy szűk szeletét mutatja be.

Kulcsszavak: munkára nevelés, politechnika, óvoda, szocialista pedagógia

IDEOLOGY IN KINDERGARTENS: THE APPEARANCE OF WORKING EDUCATION IN THE 1950S

This research started with the minutes from a College of Public Education Ministry meeting about the roots of polytechnic education in kindergartens held in May 1954. Polytechnic was a Soviet secondary education initiative combining production and education to orientate graduates to the labour market. Polytechnic also influenced the elementary level and the kindergartens. In the latter case, traditional kindergarten activities – such as craftwork, garden activities, working with scissors, needles and hammers, modelling and visualisation – were ideologically reframed. An anachronistic and retrospective view of working competitions, the leading role of the Soviet Union, discipline, and community was transmitted into kindergartens. My presentation explores the period between 1950 and 1956 through contemporary pedagogical and ministerial sources (regulations, decrees, further training sessions, and minutes). This phenomenon connects with many dimensions of socialist pedagogy, including the dominance of ideological and economic aspects and dogmatic discourses intended to develop “the right attitude toward work in a socialist society” in early childhood. Based on the methodology of historical discourse analysis, I reveal the meanings of repeated sentences and focus points and map the possible absences. Such ideological indoctrination – which always referred to Makarenko – appeared in meetings, training sessions, journal pages and in Soviet translations and was simultaneously aimed at parents and kindergarten pedagogues. Enhancing agitation and propaganda targeted mobilization. The 1956 revolution interrupted the implementation of a new polytechnic education campaign for a short time. Working and/or polytechnic education is a story of stop-and-go mechanisms. My topic represents but a little piece of this big picture.

Keywords: Working education, polytechnics, socialist pedagogy, kindergartens

**ÓVÓNŐKÉPZÉS, ÓVODAI HOSPITÁLÁS-GYAKORLAT
AZ 1930-AS ÉVEK ELEJÉN SOPRONBAN**

Az 1891. XV. törvénycikk hazánkban rendezte a kisdédóvás ügyét. A középfokú kétéves kisdédóvóképzés eredményeként kötelező lett az óvodai munkába lépéshez az oklevél bemutatása. A századfordulón Sopronban a leánynevelés terén az Orsolyita Rend mellett az Irgalmas Rend játszott nagy szerepet. 1899-től az Isteni Megváltó Leányainak Soproni Anyaházában Fennálló Róm. Kath. Tanító- és Óvónőkészítő Intézet óvónőkészítőjében a tanítás az 1926/1927-es tanévig két, 1927 és 1931 között három, majd 1931-től négy évfolyamúvá bővült. Az iskola épülete a tanulói létszámok, a tanulmányi idő megnyúlása, és az új iskolatípusok (például női felső kereskedelmi iskola) létesítésének következtében időközben kicsinek bizonyult, emiatt új épület építésére volt szükség. Az ügyet gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter pártfogolta és pénzübeli támogatásával is felkarolta, melynek eredményeképpen 1927-ben elkészült az új épület, a Szent József Intézet a Fürdő utcában, a mai Ferenczy János utcában. Az épületben kapott helyet az óvónőkészítő, a kereskedelmi- és az ipariskola, de a Rendi Elöljáróság a hely további szűkösségére hivatkozva, az új épületében, csupán két termet bocsátott az intézet rendelkezésére, emiatt az intézetben csak két évente tudtak első osztályt indítani. A helyhiány miatt az 1931/1932-es tanévben ezért csak két évfolyam: a II. és IV. osztály működött, melyből a II. osztály nagy létszámú volt. Az óvodai gyakorlat a tantárgyak között végig kísérte a teljes tanulmányi időt. A gyakorlati képzés, a megfelelő jártasság megléte a képesítés megszerzésének elengedhetetlen, fő követelménye volt. De vajon hogyan készítették fel a növendékeket ezen a területen? Mit vártak el a hospitáláson egy II. osztályos tanulótól? Milyen megfigyelési szempontokat és gyakorlati feladatokat foglalmaztak meg a számukra? Milyen tapasztalatokat és élményeket szerzett a növendék az óvodáról, a gyerekekről? Hogyan sikerült a feladatokat a tanulónak megoldania? Az iskolai értesítőkből ezekre a kérdésekre nem kapunk választ. A feltett kérdések megválaszolásához egy, az 1931/1932-ből származó egykori hospitálási füzet és feljegyzéseinek elemzése segít hozzá.

Kulcsszavak: óvónőképzés, óvodai gyakorlat, hospitálás, kisgyermeknevelés

**KINDERGARTEN TEACHER TRAINING, OBSERVATION PRACTICE
IN THE KINDERGARTEN AT THE BEGINNING
OF THE 1930S IN SOPRON**

The XVth article of the law of 1891 settled the issue of kindergarten teaching in Hungary.

With the implementation of secondary two-year kindergarten teacher training, a teaching certificate became mandatory to enter the workforce. In addition to the Order of Saint Ursula, the Hospitaller Order played a major role in educating girls in Sopron at the turn of the century.

From 1899 until the 1926/27 academic year, the Roman Catholic Teacher and Kindergarten Teacher Trainer Institute in the House of the Sisters of the Divine Redeemer in Sopron accepted two cohorts into its kindergarten teacher training programme. It expanded to three cohorts between 1927 and 1931 and then four in 1931. The school eventually could not accommodate the increasing number of students and the study period extension. It also struggled to participate in establishing new types of schools (e.g. women's upper commercial school). It needed a new building. Earl Kunó Klebelsberg, Minister of Culture, became a patron of the cause and supported the effort financially. A new building was built on Fördő Street — today's Ferenczy János Street — in 1927. It became the Szent József Institute, accommodating kindergarten teacher training, the commercial and industrial schools. However, referring to the scarcity of space, the Prefecture provided the institute with only two rooms in its new building, which explains why the institute could only accept students into its programmes every other year. For example, in the 1931/1932 academic year, the school featured only two cohorts, the second-year and fourth-year cohorts, of which the second-year cohort was very large. Kindergarten practice accompanied the entire study period. Practical training and the acquisition of appropriate skills were essential requirements for qualification. How were students prepared in this area? What was expected from a second-year grade student in an observation? What observation aspects and practical tasks were formulated for them? What kind of experiences did the student have about kindergarten and the children? How did the students manage to solve the tasks? The school bulletins do not provide answers to these questions; however, with the proper analysis, a 1931/1932 observation booklet does.

Keywords: kindergarten teacher training, kindergarten practice, observation, early childhood education

GYAKORLAT ÉS KÉPZÉS: A SOPRONI ÓVÓNŐKÉPZŐ INTÉZET GYAKORLATI KÉPZÉSE ÉS GYAKORLÓ ÓVODÁI (1964–1972)

Az óvodapedagógus-képzés hazai történetében mindig kiemelt szerepet kapott az elméletben megszerzett tudás valós óvodai környezetben történő alkalmazása; ahogy arra több kutató (Vág, 1989, Patyi, 2010) rámutat, így már a XIX. század első felében formálódó kisdédóvó-képzés tartalmának jelentős részét is a példányóvodákban töltött idő, az aktív gyakorlati képzés jellemezte.

A XX. század több jelentős pedagógusképzési reformjának részeként a gyakorlati képzés előtérbe helyezését, a gyakorlati órák számának emelését és előtérbe helyezését jelölték meg. Az 1958. évi 26. törvényerejű rendelet, mely a tanító- és óvónőképzést felsőfokra emelte, szintén kiemelt szerepet szánt a hallgatók gyakorlati képzésének: a hallgatók a frissen megnyílt óvónőképző intézetek mellett megnyílt gyakorló óvodákban töltött idő mellett rendszeren vettek részt a képzés ideje alatt többhetes területi szakmai gyakorlatokon.

Előadásomban a Soproni (Felsőfokú) Óvónőképző Intézet gyakorló óvodáit, az Intézethez fűződő viszonyukat szeretném bemutatni, különös tekintettel a hallgatók gyakorlati képzésében betöltött szerepére. Kutatásomban elsősorban az motivált, hogy még inkább megismerhessen az óvodapedagógus-képzés gyakorlati oldalát támogató intézmények feladatait, felépítését és befolyását a fiatal hallgatók személyiségének, értékrendjének alakításában.

Munkám során kvalitatív kutatási metódusokat, elsősorban dokumentum- és tartalomelemzést alkalmaztam. Forrásaim a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar irattárának anyagai voltak, különös tekintettel az 1964 és 1972 közötti időszakra. Az irattári anyagok közül leginkább a gyakorló intézményekről őrzött hivatalos statisztikai adatokat, gyakorlati tájékoztatókat és az intézet munkaterveinek gyakorló óvodákkal és gyakorlati képzésével kapcsolatos iratokat tekintettem át.

Kutatásom során az alábbi kérdésekre kerestem a választ: Milyen szerepet vállaltak a gyakorló intézmények a hallgatók képzésében? Milyen módon kapcsolódtak az intézet életébe, milyen, a gyakorlati képzésen túlmutató, de a hallgatók képzéséhez, személyiségük alakításához hozzájáruló tevékenységekben vettek részt a gyakorló óvodák pedagógusai? Milyen módon jelentek meg a levelező képzésben a gyakorló intézmények?

Kulcsszavak: óvodapedagógus-képzés, Sopron, neveléstörténet, nőnevelés-történet, gyakorlati képzés

**PRACTICE AND TRAINING:
PRACTICAL TRAINING AND PRACTICAL KINDERGARTENS
OF THE SOPRON TEACHER TRAINING INSTITUTE (1964–1972)**

Applying theoretical knowledge in the kindergarten environment has always been a priority in the history of kindergarten teacher training in Hungary; as several researchers (Vág, 1989, Patyi, 2010) identify, time spent in the classrooms and active, practical training characterised and formed a significant part of the content of the early childhood teacher training in the first half of the 19th century.

As part of several major teacher education forms in the 20th century, practical training was prioritized, with increased praxis hours and a greater emphasis on practical training.

Decree-Law No 26 of 1958, which raised teacher and kindergarten teacher training to a higher level, also prioritized the practical training of students. In addition to the time spent in the training nurseries opened alongside the newly-opened kindergarten teacher training institutes, students systematically took part in several weeks of regional work placements during their training.

In my presentation, I would like to describe the practical nurseries of the Sopron (Higher) Teacher Training Institute and their relationship with the Institute, with particular reference to their role in the practical training of students. The motivation for my research is to gain a deeper understanding of the tasks, structure, and influence of the institutions supporting the practical side of preschool teacher training in shaping the personality and values of young students.

I used qualitative research methods, mainly document and content analysis. My sources are the archives of the Benedek Elek Faculty of Education at the University of Sopron, especially those from 1964–1972. Among the archival materials, I mainly looked at official statistical data, practical information sheets, and documents relating to the work plans of the institute concerning the kindergartens and the practical training of the practitioners.

My research sought to answer the following questions:

What role did the practitioners play in student training? In what ways were they involved in the life of the institute, and in what activities which went beyond practical training but contributed to the training and personal development of the students were kindergarten teachers involved? In what ways were the practitioners involved in the correspondence courses?

Keywords: Kindergarten teacher training, Sopron, history of education, history of women's education, practical training

A SOPRONI ÓVÓNŐKÉPZŐ INTÉZET GYAKORLÓÓVODÁINAK SAJTÓREPREZENTÁCIÓJA AZ 1970-ES ÉVEKBEN

A magyarországi óvóképzés egyik vidéki fellegrájának tekinthető a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kara, amelynek jogelőd intézménye 1959-ben hazánkban az elsők között vált felsőfokúvá. A soproni képző történetében a gyakorlatorientáltság – az elméleti ismeretek átadása mellett – mindig hangsúlyosan jellemző volt. A hazai óvopedagógusok professzionalizációjának ugyanis szerves része tanulmányaik idején az óvodai hospitálás. Az hallgatók ugyanúgy soproni gyakorlóóvodákban hospitálnak a 21. század harmadik évtizedében, mint elődeik sok évtizeddel ezelőtt.

A soproni óvóképző két gyakorlóóvodája közül az egyik 2023-ban félévszázados. A Lewinszky Anna Gyakorló Óvoda Aranykapu Tagóvodája 1973-ban, a nyitásakor, igazi különlegesség volt a hazai óvóképzésben. Belgatúkrös csoportszobái, valamint a magyarországi óvónőképző intézetek közül elsőként a soproniban megvalósuló zártláncú televíziós felszereltsége új fejezetet nyitott az óvodapedagógus-hallgatók gyakorlati képzésében. A gyakorlóóvoda csoportszobáinak a még napjainkban is kurióznak számító kialakítása kiváló lehetőséget biztosít a gyerekcsoportok, az óvodai foglalkozások, a nevelőmunka és a hallgatók hospitálásainak megfigyelésére.

Kutatásomban a tartomelemzés módszerével azt vizsgáltam, hogy a Soproni Óvónőképző Intézet gyakorlóóvodáiban folyó nevelés, az intézmények kapcsolata az óvóképzővel, az óvónők pedagógiai munkája hogyan reprezentálódott a vidéki napilapokban. Az 1970-es évekre fókuszálva vizsgálom az óvoda nyitásával és annak korszerű felszereltségével kapcsolatban megjelent írásokat is. Sopron vonatkozásában elsősorban a Győr-Moson-Sopron vármegyei lap, a Kisalföld korabeli lapszámait veszem górcső alá, melyek tanulmányozása során egyértelműen megállapítást nyert, hogy az óvóképző akkori oktatói és a soproni gyakorló óvodák egykori óvodapedagógusainak innovatív munkássága, valamint a most jubileumát ünneplő intézményben folyó nevelőmunka jól nyomon követhető a helyi napilapok hasábjain. A soproni gyakorlóóvodák és azok pedagógiai programjának népszerűségét jól mutatják azok a közel öt évtizeddel ezelőtt íródott cikkek is, melyek a vármegyehatárt átlépve, az országos, sőt a határon túli ismertséget szolgálták. Kutatásommal és annak eredményeinek bemutatásával a most jubiláló gyakorlóóvoda egykori óvodapedagógusai és a Benedek Elek Pedagógiai Kar egykori oktatóinak munkássága előtt szeretnék tisztelegni.

Kulcsszavak: óvóképzés, Soproni Óvónőképző Intézet, gyakorlóóvodák, óvodai gyakorlati képzés

A PORTRAYAL OF THE PRACTISING KINDERGARTENS OF THE KINDERGARTEN TEACHER TRAINING INSTITUTE IN SOPRON DURING THE 1970S

The Benedek Elek Faculty of Education at the University of Sopron is considered a regional stronghold of kindergarten education in Hungary. Its predecessor became one of the first institutions to offer higher education in 1959. Since its beginnings, the Sopron programme has emphasized practical orientation alongside theoretical knowledge transfer. The professionalization of Hungarian kindergarten teachers during their studies is achieved through preschool classroom observation, which has played an integral role in kindergarten teacher training. “Practicing kindergartens” are laboratory classrooms that allow student teachers to conduct classes under supervision.

Today, kindergarten teacher students continue classroom observations in practising kindergartens in Sopron, just as their predecessors did many decades ago. One of the two practising kindergartens in the Sopron Kindergarten Teachers School will be a half-century old in 2023. When it opened in 1973, “Golden Gate” Kindergarten — a Lewinszky Anna Practicing Kindergarten affiliate — was a true speciality in Hungarian kindergarten education due to its Belgian mirrored group rooms and closed-circuit television equipment. “Golden Gate” opened a new chapter in the practical training of kindergarten teachers.

The design of the group rooms at the practising kindergarten is still of interest today and provides an excellent opportunity to observe children’s groups, kindergarten activities, and educational work. The design is also conducive to student classroom observations. Through the content analysis method, my research examines how the education in the practising kindergartens of the Sopron Kindergarten Teacher Training Institute, the relationship between institutions and kindergarten teachers, and the pedagogical work of kindergarten teachers appeared in regional daily newspapers, particularly during the 1970s. The study specifically analyzed contemporary issues in the *Kisalföld*, the Győr-Moson-Sopron regional newspaper.

The articles published nearly five decades ago demonstrate the popularity of the practising kindergartens and their pedagogical programs, which became influential beyond the region and the country. The study aims to pay tribute to the work of former kindergarten teachers of the practising kindergarten and the teachers of the Benedek Elek Faculty of Pedagogy.

Keywords: Kindergarten education, Sopron Kindergarten Training Institute, practising kindergartens, and practical training in kindergartens

A SOPRONI ÓVÓKÉPZŐ INTÉZET PEDAGÓGIAI INNOVÁCIÓINAK SAJTÓVISSZHANGJA AZ 1980-AS ÉS 1990-ES ÉVEKBEN

A soproni óvóképzés története hosszú időre nyúlik vissza, az intézmény több mint 120 éves múlttal rendelkezik. A Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kara jelenleg is meghatározó szerepet tölt be az óvodapedagógusok képzése terén Magyarországon. A számos reformot megélt képző életében meghatározó szerepű volt a rendszerváltás időszaka, amely sok olyan változást eredményezett, amelyek alapjaiban módosították az intézményben folyó oktatás tartalmát, struktúráját. A folyamatos megújulás, az innovatív törekvések eredményeként az 1980-as években több olyan alternatív pedagógiai program is innen indulhatott, melyek ugyancsak nagy presztízst adtak az intézménynek és a hozzá kapcsolódó gyakorló óvodáknak. A soproni képző élenjáró volt a reformok, az újítások és az innováció terén. Az akkori óvóképző oktatói, a gyakorló óvodák óvodapedagógusaival együttműködésben, számos olyan pedagógiai programot hoztak létre, amelyek mindmáig életképesek tudtak maradni, és amelyek a 20. század utolsó évtizedében az egész országban, sőt, a határon túli magyar óvodákban is gyorsan elterjedtek. A pedagógiai pluralizmus lehetővé tette a módszertani megújulást, így tudott kibontakozni a soproni képző keretein belül többek között a Freinet-szellemű alternatív óvodai program, az Óvodai nevelés játékkal, mesével, a Játék a szavakkal, játék a beszéddel módszer, illetve a hagyományörzés és a kreativitás alternatív programja. Kutatásomban azt vizsgálom, hogy ezek a máig ható óvodapedagógiai innovációk visszhangra találtak-e a vidéki napilapokban, elősegítve ezzel az ismertté válásukat és az országos elterjedésüket. Kutatási módszerem a forrás- és tartalomelemzés volt. Egyértelműen megállapítható, hogy az oktatók és a gyakorló óvodákban dolgozó óvodapedagógusok munkássága jól nyomon követhető a vizsgált napilapokban az 1980-as és 1990-es évekből. Arra is választ kerestem, hogy vajon a sajtó milyen intenzitással járult hozzá ezeknek a pedagógiai programoknak a népszerűvé válásához. Kutatásom fókuszba állítja az egykori óvóképzőből kiinduló pedagógiai programokat és azok törekvéseit, a sajtóban való megjelenésüket, fogadtatásukat. A téma aktualitását az adja, hogy 2023-ban 50 éves a Soproni Egyetem Lewinszky Anna Gyakorló Óvoda Aranykapu Tagóvodája, ahol az 1980-as években az akkori óvónők közreműködésével folytak ezek a pedagógiai kísérletek, melyek eredményeképpen születtek meg a fent említett országos hírű pedagógiai programok.

Kulcsszavak: óvodapedagógia, óvodapedagógus-képzés, Soproni Óvónőképző Intézet, pedagógiai innovációk, pedagógiai programok

PRESS COVERAGE OF THE PEDAGOGICAL INNOVATIONS OF THE SOPRON INSTITUTE FOR PRESCHOOL EDUCATION IN THE 1980S AND 1990S

The history of preschool teacher training in Sopron stretches back more than 120 years. The Benedek Elek Pedagogical Faculty of the University of Sopron continues to play a leading role in kindergarten teacher training in Hungary. The life of the institution, which has undergone numerous reforms, has been marked by the period of regime change, which brought about a series of major changes that fundamentally altered the content and structure of local education. The constant renewal and innovative endeavours led to several alternative pedagogical programmes initiated here in the 1980s, which also raised the prestige of the institution and its associated kindergartens. The Sopron training institute was particularly prominent in reforms, new developments and innovations. The lecturers of the preschool training institute of that time, in cooperation with the preschool teachers of the training kindergartens, created several pedagogical programmes which have remained viable up to this day and which spread rapidly throughout the country and to Hungarian kindergartens beyond the borders in the last decade of the 20th century. The pedagogical pluralism allowed for methodological innovation, and this is how many preschool pedagogical programmes, such as the alternative preschool programme inspired by Freinet's ideas, the preschool education with games and stories, the play with words, the play with speech method, and the alternative programmes of tradition preservation and creativity were able to develop within the Sopron training centre.

My research investigates whether these, still relevant preschool education innovations, have received coverage in regional newspapers, thus contributing to their publicity and national dissemination. The research method I used was source and content analysis. The activities of teachers and preschool educators in training kindergartens are traceable in the newspapers of the 1980s and 1990s. I also aimed to reveal the intensity with which the press contributed to popularizing these pedagogical programmes. My research focuses on the pedagogical programmes that emerged from the former preschool training institute, their aspirations, press coverage and reception.

The actuality of the topic resides in the fact that in 2023 the Aranykapu Kindergarten of the Anna Lewinszky Training Kindergarten of the University of Sopron will be 50 years old. The pioneering institute hosted these pedagogical experiments in the 1980s with the collaboration of the kindergarten teachers of that time. As a result, the abovementioned nationally renowned pedagogical programmes were born.

Keywords: Preschool education, preschool teacher training, Sopron Institute for Preschool Education, pedagogical innovations, pedagogical programmes

3. Családi nevelés, bölcso- és óvodaügy napjainkban

Dr. Frang Gizella

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

AZ EGYHÁZI BÖLCSŐDEI NEVELÉS LÉTJOGOSULTSÁGA

A kisgyermeknevelés a történelemben, a városokban az iparosodás idejéig, míg a falvakban a 20. századig a családokban élők, elsősorban a nők feladata volt. A nagycsaládok szerepe évezredek alatt kristályosodott ki és működött. A hagyományok átadása és az életre nevelés kezdeti lépései a kisgyermek otthonában, valamint a szűkebb és tágabb családi összefüggéseken, egyúttal a település fontos eseményein történt. Az anya még a földeken szükséges munkákhoz is elvitte a még szopó csecsemőjét, hogy meghatározott időnként táplálni tudja. Később a nagyszülő és/vagy a nagyobb testvér vigyázott rá, játszott vele.

A lelki, érzelmi és a hitéleti nevelés is itt kezdődött a mondókákkal, dalokkal, szokások kialakításával, történetmeséléssel, játékkal. Korabeli leírások, néprajzi feljegyzések és egyháztörténeti adatok is megerősítik mindezt.

A 20. században a nagycsaládok szétesése, a városokba vándorlás, valamint a nők munkába állása fokozatosan megváltoztatta a kora gyermekkori nevelést. Ugyan az első időszakban a bölcso- és óvoda, sőt, az alapfokú iskola nevelési rendszere összekapcsolódott, vagyis nem különült el úgy sem korosztály szerint, sem módszertanilag, mint ma, mégis legalább felügyeletet és nevelési alapokat is jelentett a kisgyermek számára.

Napjainkban, amikor a korai gyermeknevelés áttevődött a szakképzett csecsemő- és kisgyermeknevelők kezébe, vagyis a bölcso- és óvoda területére, ezzel az ő felelősségük is megnőtt.

Tapasztalatból tudjuk, hogy a legtöbb bölcso- és óvoda kisgyermekét reggel beviszik a bölcso- és óvoda, és munka után, gyakran csak kora este viszik onnan haza. A szülők a kisgyermekkel jobb esetben hétvégeken, ünnepeken tudnak foglalkozni, hétközben pedig a csecsemő- és kisgyermeknevelők gondjaira bízzák. Így gyakorlatilag a kora gyermekkori nevelési feladatokat – a szokások kialakításától kezdve az anyanyelvi valamint a művészeti nevelésig – a bölcso- és óvoda szakemberei végzik. Sőt, a kisgyermek világnézetének alapjait is jobbra ők teszik le. Azoknak a szülőknek tehát, akik egyházi bölcso- és óvoda adják a kisgyermeküket, fontos a világnézetű nevelés.

Az előadásomban azt igyekszem feltárni, hogy mindez miben rejlik, és hogyan lehet a bölcso- és óvoda neveléshez illeszteni, és célom azt is megmutatni, hogy a hitéleti szokások kialakítása már ebben az életkorban is fontos.

Kulcsszavak: hitélet, nevelés, bölcso- és óvoda, kora gyermekkori

THE RAISON D'ÊTRE OF THE CHURCH CRECHE EDUCATION

Raising young children has been the core responsibility of women throughout history. In urban centres until the time of industrialization and in rural villages until the 20th century, the task of raising and educating young children fell primarily to women. The role of extended families crystallized and functioned over thousands of years. Early childhood education comprised the handing down of traditions and the initial steps of bringing children up for life. Education happened in the home, at smaller and wider family gatherings, and during important community events. Mothers often took their still-nursing babies into the fields so that they could feed them at certain times. Once children were weaned, grandparents or older siblings took care of them.

Contemporary descriptions, ethnographic records, and church data from those times confirm that spiritual, emotional and religious education began with nursery rhymes, songs, habit formation, storytelling and games. In the 20th century, the disintegration of families, migration to cities, and the entry of women into the workforce gradually changed early childhood education. In the first educational system period, children were not separated according to age group or methodically. Nurseries, kindergartens, and primary school students usually shared the same room, but they were supervised and received education basics for young children.

Today, early childhood education is in the hands of qualified infant and toddler educators, that is, the nursery scene. Responsibility in the field has increased. We know from experience that most parents take young children to daycare centres in the morning and retrieve them after work, often in the early evening. In the best case, parents can deal with small children on weekends and holidays. During the work week, parents leave children in the care of infant and toddler educators. In practice, nursery school professionals are the ones who conduct early childhood educational tasks, including habit formation, language acquisition, and art education. Moreover, these professionals also lay the foundations of a young child's worldview.

Consequently, worldview education is crucial for those parents who send their young children to a church nursery school.

Keywords: Religious life, education, nursery school, raison d'être

A KORAGYERMEKKORI INTERVENCIÓ A PEDAGÓGIAI SZAKSZOLGÁLAT ÉS A BÖLCSŐDE EGYÜTTMŰKÖDÉSÉVEL SOPRONBAN

A korai fejlesztés és gondozás feladatát a Győr-Moson-Sopron Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Soproni Tagintézménye látja el városunkban. Tudománytörténeti visszatekintéssel: a fogyatékoságtudomány, a gyógypedagógia legfiatalabb ága a korai fejlesztés. Magyarországon a korai fejlesztés gyakorlata rövid múlttra tekint vissza. Az első ellátó intézmények 1992 után jöttek létre. Sopron országosan az elsők közé tartozik, hiszen 1997 szeptemberétől fogadjuk a gyermekeket. Az induló létszám 13 gyermek volt, ami a 2021/22-es év végére 216-ra emelkedett. Némethné Nagy Mária kezdte el felépíteni a soproni korai fejlesztést, melynek már akkor a Nevelési Tanácsadó adott helyet.

A korai fejlesztésbe kerülés folyamata a Soproni Tagintézményben a következő: az első vizsgálat a járási szakértői bizottság feladata. A vizsgálatot team-munkában végezzük, ahol egyszerre van jelen egy pszichopedagógus, egy gyógypedagógus és egy mozgásszakember. Ha a vizsgálat során felmerül az SNI gyanúja, a gyermekeket tovább küldjük a GYMSM PSZ Székhelyintézményébe. Jelenleg 7 szakember látja el a korai fejlesztés és gondozás feladatát. A mozgásfejlesztést gyógytornászok végzik, akik többek között a Katona- és Bobath-módszer elemei alapján dolgoznak. A gyógypedagógusok között van TANAK szakirányú, autizmus szakirányú és szurdopedagógiai végzettségű. A szakirányunknak megfelelő módszerek mellett a „Katarzisz” komplex művészetterápia elemei is alkalmazásra kerülnek. A Pedagógiai Szakszolgálat épületében zajlik a vizsgálat és az ellátások többsége. Emellett az SMJV Egyesített Bölcsődék intézményeibe is több mint 10 éve kijárunk.

A bölcsődei ellátás előnyei és nehézségei az ellátásban eltelt több mint 10 év tapasztalatainak alapján az alábbi módon foglalhatók össze. Előnyök: gyógypedagógiai szempontból: a nagymozgás, a finommotorika, a gondolkodás, érzékelés, észlelés, valamint a kommunikáció/beszéd fejlesztése mellett a bölcsődékben külön hangsúlyt kap a szociális képességek fejlesztése is. Társadalmi szempontból: az anya lehetőséget kap ezáltal, hogy visszatérjen a munka világába. Lehetőség nyílik a szociálisan hátrányos helyzetű családok támogatására. Közvetlen kapcsolat alakul ki a kisgyermek-nevelőkkel, és kölcsönössé válik a segítségnyújtás. Nehézséget jelent, hogy a szülő nincs jelen a foglalkozások során, ezért külön lehetőséget kell biztosítani a személyes kapcsolat megerősítésére.

Az elmúlt 25 évben több mint 1800 gyermek fordult meg intézményünkben, és bízunk benne, hogy a következő években a korai fejlesztés még szélesebb körben fog ismerté válni.

Kulcsszavak: korai fejlesztés és gondozás, módszerek, Soproni Tagintézmény, az ellátás helyszínei, ellátás a bölcsődékben

EARLY CHILDHOOD INTERVENTION IN COOPERATION WITH THE PEDAGOGICAL SPECIALIST SERVICE AND NURSERIES IN SOPRON

The Sopron Member Institute of the Győr-Moson-Sopron County Pedagogical Specialist Service provides early development and care in Sopron. In science history, early development is the youngest branch of disability science and special pedagogy. A brief historical overview: the practice of early development in Hungary has a short history. The first institution was established in Budapest in 1992. Sopron was among the first, as we have been welcoming children since September 1997. Mária Némethné Nagy started the early development centre in Sopron, which was housed in the Education Counselling Centre. There were 13 children at the beginning. This number rose to 216 by the end of the 2021/22 school year.

The admission process to the early development program at the Sopron Member Institution: the first screening is driven by the district expert committee. The examination is conducted in a teamwork format, where a psychopedagogue, a special education teacher, and a movement specialist are present at the same time. If SEN (special education needs) is suspected during the examination, the children will be sent to the GYMSM PSZ Headquarters.

Professionals and methods: Currently, 7 professionals are responsible for early development and care. Physiotherapists, who also work based on elements of the Katona and Bobath methods, implement movement development. There are autism specialists and deaf pedagogy specialists among the special education teachers. In addition to their education, elements of the “Katarzisz” complex art therapy are also applied. Locations of the early development and care: Most examinations and care occur in the Pedagogical Service building. In addition, we have been visiting nursery institutions in the town for over 10 years.

The advantages and difficulties of nursery care based on over 10 years of experience in the field of early development.

Benefits:

- special pedagogic aspect: developing gross movement, fine motor skills, thinking, sensing, perception, communication and speech, and social skills, which also play a significant role in nurseries.
- social aspect: the mother can work alongside her child.
- it is possible to support socially disadvantaged families.
- direct contact with early childhood educators and mutual assistance

Difficulty:

- the parent or caretaker is not present during the sessions, so we must provide a special opportunity to strengthen the personal relationship

Summary: Over the past 25 years, more than 1800 children have visited our institution, and we are confident that early development will become even more widely known in the coming years. Presentation of early development and care in pictures: a 3-minute short film about our work at various care locations.

Keywords: Early development and care, methods, Member Institution, care locations, care in nurseries

**MIT FEJLESZTÜNK AZ ÓVODÁBAN!
AZ ÓVODAI ÉNEK-ZENEI NEVELÉS JELENE,
A KREATIVITÁS FEJLESZTÉSÉNEK TÜKRÉBEN**

A kutatás kiindulópontjaként napjaink egy jelentős kihívása szolgál. Céлом felmérni és bemutatni, hogy a mai óvodai nevelésben paradigmaként megjelenő, Forrai Katalin nevével fémjelzett zenei nevelési módszertan, (mely a kodályi elvekre alapulva az 1970-es években jelent meg) az elmúlt évtizedek alatt milyen változáson esett át, mennyiben idomult és módosult a mindennapi óvodai zenei nevelés gyakorlata. Vizsgálódásaim lehetőséget nyújtanak a bekövetkezett változások okainak feltárására is. Céлом bemutatni, hogy az óvodai nevelés gyakorlatában hogyan jellemezhetők az óvodapedagógus képzés keretein belül az óvodai zenei nevelés súlypontjai és arányai.

Ezen célok elérésének érdekében fogalmazódtak meg bennem a kutatási kérdések is. Mik a célok az óvodai zenei nevelésben? Mik a zenei nevelés súlypontjai? Hogyan valósítják meg a kreativitás fejlesztését az óvodában? Vizsgálódásom alapja egy országos mintavétellel történő kérdőíves felmérés volt, amit gyakorló óvodapedagógusok körében végeztem. Ennek célja tehát az óvodai zenei nevelés általános gyakorlatának, az alternatív zenepedagógiai módszerekkel kapcsolatos ismereteknek, a zenehallgatási szokásoknak (különös tekintettel a klasszikus zenére), valamint a zenei nevelés és a kreativitás oktatási attitűdjeinek a feltérképezése volt.

A téma vizsgálatához, annak megértéséhez és az összefüggések értelmezéséhez induktív, szűkebben értelmezve leíró és összefüggés-feltáró stratégiát alkalmaztam, mivel a pedagógiai valóságból, az óvodai zenei nevelés mindennapi gyakorlatából indítottam a kérdéskörhöz tartozó adatok, vélemények és tendenciák gyűjtését, elemzését és összehasonlítását. A kutatás eredményeinek segítségével választ kaptam a kutatói kérdéseimre, és lehetőség nyílt így olyan ajánlások megfogalmazására, melyek segítségével az óvodai ének-zenei nevelés súlypontjai, a már meghatározott értékek mellett, az óvodai ének-zenei nevelés általános gyakorlatában a kreativitás fejlesztése is hangsúlyos mértékben jelenjen meg. Legfőbb alapként egyrészt az óvodapedagógus képzésen belül a zenei nevelés súlypontjainak újraértelmezését, a már végzett óvodapedagógusok számára továbbképzések biztosítását és legfőképp, a művészetpedagógiában a zene, a szabad mozgás és az egyéni irodalmi alkotások komplex alkalmazását tartom.

Kulcsszavak: zenei nevelés, zenei kreativitás, paradigmaváltás, Forrai Katalin módszertana, komplex művészeti fejlesztés

**WHAT WE DEVELOP IN KINDERGARTEN!
THE GIFT OF SINGING AND MUSIC EDUCATION
IN NURSERY SCHOOLS, IN THE LIGHT
OF CREATIVITY DEVELOPMENT**

The starting point for this research is a major challenge of our time. I aim to assess and demonstrate how music education methodology, which is a paradigm in contemporary preschool education — marked by the name of Katalin Forrai and published in the 1970s based on Kodály's principles — has changed over the past decades and to what extent music education practice in preschool has been adapted and modified. My research also provides an opportunity to explore the reasons behind these changes. I aim to show how the emphases and proportions of music education in kindergarten can be characterised in the practice of kindergarten education within the framework of kindergarten teacher training. I have formulated the following research questions to achieve these aims. What are the goals of music education in kindergarten? What are the priorities of music education? How is the development of creativity in kindergarten implemented? My research was based on a nationally sampled questionnaire survey of practising preschool music teachers that aimed to explore the general practice of music education in preschool, knowledge of alternative music education methods, music listening habits (with a focus on classical), and attitudes towards music education and creativity education. I used an inductive, more narrowly descriptive and contextualising strategy to investigate and understand the topic and interpret the relationships. I started from the pedagogical reality — everyday preschool music education practice — and collected, analysed, and compared opinions and trends in the issue-related data. The research results helped me to answer my research questions and formulate recommendations which, in addition to the values already identified, offer the possibility of emphasising the development of creativity in the general practice of preschool music education. I consider the most important basis to be the reinterpretation of the emphasis on music education in preschool teacher training, further training provisions for preschool teachers who have already completed their training, and the complex use of music, free movement and individual literary works in art education.

Keywords: Music education, musical creativity, paradigm shift, Katalin Forrai's methodology, complex artistic development

**HATÁRHELYZETEK:
EGY PRÓZAI MŰ NŐI KARAKTERÉNEK EMLÉKEZETE**

Az emlékezés – de még inkább a felejtés – az ember sajátja, egyéni folyamat. Mindez ugyanakkor társadalmi keretek között történik, lokalizálva az emlékeket, vélekedett a kollektív emlékezetéről alkotott teóriájában Maurice Halbwachs. A francia szociológus úgy érvelt, hogy az egyén, szocializációjából adódóan csak a közösség tagjaként emlékezhet, tehát ez a két tényező egymástól elválaszthatatlan. A kollektív emlékezet pedig hordozza a csoportot definiáló tudás egy részét. Halbwachs elméletét vette alapul, majd fejlesztette tovább Jan Assmann német egyiptológus professzor, és terminológiájában a személyesen megélt, legfeljebb három generációt átívelő kommunikatív emlékezet mellett a kulturális emlékezet kifejezéseket rögzítette. Assmann szerint a múlt sosem függetleníthető az emlékezettől. Míg a kommunikatív emlékezet a generációváltással elhomályosul, a médiumok által közvetített kulturális emlékezet feltartóztatja a felejtést.

A megélt, tapasztalati megalapozottságú emlékezés határait lassan átlépi az az esemény, amely Angela Kreuz német író 2019-ben megjelent, de magyar fordításban még nem publikált, a *Picknick an der Grenze* című regényének tematikáját strukturálta; amely egyúttal a mű főhősné, Kittynek az életútját is befolyásolta. Ez a történelmi pillanat az 1989. augusztus 19-ei páneurópai piknik, valamint annak emlékezete a popénekesnő érzéseinek, élményeinek, illetve szellemi és fizikai értelemben vett kalandozásainak a kontextusában. Jelen előadásban a 26 évet átívelő, több idősíkban játszódó mű női karakterét (társas interakciók, művészet, karrier, anyai szerep stb.) vizsgálom az emlékezés diskurzusainak összefüggésében. Az irodalmi szöveg feldolgozását, reflexív elemzését saját fordítás alapján végeztem el.

Kulcsszavak: emlékezés, kollektív emlékezet, női szerep-narratívák, páneurópai piknik

BORDERLINE SITUATIONS: THE MEMORY OF A FEMALE CHARACTER IN A LITERARY WORK

In his theory of collective memory, Maurice Halbwachs argues that remembering – but even more so forgetting – is a process that is specific to each individual. However, this remembering and forgetting happens within a social framework, localising memories. The French sociologist claimed that the individual, by virtue of socialisation, can only remember as a community member. Therefore, these two factors are inseparable. Collective memory carries part of the knowledge that defines the group. Halbwachs's theory was based on and developed by the German Egyptologist Professor Jan Assmann, who used the terminology of cultural memory alongside communicative memory, which is personally experienced and spans up to three generations.

According to Assmann, the past can never be detached from memory. On the one hand, both point back to basic structures and ancient origin stories. On the other hand, they are biographical in character and linked to individual experience. The former is primarily linguistic; the latter, social. While communicative memory fades with generational change, cultural memory —mediated by the media —arrests forgetting. The event slowly transgresses the boundaries of lived, experientially-grounded memory. This concept structured the theme of German author Angela Kreuz's 2019 novel *Picknick an der Grenze*. The novel's protagonist Kitty experiences such a transgression during the pan-European picnic of 19 August 1989, where East Germans crossed the Austrian border in Sopronpuszta, a few kilometres from Sopron. The novel *Picknick an der Grenze* is one of the memoir interpretations of this event in the context of the German pop singer's feelings, experiences and intellectual and physical adventures.

The French historian Pierre Nora establishes that one way the practice of remembering is rooted in our past is when it is “spatialised” and introduces the term *lieu de memoire* (or place of memory) into academic discourse. The term records the major sites and events of our past; the symbolic and real spaces of memory. History, according to Nora, is intangible, whereas memory is tangible even though it is constantly changing and capable of bringing together (or separating) individuals and, through them, communities. The Pan-European Picnic creates cohesion at the level of societies and individuals, but as Angela Kreuz's novel transports us, the event is not yet a site of memory.

In this study, I examine the female character (social interactions, art, career, motherhood, etc..) of a work spanning 26 years and set in several timelines in the conceptual context of memory and memory sites. The literary text is processed and reflexively analysed based on my translation.

Keywords: Memory, collective memory, women's roles, narratives, Pan-European picnic

FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS KISGYERMEKKORBAN – KIHÍVÁSOK ÉS MÓDSZERTANI MEGOLDÁSOK

Napjainkban egyre jelentősebb feladatként jelenik meg társadalmi életünk minden színterén a környezettudatos magatartásra, fenntarthatóságra nevelés kérdése. A Fenntartható fejlődési célok oktatása című dokumentum megfogalmazza, „Ahhoz, hogy rálépjünk a fenntarthatóság útjára, teljesen meg kell változtatnunk a gondolkodásunkat és a cselekedeteinket. A fenntarthatóbb világ kialakításához és az FFC-kben leírt fenntarthatósággal kapcsolatos kérdések iránt való elköteleződéshez az egyéneknek kell a fenntarthatósági változások motorjává válniuk. Ehhez olyan tudásra, képességekre, értékekre és attitűdökre van szükségük, ami felkészíti őket arra, hogy hozzájáruljanak a fenntarthatósághoz.” (UNESCO 2015, idézi Könczey 2017:8) A tudatos környezeti nevelési törekvések ellenére sajnos azonban egyre több olyan fiatal van, aki klímaszorongással küzd, vagy éppen természethiányos állapotban (Richard Louv 2009) van. A természettel való harmonikus kapcsolat kialakításában az egyik legfontosabb szerepe a családnak van, annak a mintának, annak a szokásrendszernek, amelyet a szülők, nagyszülők generációja közvetít a fiatalok felé, továbbá az intézményes nevelésnek, az óvodák, iskolák által közvetített értékrendszernek és cselekvési mintáknak. Ez a folyamat a digitális korszakban sok tekintetben nehezített. A környezettudatos magatartás, a környezetért felelős életvitel, az embert tisztelő szokásrendszer érzelmi, értelmi, esztétikai és erkölcsi megalapozásában, kialakításában nagyon fontos figyelembe vennünk azt az alapelvet, amelyet már a XX. század elején közvetítettek, miszerint csak azt tudjuk megvédeni, amit megismerünk, értékelünk, megszeretünk. (Kováts – Németh 2010, 2021) Ehhez pedig élményekre, közvetlen kapcsolódásra van szüksége minden embernek. Ezért is lehet problémás, ha a természetben megszerezhető tapasztalatok szerepét, helyét idejekorán átveszik a gépek, az internet. Az egészen kicsi gyerekeknek, óvodásoknak nincs semmi másra szüksége, csak a közvetlen érzékszervi tapasztalásokra, természeti élményekre. Az előadás a problémafelvezetést követően olyan módszertani megoldásokat szemléltet, melyek a kisgyermekkor környezeti nevelésben többek között az alkotó – fejlesztő meseterápiás foglalkozások (Boldizsár 2010, 2019) megvalósításával járul hozzá a pozitív környezeti attitűdök kialakításához, a fenntarthatóság szemléletmódjának megalapozásához.

Kulcsszavak: fenntarthatóságra nevelés, természethiányos állapot, digitális kultúra, környezettudatos magatartás, alkotó-fejlesztő meseterápia

SUSTAINABILITY EDUCATION IN EARLY CHILDHOOD – CHALLENGES AND METHODOLOGICAL SOLUTIONS

Education for environmental awareness and sustainability is increasingly vital in all aspects of our social life. Unfortunately, despite efforts to raise environmental awareness, more young people are climate-phobic or in a state of nature deficit (Richard Louv 2009). Family is one of the most significant ways of fostering a harmonious relationship with nature, through the role models and habits passed on to young people by their parents and grandparents, through institutional education, and the values and patterns of action transmitted by nursery schools and schools. In many respects, this process is made more difficult in the digital age. In the emotional, intellectual, aesthetic and moral foundation and development of an environmentally aware attitude, a responsible lifestyle and a system of habits that respect people, it is crucial to consider a principle already conveyed at the beginning of the 20th century, namely that we can only protect what we know, appreciate and love (Kováts - Németh 2010, 2021). This is why it could be problematic if machines and the Internet assume the role and place of experiences gained in nature. Very young children and kindergartners need nothing more than direct sensory experiences, experiences in nature. After introducing the problem, this presentation illustrates methodological solutions that contribute to developing positive environmental attitudes and establishing a sustainability approach in early childhood environmental education, including implementing creative-developmental story therapy sessions. (Boldizsár 2010, 2019).

Keywords: Sustainability education, nature deficit disorder, digital culture, environmentally conscious behaviour, creative-developmental story therapy

**FENNTARTHATÓSÁG –
A FEJLŐDÉS FELTÉTELE A JÓ ÉTEL**

Számos szakirodalom számol be arról, hogy a növvő gyermeket szeretni kell, s fontos az egészséges fejlődési környezet megteremtése. A családok kiemelt szerepet töltenek be a fenntarthatóságra nevelésben, a fenntartható életvezetés megtanításában, jövőnk alakításában. A gyermek egészséges fejlődésének feltétele a mindenre kiterjedő gondozási tevékenység mellett a gyermek táplálása, étkezési szokásainak alakítása is. A régi idők sokszor szegény világa leleményességgel párosult az étkezés és az étkeztetés területén is. A ház asszonya illatos, ízletes, tápláló ételt varázsolt a család asztalára nap mint nap úgy, hogy élelmiszert üzletben nem vásárolt, a táplálékot maga termelte. A kert, az ól, a mező adta az egész évi megélhetést. Ez a fenntarthatóság, pedig még nem is neveztük körforgásos gazdaságnak, vagy Fair Trade kereskedelemnek, és anélkül is Zero Waste volt, hogy azt kiadványok népszerűsítették volna.

A magyar emberek étkezési kultúrája Magyarország jó természeti adottságain, valamint az évszázados tradicionális állattartás, növénytermesztés és a manufaktúrális élelmiszer-előállítás örökségén alapul. Az ősi gabonafajták manapság igen felkapottá váltak, az erre szakosodott üzletek polcain ott sorakoznak a köles, hajdina, amaránt, quinoa, kamut, teff, tönkölybúza, tönkebúza, valamint az alakor alapanyagú pékáruk.

Azok az alapanyagok, élelmiszerek, ételek tartoznak a fenntartható táplálkozás fogalmába, amelyek feldolgozása alacsony környezeti hatású, hozzájárul az élelmezés- és táplálkozásbiztonsághoz, valamint egészséges a mai és a jövő generációk számára.

A fenntarthatóság célja a természetes források pazarlásának és károsításának elkerülése. Minimalizálja a klímaváltozás káros hatásait, és törekszik minél kisebb ökológiai lábnyomot hagyni azáltal, hogy például nem messziről szállított, hanem helyi alapanyagokat alkalmaz.

Az előadás elemzi Bánffy-hunyady Hunyady Erzsébet Singer és Wolfner Kiadónál 1924-ben megjelent, majd több kiadást is megért, „A jó házikonyha – Így kell főzni! A sütés–főzés tudományának új kódexe” című szakácskönyvének „Gyermekek étrendje” szakaszát (417–439. oldal).

Kulcsszavak: fenntarthatóság, önellátás, táplálék, feldolgozás, fejlődés

SUSTAINABILITY – GOOD FOOD FOR DEVELOPMENT

The literature on the need to love a growing child and the importance of creating a healthy developmental environment is extensive. Families play a key role in educating about sustainability, teaching sustainable lifestyles and shaping our future. In addition to comprehensive care, healthy child development depends on nutrition and shaping eating habits. The often impoverished world of the old days was also ingenious with food and catering. The woman of the house conjured up fragrant, tasty, nutritious food on the family table every day by growing it herself without having to shop. The garden, the barn, and the field provided a livelihood for the whole year. Such sustainability was not called a circular economy or fair trade. It was zero waste even though no publication promoted it as such.

Hungarian food culture stems from the country's abundant natural resources and centuries-old heritage of traditional animal husbandry, plant cultivation and artisanal food production. Ancient grains are much in vogue these days, with millet, buckwheat, amaranth, quinoa, kamut, teff, spelt, spelt and alakor-based bakery products lining the shelves of specialist shops.

Raw materials, food and dishes that are processed to reduce environmental impact, are healthy for present and future generations and contribute to food and nutritional security are considered sustainable.

Sustainability aims to avoid wasting and damaging natural resources. It also minimises climate change effects and strives to leave as small an ecological footprint as possible by, for example, using local raw materials rather than those transported from far away.

The presentation is based on the book 'The Good Home Kitchen – How to Cook!' by Banffyhungyady Erzsébet Hunyady, published by Singer and Wolfner Publishers around 1920. The presentation also analyses the 'Children's Diet' section from 'The New Code of the Science of Cooking and Baking' cookbook (pages 417-439).

Keywords: Sustainability, self-sufficiency, food, processing, development

4. Lányiskolák, tanuló nők

Dr. habil. Horváth Kinga PhD
Prof. Dr. Tóth Péter

Selye János Egyetem, Tanárképző Kar

A NŐI SZAKKÉPZÉS DUALIZMUSKORI HELYZETE TÁRSADALOMTÖRTÉNETI NÉZŐPONTBÓL A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI NŐIPARISKOLA PÉLDÁJA ALAPJÁN

A hazai szakképzés alapjait az 1872. évi ipartörvény rakta le. Abban az évben alakult meg a Pest-budai Nőiparegyesület, ami iskolát épített a női szakképzés számára (Női Ipar- és Kereskedelmi Tanoda). Azonban az építkezés felemésztette az alapítvány erőforrásait, így 1889-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium, a Kereskedelemügyi Minisztérium és Budapest Székesfőváros, majd 1894-től a Kereskedelemügyi Minisztérium gondnoksága alá került, és akkor lett a neve Budapesti Magyar Királyi Állami Nőipariskola. Két telephelyen, Pesten és Budán működött, majd 1911-ben a Rákóczi térre költözött. 1922-ben középfokú szakiskolává vált, majd az 1950-es évektől Kulich Gyula Technikumként, 1963-tól pedig szakközépiskolaként működött tovább.

A századfordulóra már a közoktatás valamennyi szintjén a tanterv szerves részét képezte a női kézimunka tanítása. A felsőbb népiskolák, illetve a polgári iskolák a keresetforrásul szolgáló női kézimunkák ismertetését és a kellő jártasság megszerzését tűzték ki célul. A felsőbb leányiskolákban a nőnevelés feladatának azt tekintették, hogy „...a társadalomnak nem tudományosságot negélyező, még kevésbé tudakos, hanem józan értelemmel bíró, az ismeretek alapfeltételeit ismerő, helyesen gondolkozó, munkaszerető és munkálkodni tudó, szerény és vidám nőkre van szüksége.” (Nendtvich, 1897) A tananyag felölelte mindazt, amit egy magasabb műveltségű nőnek tudnia kellett, ezért a szép iránti érzék és ízlés fejlesztése céljából a tantervbe felvették a női kézimunkák készítését is.

A nőipariskolák célja volt – a felsőbb leányiskolákban és a polgári iskolában tanultakra építve, a női munkák szakszerű tanításával és a kisebb női szabóságok, szaküzletek vezetéséhez szükséges szakismeretek oktatásával – fiatal nőket hasznos szakmunkásokká képezni, és őket a családi körben felmerülő munkák önálló elvégzésére képessé tenni. A nőipariskolák államiak, vagy államilag segélyezettek, vagy pedig alapítványi fenntartásúak voltak.

A századfordulón állami fenntartású egyedül a Budapesti Magyar Királyi Állami Nőipariskola volt. Ennek példáján mutatjuk be a dualizmus kori női szakképzést, társadalomtörténeti nézőpontból. Olyan kérdésekre kerestük a választ, hogy mi volt az iskola társadalmi és gazdasági szerepe, milyen tényezők hatottak az ott elsajátított szakmai műveltségre, milyen kapcsolata volt az intézménynek a munkaerőpiaccal. Kutatásunk forrásaként az iskolai értesítők szolgáltak.

Kulcsszavak: női szakképzés, társadalomtörténeti kutatás, dualizmus, Magyar Királyi Állami Nőipariskola

THE SITUATION OF WOMEN'S VET DURING THE DUALISM PERIOD FROM A SOCIOHISTORICAL POINT OF VIEW BASED ON THE EXAMPLE OF THE HUNGARIAN ROYAL STATE WOMEN'S SCHOOL

The Industrial Act of 1872 laid the foundations of domestic vocational education and training. The Pest-Buda Women's Association — which built a school for women's VET — was founded in the same year. However, the construction consumed the foundation's resources, so in 1889 it came under the guardianship of the Ministry of Religion and Public Education, the Ministry of Commerce and the Capital City of Budapest. From 1894 onward, the Ministry of Commerce came under custodianship and became the Budapest Royal Hungarian State School for Women (BRHSSW). It operated at two locations in Pest and Buda and then moved to Rákóczi Square in 1911. In 1922, it became a trade school. Then in the 1950s, it operated as Gyula Kulich Technical Institute, and from 1963, as a vocational secondary school.

The higher primary and civil schools aimed to introduce women's handicrafts, which provided skills and income.

The upper girls' schools considered the task of educating women in the following manner: "...society needs women who are not picky about science, even less so knowledgeable, but who have common sense, who know the basic conditions of knowledge, who think correctly, who love work and who can work, modestly and cheerfully" (Nendtvich, 1897). The curriculum encompassed everything a highly educated woman needed to know, including women's needlework to develop a sense of beauty and taste.

The girls' school aimed to build on the learning in the upper girls' schools and the civil schools by teaching women's jobs professionally, teaching the skills necessary to run small women's tailoring shops and specialized shops, training young women to become skilled workers, and enabling them to perform the work arising in the family circle independently. The women's schools were state-owned, state-aided, or maintained by a foundation. At the turn of the century, the RHSSW in Budapest was the only state school.

Using the example of the RHSSW in Budapest, we present women's vocational education and training in the Era of Dualism from a sociohistorical point of view. We searched for answers to the following questions. What was the social and economic role of the school? What factors influenced the professional education acquired there? What was the relationship of the institution with the labour market? School bulletins served as the source of our research.

Keywords: Women's VET, sociohistorical research, dualism, Hungarian Royal State School for Women

**LEÁNYTANULÓK A CZUCZOR GERGELY BENCÉS GIMNÁZIUM-
ÉS KOLLÉGIUMBAN 1905 – 1918 KÖZÖTT,
VALAMINT 2008-TÓL NAPJAINKIG**

A folyamatban lévő kutatás során az 1905–1918 közötti és a 2008-tól napjainkig tartó bencés oktató-nevelő munkának a leánynevelésben megnyilvánult hatásait, összefüggéseit, eredményeit, esetleges problémáit kísérelem meg feltárni, miközben a bencés oktatás hazai történelmét próbálom elhelyezni a neveléstudomány, az elméleti-történeti pedagógia keretei között.

Céлом megismerni a győri bencés gimnáziumban 2008-ban bevezetett nőnevelésnek az előzményeit; a társadalmi igényt, a szülői szerepek és elvárások körülményeit. A leánynevelés vizsgálata az adott intézmény történetében egészen új aspektust képvisel. A kutatás újszerűségét Kéri Katalin megállapításával támasztom alá: „Csupán kevésbé történtek az állami és egyházi levéltárakban nőnevelés-történeti kutatások, és feltárára várnak még a témakör szempontjából különleges és érdekes magánlevelezések, kéziratárban őrzött naplók, (befejezetlen) irodalmi művek kéziratjai.” (Kéri, 2015. 455.)

A előadáshoz kapcsolódó kutatási kérdések: Milyen társadalmi igényeket ismertek fel a győri bencések 1905–1918 között, hogy a magántanuló leányok számára lehetővé tették az érettségi vizsgát? Milyen volt a korabeli nőnevelésről alkotott vízió? Milyen álláspontot képviseltek a szülők leányaik taníttatásával kapcsolatban a 20. század elején? Miért merült fel száz évvel később a koedukáció igénye? Mi változott a munkarendben, a házi rendben, az osztályok életében a lányok érkezésével? Hogyan változott a szülői elvárás, szerep a 21. századi lányok taníttatásával kapcsolatban?

A kutatási módszerek egy része deduktív jellegű, hiszen elsődleges módszerként a könyvészeti és levéltári források (az 1905–1918 között végzett leánytanulóokra vonatkozó gimnáziumi irattári adatok és a 2008–2012 közötti, a lánypopulációról szóló iskolai dokumentációk) elemzésére törekszem. Jelenleg empirikus módszerként a 2012-ben végzett leánytanulók körében interjúkészítés zajlik, amely alkalmat ad a mikrotörténelem mint szemléletmód alkalmazására:

„Ha elég közel megyünk a múlthoz, nemcsak olyan dolgokat vehetünk észre, amelyek távolról nem láthatók, hanem olyan dolgokat is, amelyek választ adhatnak az egészre vonatkozó kérdéseinkre. Ennek az útnak a bejárása számos pedagógiai jelenség megértéséhez viheti közelebb azokat, akiket a múlt és jelen kapcsolata a jelen formálása szempontjából is érdekel.” (Papp és Szíjártó szerk. 2010, 18.)

A kutatás új tudományos eredményei között megjelenik a győri bencés gimnáziumban végzett nevelés-oktatás múltjának feltárása – különös tekintettel a nőnevelésre az 1905–1918 és a 2008–2012 közötti időszakban.

Bizonyíthatóvá válik a forráskutatások alapján, hogy a női tanulókhoz való viszonyulás és annak intézményes gyökerei, kultúrája lehetővé tették a 20–21. századi bencés nevelés megújítását.

Kulcsszavak: bencés nőnevelés, leány magántanulók, koedukáció, társadalmi igény, szülői szerepek

**GIRLS AT THE CZUCZOR GERGELY BENEDICTINE
HIGH SCHOOL AND COLLEGE
FROM 1905 TO 1918 AND FROM 2008 TO THE PRESENT**

In the course of ongoing research, I will try to explore the effects, connections, results and possible problems of Benedictine education in girls' education from 1905 to 1918 and from 2008 to the present day while placing the history of Benedictine education in Hungary within the framework of educational theory and theoretical-historical pedagogy.

I aim to learn about the antecedents of the women's education introduced in Győr Benedictine High School in 2008, the circumstances of the social demand, parental roles and expectations. The study of girls' education represents a new aspect in the history of this institution.

Katalin Kéri's findings support the novelty of the research:

“Only a little research has been done on the history of female education in state and church archives, and private correspondence, diaries kept in manuscript archives, manuscripts of (unfinished) literary works, which are special and interesting from the point of view of the subject, are still to be explored.” (Kéri, 2015. 455.)

Research questions also related to the conference:

What social needs did the Benedictine monks of Győr recognise between 1905 and 1918 to allow girls to take the school-leaving examination?

What was the vision of women's education at the time?

What were the parental views on the education of their daughters in the early 20th century?

Why did the need for co-education arise a hundred years later?

How did the arrival of girls change working hours, house rules and classroom life?

How have parents' expectations and roles changed concerning the education of girls in the 21st century?

Some of my research methods are deductive in nature, as my primary method is to analyse bibliographic and archival sources (high school records of girl students from 1905–1918 and school records of the girls' population from 2008–2012).

The current empirical method involves interviewing the girl population of 2012, which provides an opportunity to apply micro-history as a methodological approach:

“If we get close enough to the past, we can notice not only things that cannot be seen from a distance but also things that can answer our questions about the whole. Going down this path can bring us closer to understanding many pedagogical phenomena for those who are interested in the relationship between past and present in terms of shaping the present.” (Papp and Szijártó eds. 2010, 18.)

The new scientific research results include an exploration of the past education in the Benedictine Grammar School in Győr, emphasising women's education in the 1905–1918 and 2008–2012 periods.

It becomes evident that the attitude towards female students and its institutional roots and culture enabled the renewal of Benedictine education in the 20th and 21st centuries.

Keywords: Benedictine women's education, girls' private education, co-education, social demand, parental roles

**A NŐI SZEREP VÁLTOZÁSAIHOZ VALÓ VISZONYULÁS
A MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI KÉPZÉSSEN
TANULÓ NŐI HALLGATÓK KÖRÉBEN**

Jelen tanulmány a műszaki és gazdaságtudományi egyetemi képzésekben részt vevő női hallgatók attitűdjeinek feltárására vonatkozó kutatás eredményeit, valamint a képzésükre vonatkozó következtetéseket mutatja be. A kutatás célkitűzése a férfiak között általában kisebbségben tanuló, a hagyományosan férfiak által végzett munkaterületekre készülő nők viszonyulása a női szerephez. Attitűdjeik ugyanis hatással lehetnek szociális viselkedésükre, az információk befogadására, konfliktusaik kezelésére.

A vizsgálat egy műszaki és gazdaságtudományi felsőoktatási intézményben működő online kurzuson résztvevő hallgatók produktumainak elemzésével valósult meg. A kurzus a leánynevelés történetét helyezi fókuszba az ókortól napjainkig, és betekintést nyújt a különböző történelmi korokban élő családok, illetve a gyermekek helyzetének alakulásába is. Mindezek megvalósítása az egyes korokhoz kapcsolódó irodalmi és filmművészeti alkotások vizsgálata, feldolgozása által történik. A kurzuson a hallgatók nyolc témakörhöz kapcsolódóan végeznek feladatokat. A tanulmányban bemutatott elemzés 30 hallgató 240 beadott dolgozata alapján történt. A kutatás módszere a tartalomelemzés, mely alkalmas a rendelkezésre álló szövegekből mögöttes tartalmak és rejtett információk kinyerésére.

A vizsgálatban a közleményeket egyrészt a beadott dolgozatok szakirodalmakból származó tartalmi idézetei, illetve a saját gondolatok megfogalmazásából származó szövegek, másrészt a munkákban megjelenített képek jelentették. Az első fázisban 3–3 fő kategória alapján történt a kódolás. A szövegek fő kategóriái a következők voltak: 1. a női külső, 2. a női tevékenységek és 3. a belső tulajdonságok leírásai, a képek fő kategóriái pedig 1. az épületek, 2. az emberi alakok és 3. a tárgyak voltak, melyek aztán további alkategóriákra lettek bontva. Az elemzés kvantitatív jellegű, melyben az Atlas.ti segítségével a találati gyakoriság alapján állapítottuk meg a következtetéseket. Az eredmények alapján feltárásra kerültek a rejtett összefüggések a női hallgatók műszaki és gazdaságtudományok területén érzett helyzetükkel, a női szerep változásaival és saját női mivoltuk megítélésével kapcsolatosan. A megszerzett információk az egyetemi képzés hatékonyságához tudnak hozzájárulni a tananyag további fejlesztése, valamint a hallgatók kulturális kompetenciáinak erősítése által.

Kulcsszavak: nőtörténet, női szerepek, műszaki pálya, társadalom, tartalomelemzés

ATTITUDES TOWARDS CHANGES IN THE ROLE OF WOMEN AMONG FEMALE STUDENTS OF ENGINEERING AND ECONOMICS

This study presents the results of research exploring the attitudes of female students participating in technical and economic university courses and the conclusions applicable to the courses. The research aimed to discover female attitudes in traditionally male-dominated courses and programmes. The attitudes of women in such programmes affect social behaviour, information reception, and conflict management. The investigation analyzed the task solutions of students participating in an online course at a technical and economics university. The course focuses on the history of raising girls, from ancient times to the present, and provides insight into families living in different eras and the development of children's situations. It achieves this by examining and processing literary and cinematographic works. During the course, students perform tasks related to eight topics. The present study analyzed 240 papers submitted by 30 students using content analysis, a suitable method for extracting underlying content and information from the available texts. In the research, the announcements were the content citations of the submitted papers from the specialized literature, texts from the formulation of one's thoughts, and the images displayed in the papers. In the first phase, the study coded according to three main categories: 1.) Description of female appearance; 2.) Female activity; and 3.) Internal features. The main image categories were 1.) buildings, 2.) human figures, and 3.) objects, which we divided into further subcategories. The analysis was quantitative, and the conclusions were established based on the hit frequency with the help of Atlas.ti. The results revealed hidden connections concerning the position of female students in the technical and economic sciences fields, the changes in the role of women and self-perceptions of their femininity. The acquired information can contribute to university education effectiveness through further curriculum development and strengthening student cultural competencies.

Keywords: Women's history, women's roles, technical career, society, content analysis

5. Nők a tudománytörténetben

Dr. Csehiová Agáta PhD
Paed Dr. Kiss Beáta

Selye János Egyetem Tanárképző Kar

„ASSZONYSZERELEM, ASSZONYSORS” – NŐI SZEREPEK A ZENEMŰVÉSZETBEN, ZENETÖRTÉNETBEN, ZENEPEDAGÓGIÁBAN A 19. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN ÉS A SZÁZADFORDULÓ ÉVEIBEN

A téma betekintést nyújt a nőnevelés, a női művelődés és a női szerepek egyes szegmenseibe a 19. század művészi, kulturális, társadalmi életének tükrében. Bemutatásra kerülnek a kor elismert művésznői és zenetanárnői, valamint helyük és szerepük a 19. század második felében és a 20. század első éveiben, mindenekelőtt a zenében, a zenei életben, a zenei képzésben, a zenepedagógiában. Tehát azok a hölgy személyiségek, akik művészetükkel, alkotói tevékenységükkel, oktató-nevelő munkájukkal a korabeli társadalmi megpróbáltatások és nehézségek ellenére is jelentős vagy meghatározó szerepet játszottak a 19. és 20. század zenei, kulturális, pedagógiai életében. A téma középpontjában Clara Josephine Wieck, későbbi nevén Clara Schumann (1819–1896) mintaértékű életpályája áll, aki tragikus sorsú élete ellenére szinte páratlan művészi karrierrel és értékes pedagógiai munkássággal büszkélkedhetett. Személyiségével, tehetségével, tudásával, szorgalmával számtalan kortárs művész, zenetudós, kritikus, pedagógus csodálatát és elismerését vívta ki. A középpontban tehát mindenekelőtt Clara Schumann (Wieck) személyisége és művészete áll, de említésre kerülnek sikeres hölgy tanítványai is, mint a lengyel származású Natalia Janoth és a pesti születésű Eibenschütz Ilona, továbbá a hasonlóan sikeres kortársak közül mindenekelőtt Sophie Menter, Anna Nikolajevna Jesipova, valamint a sort zárva a magyar zenepedagógia és zeneművészet kiemelkedő hölgyalakjával, Varró Margittal.

Kulcsszavak: Nőnevelés, női művelődés, képzés, művészet, zenei élet, művésznők, zenetanárnők

“FEMALE LOVE, FEMALE FATE” – WOMEN'S ROLES IN MUSIC ARTS, MUSIC HISTORY, MUSIC EDUCATION IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY AND AT THE TURN OF THE CENTURY YEARS

The subject provides an insight into women's education, women's culture and women's roles in the artistic, cultural and social life of the 19th century. It examines the acknowledged women artists and music teachers of the period, their place and role in the second half of the 19th century and the first years of the 20th century, particularly in music, musical life, music education and music pedagogy. Consequently, these are the personalities who, through their art, their creative work, their teaching and education, played a significant or decisive role in the musical, cultural and educational life of the 19th and 20th centuries, despite the social hardships and difficulties of the times. The focus is on the exemplary career of Clara Josephine Wieck, later Clara Schumann (1819 - 1896), who, despite her tragic life, enjoyed an almost unparalleled artistic career and valuable pedagogical work. Her personality, talent, knowledge and diligence have earned her the admiration and recognition of countless contemporary artists, musicologists, critics and teachers. Therefore, the focus, first and foremost, is on the personality and art of Clara Schumann (Wieck), but also on her successful female pupils, such as the Polish-born Natalia Janoth and the Pest-born Ilona Eibenschütz, and, among her equally successful contemporaries, Sophie Menter, Anna Nikolajevna Jesipova, and, to conclude, Margitta Varró, an outstanding figure in Hungarian music education and music-making.

Keywords: Women education, education, art, music, women artists, women music teachers

**TORMA ZSÓFIA,
A VILÁG ELSŐ RÉGÉSZNŐJE**

Előadásomban Torma Zsófia (1832–1899) életútját, munkásságát szeretném bemutatni, aki nem csupán magyar viszonylatban, de a világon is az első női régészek közé sorolható (Harriet Boyd Hawest, Dorothy Garrod, Marija Gimbutas mellett). Témámat a vonatkozó szakirodalom és eredeti források felhasználásával mutatom be. Torma Zsófia erdélyi nagybirtokos családba született, édesapja, Torma József történész–régész volt, a testvére, Torma Károly pedig világhírű archeológus lett, aki feltárta Aquincumot. Torma Zsófia családi hatásra és saját belső késztetésére hallgatva nőként a kutatói pályát választotta. Vagyonát jótékony célokra és a hazai régészet fejlesztésére fordította. Főként Hunyad vármegyében kutatott, és nevéhez fűződik többek között a később nemzetközileg is jelentősnek bizonyult tordosi, valamint a Nándorválya közelében található leletegyüttesnek a feltárása. Torma Zsófia kapcsolatban állt a kor vezető tudósaival, mint például a Tróját felfedező Heinrich Schliemann, valamint Francis Lenormant, John Lubbock vagy Archibald Sayce.

Élete során meg kellett, hogy küzdjön az akkor még a női tudósokat széles körben övező előítéletekkel, de fáradozásait, áldozatos munkáját siker koronázta, hiszen számos nemzetközi régészeti konferencia előadója lehetett. 1880 augusztusában meghívást kapott Berlinbe, a német nemzetközi embertani kongresszusra, ahol alkalma nyílt bemutatni a Hunyad megyében talált őskőkori, újkőkori és rézkori leleteket, többek között a tordosi őstelepet, az addig ismert trójai, műkénéi, egyiptomi és közép-európai leletanyagok összehasonlításának tükrében. Itt találkozott Rudolf Virchow etnográfussal, a kor egyik legkiválóbb szakemberével. 1894-ben jelent meg régészeti kutatásait összefoglaló kötete német nyelven, amely komoly nemzetközi sikert aratott. Bár halála előtt néhány hónappal elnyerte a kolozsvári egyetem tiszteletbeli doktori címét, ugyanakkor a hazai tudományos életben mindvégig mellőzött volt, illetve komoly szakmai féltékenységgel találkozott. Így lett ellensége például Hampel József régész, a Nemzeti Múzeum munkatársa, aki még Torma Zsófia halála után is gúnyolódott a régésznő munkásságán. Más magyar tudósok (például Hunfalvy Pál vagy Pulszky Ferenc) és intézetek pedig a szokatlanul ható elmélete terjedését szerették volna megakadályozni, ezért nem közöltek a hazai folyóiratokban tudományos eredményeket, könyveket, tanulmányokat Torma Zsófia tollából. Valós méltatást egészen a legutóbbi évtizedekig nem kapott. Erre példa az 1986-ban Budapesten megjelent három kötetes Erdély története című monográfia, amely figyelmen kívül hagyta személyét és működését.

Kulcsszavak: neveltetés, női tudós, régészet, erdélyi lelőhelyek, nemzetközi elismerés

ZSÓFIA TORMA, THE FIRST FEMALE ARCHAEOLOGIST

My presentation focuses on the life and work of Zsófia Torma (1832–1899), who — along with Mary Anning and Johanna Mestrof — can be classified as one of the first female archaeologists, not only in Hungary but the world. Her father, József Torma, was a historian, while her brother, Károly Torma, was also an archaeologist who excavated Aquincum. Zsófia Torma devoted her fortune to charitable purposes and the development of science, primarily to domestic archaeological discoveries. She mainly researched in Hunyad County and, among other things, is credited with discovering the Tordos finds — which later proved to be internationally significant — and the finds located near Nándorválya. Zsófia Torma was in contact with leading scientists of the time, such as Heinrich Schliemann, who discovered Troy, and Francis Lenormant, John Lubbock and Archibald Sayce. Zsófia Torma had to fight the prejudices that still surrounded women scientists, but success crowned her efforts and self-sacrificing work, as she could speak at many international archaeological conferences. In August 1880, she was invited to the International Anthropological International Congress in Berlin to present the prehistoric, neolithic and copper age artefacts found in Hunyad County — including the ancient settlement of Tordos — and compare them to previously known Trojan, Mycenaean, Egyptian and Central European artefacts. At the congress, she met the ethnographer Rudolf Virchow, an outstanding specialist. Her book summarizing her archaeological research was published in German in 1894 and became an international success. Near the end of her life, she received a doctorate from the University of Cluj. At home, she was ignored. When she did receive attention, it was often in the form of severe professional envy. For example, the archaeologist József Hampel — a National Museum employee — became an enemy in this way. He continued to mock Zsófia Torma's archaeological work long after her death. Other Hungarian scientists — such as Pál Hunfalvy or Ferenc Pulszky — and institutes wanted to prevent her unusual theory from spreading. Consequently, they did not publish her scientific results, books or studies in domestic journals.

Keywords: Education, private and public, archaeology, Transylvanian deposits, Asia Minor relations

**UNGÁR MARGIT,
AZ ELSŐ MAGYAR ÜGYVÉDNŐ EMLÉKEZETE**

A tanulmány a hazánkban végzett első női ügyvédnek állít emléket, az ő életútját mutatjuk be. Mivel Ungár Margit élettörténete szinte ismeretlen, ezért idő- és célszerű, hogy személye és tevékenysége újra előtérbe, a feledés homályából napvilágra kerüljön.

A központi témát elsődleges források felhasználásával ismertetjük, amelyek elősegítik az eddig csak töredékesen feltárt életút állomásainak a bővebb kifejtését, ennek könnyebb megértését. Így részletesebb, ezáltal árnyaltabb, de még mindig csak vázlatos képet kapunk az első női ügyvéd életéről, hivatásáról és munkásságáról.

Végigkísérjük a címszereplőt a szülői háztól az elemi és középfokú iskolai tanulmányokon át az egyetemig, a jogi doktorrá avatásig. Bemutatjuk a küzdelmét – az addig kizárólag férfiaknak fenntartott jogi pályán –, amit az ügyvédi kamarai felvételéért, a gyakorlati ismeretek megszerzéséért és a sikeres ügyvédi vizsgák abszolválásáért tesz.

Feltárjuk, hogy Ungár Margit milyen empátiával és szolidaritással fordul a jogi ügyekben őt megkeresőkhöz, illetve, hogy a nők egyenjogúságának kérlelhetetlen szószólója. Még akkor is, amikor őt a zsidó származása miatt jogfosztó intézkedések érik, és ezáltal szinte megsemmisül az ő és a szerettei élete.

Kiderítjük a második világháború utáni évei nehézségeit, bánatait és örömeit, illetve az életút végének pontos helyszíneit, és megadjuk a földi léte megnyugtató konklúzióját. Így a példája egyúttal buzdítóan hat a mai kor embere számára is, hogy az áldozathozatal előbb-utóbb be fog érni, meg fog térülni. Munkánk eredményeként reméljük, hogy Ungár Margit újra visszakerül a(z első) jogász- és ügyvédnők Pantheonjába, az őt megillető helyre, ezáltal pedig a közéleti, szakmai és tudományos diskurzus folyamába.

Kulcsszavak: női ügyvéd, életpálya, feminizmus, nőtörténet, első tudós nők

MARGIT UNGÁR, THE FIRST HUNGARIAN FEMALE LAWYER

The study commemorates the first female lawyer to graduate in our country, and we present her life path. Since Margit Ungár 's life story is almost unknown, it is timely and appropriate that she and her person and activities come to the fore again from obscurity.

We explain the central topic using primary sources, which help explain the previously only partially explored stages of her life, making them easier to understand. In this way, we get a more detailed, thus more nuanced, but still only sketchy picture of the life, profession and work of the first Hungarian female lawyer.

We accompany the title character from her parental home, through elementary and secondary school studies, to university, and the inauguration of her doctorate in law. We present her struggle in a legal world reserved exclusively for men — how she managed to be admitted to the bar, acquire practical knowledge and successfully pass the bar exams.

We will reveal the empathy and solidarity with which Margit Ungár addressed those who approached her in legal matters and how she was an unrelenting advocate of women's equality. Because of her Jewish background, she was subjected to measures that deprived her of rights and threatened to destroy her life and the lives of her loved ones.

We reveal the difficulties, sorrows and joys of the years after the Second World War, her exact locations as her life's journey ended, and provide a reassuring conclusion to her earthly existence. Thus, her example serves as a beacon of hope for contemporary people; sacrifice does pay off sooner or later.

Through our work, we hope Margit Ungár returns to her rightful place in the pantheon of female lawyers and the flow of public, professional and academic discourse.

Keywords: Female lawyer, career, feminism, women's history, first women in science

**ZSIDÓ NŐI SORSOK A 20. SZÁZADBAN:
MANGOLD ÉVA ÉS LÁNYA MIKROBIOGRÁFIÁJA**

Az első világháború elvesztése jelentős változásokat hozott Magyarország és a magyarországi zsidóság életében is. A dualizmus kori prosperáló és liberális szemléletű állam helyét átvette a keresztény-nemzeti eszmére épülő, neonacionalista felfogás, amely a két világháború közti időszak európai történelmi fejleményeivel együtt, zsidóellenes törvények és rendeletek tucatjait eredményezte a korabeli Magyarországon. A nagy történelmi események a mikrotörténetekben, például a soproni Mangold család életében is, megmutatkoztak. Az Osztrák-Magyar Monarchia idején Sopronba vándorolt, ott letelepedett, családot és vállalkozást alapító Mangold Mór és Schlesinger Ilona gyermekeire és unokáira is hatással voltak a változások. Az 1920-as években egyre növekvő antiszemitizmus, az 1930-as években meghozott zsidótörvények sok honfitársunkkal együtt őket is fontos döntések, sorsfordító választások elé állították.

Az előadás alapját jelentő kutatás egy tágabb, a 20. századi zsidó női sorsokat bemutató kiállítás előkészítését célzó munka részeként készült, a Sopronban született Mangold Éva és lánya élettörténetéről. Tematikájában jól illeszkedik az 1960-as években kibontakozó, majd a 20. század végére, a 21. század elejére egyre hangsúlyosabb nőtörténetírás törekvéseihez, ezen belül is a nőtörténet helytörténeti vonatkozásait kiemelve. Az előadás történelmi keretekbe ágyazottan, a nagy történelmi események mellett a mikrotörténeti és nőtörténeti nézőpontot is bemutatva tárja fel a Mangold család nőtagjainak mikrobiográfiáját. A kutatás forrásanyaga nagyon sokszínű és változatos: a korszakban keletkezett családi dokumentumok (például levelek, bizonyítványok) és családi fotók, továbbá újságcikkek, korabeli, nyomtatásban megjelent könyvek, visszaemlékezések, illetve online tartalmak jelentik a vizsgálat alapját, és mindezeket még kiegészíti az „oral history” kutatásba történő beemelése. Módszertanilag a történeti forráselemzés, a sajtócikk- és a képelemzés állt a középpontban, és kiemelt szempont volt mindvégig a multiperspektivikus szemléletmód érvényesítése.

A kutatásban arra kerestük a választ, hogy miként hatottak a nagy történelmi események egy magyarországi zsidó család, különösen annak nőtagjai életére? Milyen lehetőségek és kényszerpályák mentén mozoghattak a soproni család tagjai? Milyen választás(ok) elé állította őket a 20. századi történelem? Hol és hogyan volt lehetőségük kibontakoztatni a bennük rejlő tudást és tehetséget?

Kulcsszavak: 20. század, nőtörténet, soproni helytörténet, zsidóság története, Mangold család

**JEWISH WOMEN'S DESTINIES IN THE 20TH CENTURY:
THE MICROBIOGRAPHY OF EVA MANGOLD
AND HER DAUGHTER**

The loss of the First World War brought significant changes to Hungary and the lives of Hungarian Jewry. A neo-nationalist outlook based on the Christian nationalist ideal replaced the prosperous and liberal state of the Dualist Era, which, together with the historical developments in Europe between the two World Wars, resulted in dozens of anti-Jewish laws and decrees in Hungary. Micro-histories, such as the life of the Mangold family in Sopron, also reflected the major historical events. The changes also affected the children and grandchildren of Mór Mangold and Ilona Schlesinger — who migrated to Sopron during the time of the Austro-Hungarian Empire, settled down, started a family, and opened a business. The growing anti-Semitism in the 1920s and the Jewish laws of the 1930s confronted them, along with many other Hungarians, with crucial decisions and fateful choices.

The research on which this lecture is based was part of a broader project for an exhibition on the fates of Jewish women in the 20th century, on the life story of Éva Mangold, born in Sopron, and her daughter. Its theme fits in well with the efforts of women's historiography, which developed in the 1960s and became more pronounced in the late 20th and early 21st centuries, emphasising the local historical aspects of women's history. The presentation explores the microbiography of the female members of the Mangold family, embedded in a historical framework, presenting a micro-historical and women's history perspective alongside the major historical events. The source material is very diverse and varied, including family documents (e.g. letters and other written records) and family photographs from the period, as well as newspaper articles, contemporary books in print, reminiscences and online content, complemented by the inclusion of 'oral history' in the research. Methodologically, the focus was on historical source analysis, press article analysis, and image analysis; a multi-perspective approach was a key aspect throughout.

The research sought to answer the question: How did the major historical events affect the life of a Jewish family in Hungary, especially its female members? What were the opportunities and constraints in which the members of the Sopron family moved? What choice(s) did 20th-century history present them with? Where and how did they have the opportunity to develop their knowledge and talents?

Keywords: 20th century, women's history, local history of Sopron, history of Judaism, Mangold family

6. Nők a pedagógusi pályán

Dr. Molnár Béla

*ELTE PPK Pedagógiai és Pszichológiai Intézet – Szombathely,
Milton Friedman Egyetem*

DOMONKOS NŐVÉREK A PEDAGÓGUSI PÁLYÁN A DUALIZMUS KORÁBAN

A Szent Domonkos Rendi Nővérek Apostoli Kongregációjának közössége ugyan magyar alapításának tekinthető, de azt olasz és osztrák szerzetesek alapították, és majdnem negyven év alatt magyarosodott el egészen. Az előadás a kőszegi közösség tanítóképzőjének történetét követi nyomon, különös tekintettel a nevelő–oktató munka személyi feltételeinek változásaira, valamint a tanítással foglalkozó kari nővérek tevékenységének 1874–től 1918–ig történő bemutatására.

1924-ben Németh Imre paptanár, a kőszegi tanítónőképző intézet igazgatója megírta a képző történetét, amelyhez pontos levéltári adatokat is használt, munkájában a Kongregáció történetével csupán vázlatosan, az intézmény történetének érthetőbbé tétele érdekében (hivatkozások nélkül) foglalkozott.

A másodlagos források tekintetében a rend egyik tagjának a munkája segítette, hogy a Kongregáció történetét megismerhessük, hogy a tanítóképző alapításának, működtetésének, vagyis a létesítési, fenntartói háttérének a bemutatását adjuk. Magyar Marietta *Az Árpád-házi Szent Margitról nevezett Szent Domonkos Rendi Nővérek Apostoli Kongregációjának története Vas megyében 1868 és 1920 között* című, kiváló dolgozatában elsősorban a rend, a Kongregáció történetének ötven évét tárta fel, a közösség iskoláinak megalapítását, azok történetét viszont csak részben dolgozta fel.

Az előadás célja, hogy feltárja, kik voltak azok a szerzetesnővérek, akik a kőszegi tanítóképzést elindították, iskolát teremtettek, működtettek.

A kutatáshoz analitikus jellegű kutatási stratégiát alkalmaztunk, aminek révén forrásokat, dokumentumokat elemeztünk. A forrásanyag jelentős részét a Nemzeti Levéltár Vas Megyei Levéltárának Kőszegi Fióklevéltárában leltük fel. Az évkönyveket a rend napjainkban is működtetett általános iskolájában találtuk meg.

Az előadásban először vázlatosan kitérünk a domonkos rendi apácák kőszegi letelepülésének körülményeire. A kőszegi apácáknak nem kis nehézséget okozott, hogy idegenként, kezdetben a magyar nyelv kellő ismeretének hiányában kellett boldogulniuk egy olyan országban, amelyet egyre inkább áthatott a nemzeti szellem, ahol az állam fokozottan jelen kívánt lenni a felekezeti oktatásban is. Az előadás bemutatja, hogy a kőszegi nővérek megbirkóztak a nehézségekkel, igazi magyar oktatási intézménnyé vált az iskolájuk, és egyre jobban megfelelték a növekvő állami minőségi követelményeknek. Az ismertetésből részletes képet kaphatunk a kari nővérek áldozatos leánynevelő munkájáról.

Kulcsszavak: kari nővérek, domonkos apácák, tanítóképzés, Kőszeg, nőnevelés

DOMINICAN SISTERS ON THE TEACHING CAREER IN THE AGE OF DUALISM

Italian and Austrian monks founded The Apostolic Congregation of the Sisters of St. Dominic community in Hungary. Nevertheless, it became thoroughly Hungarian in less than forty years. This thesis traces the history of the teacher training school in the Kőszeg community, with a particular focus on the changes in the personal conditions of the educational work. It also presents the activities of the teaching faculty nurses from 1874 to 1918.

In 1924, priest teacher Imre Németh, the director of the Kőszeg female teacher training institute, wrote the history of the formation, for which he also used archival data. In his work, he presents the history of the Congregation in outline to make it more understandable (without references).

In terms of secondary sources, the work of a member of the order helped us to know the history of the Congregation, and present the background of the foundation and operation of the teacher training school, i.e. its establishment and maintenance. In her excellent thesis “The History of the Apostolic Congregation of the Sisters of St. Dominic Order, named after St. Margaret of Árpád-házi, in Vas county between 1868 and 1920”, Marietta Magyar primarily explored fifty years of the history of the order and the Congregation, and only partially elaborated on the founding of the community’s schools.

The purpose of the presentation is to become familiar with the nuns who started teacher training in Kőszeg and created and operated a school.

We used an analytical research strategy to analyze sources and documents. Much of the source material emerged from the Kőszeg Branch Archives of the Vas County Archives of the National Archives. We found the yearbooks in the elementary school of the order, which still operates today.

At the conference, the presentation will first outline the circumstances of the Dominican nun settlement in Kőszeg. The nuns from Kőszeg had much difficulty as foreigners, initially with insufficient knowledge of the Hungarian language. Also, the country a nationalist spirit permeated the country. The state wanted to be increasingly present in religious education. The presentation shows how the Kőszeg sisters overcame difficulties. Their school became a true Hungarian educational institution and increasingly met the growing state quality requirements. The presentation provides a detailed picture of the sacrificial work of the faculty nurses in educating girls.

Keywords: Dominican Sisters in teaching staff, Dominican Sisters, teacher training, Kőszeg, women's education

**GEŐCZE SAROLTA,
A MAGYAR NEMZETI NŐNEVELÉS ÚTTÖRŐJE**

A 19–20. század fordulóját igen fontos korszaknak tekinthetjük a női emancipáció folyamatában. Ez volt az az időszak, a dualizmus korszaka, amely keretet és alapot adott az Osztrák-Magyar Monarchia területén a társadalmi-gazdasági modernizáció kibontakozásához, melynek fontos szereplői voltak a nők, csakúgy, mint másutt is a nyugati világban. A tankötelezettség 1868-ban történt bevezetése, a leányiskoláztatás szintjeinek kibővülése, a nők munkaerőpiacon történő, minden korábbi korszaknál nagyobb létszámú megjelenése a nőnevelés eszményeit, tartalmát és gyakorlatát is átalakította. (Kéri, 2018; N. Szegvári, 1969) A társadalmi hierarchiát figyelmen kívül hagyva, a nők jogaiért és érdekeik képviseletéért különféle civil mozgalmak szerveződtek, a nők képzése, tudományos és gazdasági életben történt megjelenése fontos pillére volt a századfordulós nemzetépítési törekvéseknek.

Az előadás Geőcze Sarolta (1862–1928) nemzeti nőnevelési törekvéseinek a bemutatását állítja a középpontba. A magyar történelem egyik kiemelkedő nőalakja író, szociológus, tanár és intézményvezető volt, aki élete nagy részét Budapesten töltötte, de leányiskolákkal kapcsolódó munkássága Brassóhoz és Komáromhoz is kötődik. Termékeny íróként volt jelen nem csak a szociológia, hanem a pedagógia tudományterületén is. Kutatásunk során (mely egy nagyobb lélegzetű, a magyar tanítónők képzés történetét feltáró vizsgálat része) olyan kutatói kérdésekre keressük a választ, hogy vajon a pedagógusnőt a munkássága során milyen hatások érték, és hogyan változtak a nézetei az I. világháború ideje alatt, valamint, hogy mindez mennyire tükröződik vissza az írásaiból? Fontos kérdés, hogy mit tudott felhasználni gyakorlati nevelési tapasztalataiból a nőnevelés korabeli elméletének egyik kidolgozójaként, illetve mi mindent tett a nevelés megújításáért? Választ szeretnénk kapni arra is, hogy Geőcze Sarolta a pályája során milyen szakmai kapcsolatokat tartott fenn a nőnevelés előmozdítása érdekében, illetve, hogy milyen egyleteket támogatott a magyar nők önképzését elősegítve.

A kutatás elméleti kereteit a hazai nevelés- és nőneveléstörténet adja, forrástani alapját pedig elsősorban azok a magyar nyelvű, korabeli sajtótermékek – többek között a Magyar Pedagógia, a Nemzeti Nőnevelés, a Magyar Tanítóképző és a Budapesti Hírlap –, amelyek hasábjain Geőcze Sarolta rendszeresen közzétette nézeteit a lánynevelésről, a női szereprepertoár változásáról és bővüléséről, valamint az oktatáspolitikáról. A sajtócikkek elemzése a tartalomelemzés módszertanával történik.

Az előadás összességében arra kíván rámutatni, hogy Geőcze Sarolta pedagógiai munkássága mennyire segítette elő és hogyan befolyásolta a magyarországi női művelődést a századforduló idején. A dualizmus korában tevékenykedő, a herbarti pedagógiát ismerő és használó pedagógusnő írásaiban többször volt hangsúlyos téma a magyar nők oktatása, illetve azon belül az erkölcsi nevelés és a nemzetnevelés. Véleménye szerint egy művelt nő képes arra, hogy a háztartási, családi életben vitt szerepeit összeegyeztesse a társadalmi életben, a munkaerőpiacon vállalt feladataival. A jeles pedagógiai gondolkodó írásaival, szervezői munkájával ehhez adott számtalan ötletet, tudományosan megalapozott elméleti alapokat, melyek mindmáig nem kellőképp feltártak, így más kutatók (például Kereszty Orsolya) témával kapcsolatos korábbi írásait szeretnénk újabb adatokkal és szempontokkal kiegészíteni.

Kulcsszavak: magyar nevelés- és oktatástörténet, nőemancipáció, nőnevelés, női művelődés, tartalomelemzés

SAROLTA GEŐCZE, THE PIONEER OF HUNGARIAN NATIONAL WOMEN'S EDUCATION

The turn of the 20th century is a significant era in women's emancipation. Dualism provided a framework and basis for socioeconomic modernisation in the Austro-Hungarian Monarchy during this period. Women played a crucial role in this socioeconomic modernisation, as they did everywhere in the Western world. The introduction of compulsory schooling in 1868, the expansion of girls' education levels, and the appearance of more women in the labour market than in any previous era all transformed the ideals, content and practice of women's education (Kéri, 2018; N. Szegvári 1969). The social hierarchy was set aside, and various civil movements were organised for women's rights and the representation of their interests. Women's education and women in scientific and economic life were pillars of the nation-building efforts at the turn of the century.

The lecture presents Sarolta Geőcze's (1862–1928) efforts to provide national education to women. One of the most prominent female figures in Hungarian history, Geőcze was a writer, sociologist, teacher and institution leader who spent most of her life in Budapest, but her works related to girls' schools link to Brasov and Komárom. As a prolific writer, she was present not only in sociology but also in pedagogy. In our research (part of an extensive investigation exploring the history of Hungarian female teacher training), we are searching for answers to the following research questions. What influenced Geőcze, and how did her views change during World War I? How is this reflected in her writing? As one of the developers of the contemporary female education theory, it is vital to understand what she could use from her practical educational experience and what she did to renew education. We would also like to know what professional relationships Sarolta Geőcze maintained during her career to promote women's education and what associations she supported to promote the self-education of Hungarian women.

The history of education and women's education in Hungary provides the theoretical framework of the research, and its sources are primarily Hungarian publications of the era, including *Magyar Pedagógia*, *Nemzeti Nőnevelés*, *Magyar Tanítóképző* and *Budapesti Hírlap*. Sarolta Geőcze regularly published her views about raising girls, the changes and expansion of female roles, and education policy in these publications. We applied content analysis to examine the articles.

Overall, the presentation aims to reveal how Sarolta Geőcze's pedagogical work helped and influenced women's education in Hungary at the turn of the century. Geőcze was active during the era of dualism. She knew and used Herbartian pedagogy, and in her writings, she emphasised the education of Hungarian women, including moral and national education. She believed an educated woman could balance her family responsibilities, social life, and work life. In her writings and organisational work, the eminent pedagogical thinker provided countless ideas and science-based theoretical foundations that remain insufficiently explored. Therefore, we would like to supplement the previous writings of other researchers (such as Orsolya Kereszty) on the subject with new data and aspects.

Keywords: History of Hungarian education, women's emancipation, women's education, content analysis

**„A SZOMBATHELYI LEÁNYNEVELÉS EGYIK LEGÉRDEMESEBB MUNKÁSA”,
„A MODERN VILÁGNÉZET ELSŐ HARCOS TANÁRA” – GREISINGER OTTÓNÉ
KERECSENYI ILONA (1861–1935) FEMINISTA TANÁRNŐ
PEDAGÓGIAI MUNKÁSSÁGA A REFORMOK JEGYÉBEN**

Előadásomban egy nyugat-magyarországi város, Szombathely oktatásügyének egy kiemelkedő, úttörő hölgyét szeretném bemutatni. Greisinger Ottóné Kerecsényi Ilona 41 évet átfogó (1883–1924), szerteágazó pedagógusi munkásságát – amely a szombathelyi kisdedóvótól a polgári leányiskolán keresztül a magán leánygimnáziumig terjed – előadásomban három aspektusból kívánom megvilágítani, elsősorban polgári iskolai tanárnői minőségében.

Greisinger Ottóné Kerecsényi Ilona 1877 és 1880 között a Kasztner Janka által vezetett, 3 éves Győri Magyar Királyi Állami Tanítónőképző Intézetbe járt, ahol 1880. június 26-án szerzett elemi népiskolai tanítóságra alkalmas oklevelet. Ugyanezen év őszén felvételt nyert a Zirzen Janka – a magyar nőnevelés egyik legnevesebb pionírja – irányítása alatt álló Budapesti Polgári Iskolai Tanítónőképzőbe, és ott végzett 1883-ban mennyiség- és természettudomány szakcsoportban. Tanári működését 1883. augusztus 24-től kezdte meg a Szombathelyi Magyar Királyi Állami Polgári Leányiskolában, a mennyiség- és természettudományi tárgyak tanáraként. Ezen iskolatípusba az elemi iskola elvégzett 4 évfolyama után nyerhettek felvételt a fiatal lányok. Kerecsényi Ilona tehát 10–14 év közötti lányok számára tanított számtant, mértant, természetrajzot, természettant, csillagászati földrajzot, vegytant, könyvviteltant, gazdaságtant, egészségtant és németet is. Oktatói tevékenységén túl az iskola ügyeinek szervezésével is foglalkozott. 1897-ben bevásárolták a városi iskolaszékbe, ahol a polgári leányiskola érdekeit képviselte. Folyamatosan küzdött, írt és érvelt – helyi és minisztériumi szinten – a polgári leányiskola elmaradott, zsúfolt és egészségtelen közállapotainak megszüntetéséért, a leánytanulók optimálisabb tanulási körülményeinek megvalósításáért. 1911–1912-ben, illetve 1919-ben az igazgatói teendőket is ellátta az intézményben, ahonnan 1924-ben vonult nyugállományba.

Másodsorban a Szombathelyi Nőtisztviselők Egyesületében (1907–1919) végzett feminista munkájának leányneveléssel kapcsolatos irányvonalait szeretném bemutatni. Kerecsényi Ilona a nők iskoláztatásának kiszélesítése érdekében rendkívüli érzékkel tapintott rá a középfokú leányoktatási reform hiányosságaira. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1895. évi 72039. számú rendelete ugyanis úgy rendelkezett a nők középiskolai tanulmányaira vonatkozóan, hogy a lányok tehetnek ugyan érettségi vizsgát, de kizárólag magántanulóként és valamely fiú középiskolában. Ebből adódóan a matúrúra való felkészülés, különösen vidéken – leánygimnáziumok és felső leányiskolák hiányában – meglehetősen nehéz volt a fiatal hölgyek számára. Kerecsényi Ilona azonban úgy gondolta, hogy a tehetséges és szorgalmas ifjú nők számára ennél az útnál van járhatóbb megoldás is kulturális és tudományos előmenetelük érdekében. Ezért 1901 őszén magán leánygimnáziumi tanfolyamot nyitott a vasi megyeszékhelyen. Az 1906-ig fennálló, kuriózumnak számító kurzusnak igazgatói és mennyiségtan tanári posztját töltötte be. Ars poeticája a lányok gyakorlati életre való nevelése volt.

Harmadsorban pedig a gyermekek tanulmányozásával, védelmével, segélyezésével kapcsolatos társadalmi egyesületekben végzett munkája felől szeretném pedagógusi munkáját jellemezni. Ilona több gyermekvédelmi egyesületnek is a tagja volt. Többek között – majdnem 30 évig: 1902-től 1931-ig – elnöke volt a szegény gyermekeket felruházó és élelmező Rongyos Egyletnek. 1888-tól tagja volt a Vasvármegyei Kisdedóvó Egyletnek, és az árvaházi női választmány bizottságának. Életében a Magyar Gyermektanulmányi Társaság szombathelyi

fiókjában vállalt választmányi tagsága jelentett újabb színfoltot az 1910-es években. Greisinger Ottóné Kerecsényi Ilona Szombathely pedagógustársadalmában reformokat megfogalmazó pionír volt, életét a leánynevelésnek szentelte. Nem véletlen, hogy egykori lakóháza ma óvodaként funkcionál.

Kulcsszavak: feminista, leánynevelés, polgári leányiskola, leánygimnázium, Szombathely

**“ONE OF THE MOST MERITORIOUS WORKERS OF GIRLS’ EDUCATION
IN SZOMBATHELY”, “THE FIRST TEACHER STRUGGLING
FOR THE PROMOTION OF MODERN WORLDVIEW”
– MRS. OTTÓ GREISINGER ILONA KERECSENYI (1861–1935)
REFORM-MINDED PEDAGOGICAL WORK OF A FEMINIST TEACHER**

This paper presents an outstanding and pioneering woman who promoted the education cause in Szombathely, Hungary. Mrs Ottó Greisinger Ilona Kerecsényi’s pedagogical work spanned 41 years (1883–1924) and a large variety of fields, including a kindergarten, a public girls’ school and a private girls’ high school. I will examine her work from three perspectives.

First, I will interpret her career as a public school teacher. Between 1877 and 1880, she studied at the Hungarian Royal Teacher Training Institute in Győr in a three-year programme led by Janka Kasztner. She earned the certificate that qualified her to teach at state-run primary schools on 26 June 1880 and was admitted to the Institute for Training Female Teachers for Public Schools in Budapest the same year. Janka Zirzen, one of the most notable female educationalists, headed the institute. Ilona Kerecsényi graduated from the institute with a specialisation in sciences and measurement in 1883. Accordingly, she began her career at the Hungarian Royal Public School for Girls on 24 August 1883 as a science and measurement teacher. Girls were admitted to this type of public school after completing four years of primary education. Thus, Ilona Kerecsényi was teaching mathematics, geometry, natural history, astronomy, chemistry, accounting, economics, medicine and German to girls between 10 and 14 years of age. Beyond her, she also took part in other school affairs. She was elected to be a member of the municipal school board in 1897, where she represented the Girls’ School. She tirelessly struggled, spoke and wrote petitions demanding improvements to the overcrowding and unsanitary conditions at the school. She wanted students to study in optimal circumstances. She was school headmaster from 1911–1912 and again in 1919. She retired in 1924.

Second, I explore the aspects of her feminist work on educating girls, which she completed at the Association of Female Clerks of Szombathely between 1907 and 1919. She had a sharp sense for recognizing the weak areas of the educational reforms in the field. One of the decrees the Minister for Religious Affairs and Public Education issued in 1895 (no. 72039) allowed females to take the maturity exam, thus completing their secondary education, but they could only do so as private students. Moreover, they had to take the exam in a boys’ school. Thus, exam preparation was challenging beyond Budapest because there were no female high schools or higher secondary schools outside the capital. To demonstrate other possibilities, Ilona Kerecsényi launched a private female high school class in the seat of Vas County in the autumn of 1901. This course was unique and ran until 1906, and it aimed to educate girls about the practical aspects of life.

Third, Ilona Kerecsényi participated in several associations for studying children’s needs, child protection, and charity. She was president of the Associations of Rags — which provided food and clothing for children living in poverty — for nearly thirty years (1902–1931). From 1888, she was a board committee member of the orphanage, the Association of Child Protection in Vas County. She was also on the board of the Szombathely Circle of the Hungarian Society for the Study of Children in the 1910s.

Ilona Kerecsényi was a true pioneer among Szombathely teachers. She advanced and practised reforms dedicated to educating female children. It is no coincidence that her former house in Szombathely hosts a kindergarten today.

Keywords: Feminist, educating female children, public school for girls, high school for girls, Szombathely

**TANÍTÓNŐK VÁLASZTÁSA:
A HÁZASSÁG VAGY CÖLIBÁTUS KÉRDÉSE A 20. SZÁZAD ELEJÉN**

Előadásomban azt a kérdéskört vizsgálom, hogy a 19. század második felétől a pedagógustársadalomban nagyobb számban megjelenő tanítónők számára milyen családi életpálya adódott a társadalom elvárásainak megfelelően. A korszakban nemcsak magyar területen, hanem Európa és Észak-Amerika térségében is szinte elvárássá, több esetben törvényileg szabályozott életformává vált a tanítónők magánélete szempontjából a cölibátus megtartása. Fő kutató kérdésem az, vajon ez hogyan jelentkezett a korabeli magyar társadalomban?

A magyar középosztályhoz tartozó családok sok esetben írták leányaikat a tanítónőképzőkbe, mivel az megfelelő műveltséget biztosított számukra családanyaként is, és ha szükséges volt, munkát is tudtak vállalni. A 19. század utolsó évtizedeiben kialakult vita a tanítónők magánélethez, vagyis a házassághoz és családhoz való jogáról, ennek megvalósulása esetében pedig a tanításra való alkalmasságáról tovább folyt a 20. század első évtizedeiben. A kutatás fókuszában jelen esetben nemcsak a pályán lévő tanítónők számarányának változása áll, hanem családi állapotuk alakulása is. Vajon hány férjezett tanítónő dolgozott ténylegesen az iskolákban? Ez okozott-e bárminemű problémát? Milyen kérdéseket vetett fel a korszakban a férjezett nők megjelenése a pedagógus pályán? Hogyan reagált ezekre a változásokra a magyar társadalom és a politika képviselői? Az előadás ebből adódóan a tanítónőképzés fejlődése mellett, a tanítónők létszámának emelkedését vizsgálja a korabeli tanügyre vonatkozó országos statisztikai adatok alapján, összehasonlítva a korabeli férfi tanítóság esetében megjelenő, hasonló családi állapotra vonatkozó adatokkal.

Kutatásom során ebből adódóan primer forrásként kerülnek fókuszba a korabeli statisztikai hivatal oktatásügyi adatai mellett a népszámlálási adatsorok (életkori megoszlás, családi állapot), melyek elemzése rámutat arra, hogy míg a férfiak esetében a fiatalabb, tehát a 20 és 40 év közötti korosztályban 70% fölötti a házasságban élők aránya, addig a tanítónőknél ugyanebben a korosztályban pont ellentétes adatsorokat találhatunk több évtized adatait áttekintve, egészen a 20. század közepéig. Ezáltal Magyarországon is jól kimutatható ez a tendencia, bár Nyugat-Európával ellentétben, ahol több esetben törvényileg is szabályozott volt a tanítónők cölibátusa, nálunk csak társadalmi elvárásként jelent meg, amit jól példáz a korabeli sajtóban megjelenő cikkek sorozata ebben a kérdéskörben.

Kulcsszavak: tanítónők, házasság, cölibátus, Magyarország, 20. század

FEMALE TEACHER CHOICE: MARRIAGE OR CELIBACY IN THE EARLY 20TH CENTURY

My lecture examines the family or career choices confronting female teachers in the second half of the 19th century. During this period, celibacy for female teachers became a societal expectation in Hungary, Europe, and North America. In many cases, it became a legal requirement burdening the private lives of female teachers. How did this unfold in Hungarian society?

Middle-class Hungarian families often enrolled their daughters in teacher training colleges to provide them with adequate education to serve them as mothers and, if needed, skills for employment. The discussion around a teacher's right to private life, that is, to marriage and family, and how this affected suitability for teaching developed in the latter decades of the 19th century and continued into the first decades of the 20th century. The research supporting this presentation focused on the change in the number of teachers in the profession and their marital status. How many married teachers were working in schools? Did this cause any problems? What issues were raised by the emergence of married women in teaching in that period? How did Hungarian society and politicians react to these changes? The lecture will examine the development of teacher education and the rise in the number of female teachers, based on national statistics on the teaching profession for the period, and compare these with similar data on marital status for male teachers for the same period.

The primary sources in my research are the census data series (age distribution, marital status) and education data from the statistics office. Analyzing data spanning several decades up to the mid-20th century revealed that the proportion of married men in the younger age group — i.e. between 20 and 40 — was over 70%. The opposite was true for married women teachers in the same age group. Laws regulated teacher celibacy in many cases in Western Europe. The tendency in Hungary to adopt similar measures is demonstrable by the social expectations of the time and is well-exemplified by the series of articles the press of that period published on the issue of teacher celibacy.

Keywords: Female teachers, marriage, celibacy, Hungary, 20th century

PEDAGÓGUSNŐK KARRIERTÖRTÉNETEI A MIGRÁCIÓ ÁRNYÉKÁBAN

Napjainkban egyre több kutatás (Gödri, 2004; Erdei, 2005; L. Rédei, 2009; Meleg, 2011) központi témája az oktatást érintő migrációs folyamatok bemutatása. A pedagógusokról, de főként a pedagógusnőkről – mint a migráció alanyairól – kevés vizsgálat készült, mondhatnánk, hogy a kutatók figyelme valahogy elsiklott a téma felett. Ezért ebben az előadásban kísérletet teszek arra, hogy ezt a létező jelenséget bemutassam, és értelmezem a rendszerváltás környékén Magyarországra áttelepedett erdélyi pedagógusnők egy szűkebb csoportján keresztül. Az említett jelenség bemutatása után ismertetem a kivándorolt pedagógusnők életúttörténetét, fókuszálva az egyéni karriertörténeteik alakulására. A kutatásban 14 pedagógusnő vett részt, képviselve a 30-as, 40-es, 50-es és 60-as korcsoportot. Végzettségüket tekintve is sokféleség jellemzi a mintát, hiszen az interjúalanyok között megtalálható úgy a tanító, mint az egy- vagy a többszakos tanárnő is.

Az adatgyűjtéshez a szakmai életútinterjú kvalitatív módszerét használtam, több kérdéskört érintve, melyek közül előadásomban az egyéni karriertörténetek alakulását hangsúlyozom. Az interjúk kódolásához és elemzéséhez az ATLAS.ti tartalomelemző szoftvert használtam.

A kutatás eredményeként megállapítható, hogy a kivándorolt pedagógusnők karriertörténeteik egyénenként változnak, a legtöbbjük hivatásként tekint a munkájára, ebben tud kiteljesedni mind szakmailag, mind pedig a magánéletében. A mindennapi munkájukban erőt, sikerélményt ad a diákok szeretete és elismerése. Az interjúalanyok egységesen kiemelték, hogy szeretik a szakmájukat, és reménykednek a pedagógusszakma presztízsének megújulásában, bíznak a munkájuk értékében. Akadtak olyan pedagógusnők is, akik pályát módosítva értek el szakmai sikereket, viszont őket mélyen érintette a váltás, a hivatás gyakorlásával járó elismerés és szeretet hiánya.

Kulcsszavak: pedagógusnők, szakmai karrier, életút, kivándorlás, beilleszkedés

THE INFLUENCE OF MIGRATION ON FEMALE TEACHER CAREERS

Education-related migration is an intriguing subject of many contemporary research efforts (Gödri, 2004; Erdei, 2005; L. Rédei, 2009; Melegh, 2011). However, research studies rarely target teachers, particularly female teachers. We could claim that the topic has eluded the interest of researchers so far. In this publication, I present this phenomenon and analyze a group of Transylvanian female teachers who migrated to Hungary in or about the 1989 regime transition period. I will then introduce the life stories of these female subjects, focusing on their career development.

I have used the qualitative approach as the basis of my study by conducting interviews with the subjects. Though the interviews cover several topics, I focus on primarily career development. To code the interviews, I utilized ATLAS.Ti qualitative data analysis software. I interviewed 14 female teachers representing the 30s, 40s, 50s and 60s age groups. The subjects have different educational backgrounds, ranging from elementary teachers to multi-speciality high school teachers.

After the interview analysis, I have concluded that different subjects develop varying career paths. Most of the interviewed teachers consider their work a calling and find fulfilment at the professional and personal levels. The interviewees are encouraged by the love and approval of their students. The interview subjects individually indicated that they appreciated the teaching profession. They hope prestige in the teaching profession is rehabilitated and believe in the importance of the vocation.

Some subjects successfully switched professions, but the change affected them deeply. They missed the approval and encouragement they received as teachers.

Keywords: Female teachers, carrier path, life story, migration, integration

7. International dimensions of early childhood education I.

Dr. Arianna Kitzinger

*University of Sopron
Benedek Elek Faculty of Pedagogy*

DRAMA IN ACTION: CREATIVE LITERATURE CLASSES IN TEACHER TRAINING

This presentation reports on a literary project conducted by international kindergarten teacher trainees at the University of Sopron's Benedek Elek Faculty of Pedagogy. At the same time, it aims to acquaint the audience with the theoretical background of how literature became an integral part of English Language Teaching (ELT). To this end, it first introduces the theoretical background of drama teaching in English as a Second Language (ESL). After a relevant literature review, the presentation adopts an educational historian's point of view and explores the 1960s, when drama teaching surfaced and became increasingly popular and widespread in foreign language teaching (FLT). The lecture also deals with the revival and reformation of ELT in the 1990s, when, under the auspices of the British Council, the integrated teaching of language, literature and culture brought new dimensions to ELT in Eastern Europe, including Hungary. During this period, referential and representational aspects of literature were particularly highlighted and studied, and several innovative projects emerged from the discourse.

At the same time, drama and literature teaching differ, so the presentation will explore the differences and intersections of drama and literature teaching and assign their place in contemporary ELT. The University of Sopron's English in the Kindergarten programme features several opportunities to include literature in English teaching beyond literary subjects such as English and American Literature or Children's Literature. Teaching literature in L1 and L2 is a cornerstone of foreign language development in kindergarten, where teachers, trainees and children can be involved in an engaging atmosphere to study, enjoy, and create literature. The presentation will show the process and methods that an international group of students utilized in "creating literature", from the original idea through elaboration to the manifestation of a drama play. The presentation highlights the mechanism of putting theory into practice and the joy of teaching and studying literature.

Keywords: Educational linguistics, creativity in EFL, drama and literature teaching, kindergarten teacher training, international students

Full Professor PhD. Robert Bacalja
Full Professor PhD. Mira Klarin
Research Assistant Jakov Proroković

University of Zadar
Department of Teacher and Preschool Teacher Education Studies

**FAIRY TALES AND FOLK NARRATIVES IN THE CROATIAN MINORITY
PERIODICAL ‘MALE CRIKVENE I ŠKOLSKE NOVINE’ (1931-1939)**

The so-called Male Crikvene i Školske Novine (Little Croatian and School Newspapers) stand out as a specific segment of the Burgenland Croatian children's literature, which appeared in 1931, and was published in Baumgarten. During their first year, the newspapers published numerous religious articles, poetry and informative texts. They were intended for the Burgenland schools attended by the Croatian minority children. The first issue stated that the owner and the publisher was the Croatian Cultural Society in Burgenland (Martin Mersich jr., a pastor in Baumgarten). Editor-in-Chief: Karl Stekly, Vienna, XV., Kriemhild platz 3. – printing house Hans Helbling, Karl Stekly, Vienna, XV., Kriemhildplatz 3 (1931: no. 1, p. 8). As far as the content was concerned, it included a considerable amount of prose works. In addition to religious texts, the newspaper also contained other types of works that were translated into Burgenland Croatian. Some of them include fairy tales (such as "Rumpelstiltskin" by the Brothers Grimm – in Burgenland-Croatian under the name Predica, or the traditional Croatian tale – Kobilic i "Lakat-brade pedanj muža"), as well as other folk tales and legends from various cultures, including Kurdish, Ukrainian, Breton, Croatian, Norwegian, but also some more modern legends such as the works of Selma Lagerh f, and many others. These publications and translations expanded the reading for the school children in Burgenland during the thirties of the twentieth century and, in a way, contributed to the enrichment of children's imagination while following the program guidelines of similar children's magazines that operated in the Croatian homeland at that time. The contents of the Male Crikvene i Školske Novine testify that children's reading was an important stimulus for the formation (as well as enrichment) of children's identity with respect to the national, moral, religious or cultural direction. In this context, it is important to emphasize that childhood is a developmental period of intense identity formation, primarily in relation to the experience of oneself and one's roots, but also the answer to the questions of where one comes from, who one is and where one is going. The role of periodicals in the culture of every nation is significant, especially for a minority like Croats in Austria and Hungary, who have maintained their identity in the area for more than five hundred years. In the analysis of the texts, the authors start from the fact that, in fairy tales, "fantastic characters, scenes and events are encountered in a picturesque way, which transposes to a representation of the world dressed in the clothes of imagination" (Crnković, 1980:21).

Keywords: folk tales, fairy tales, Burgenland-Croatian literature, children's literature, identity

**EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION.
THE STORY OF MARIE CURIE AND THE POWER OF EDUCATION**

The paper attempts to clarify the importance of learning a foreign language in early childhood. Language is a social construct and like other social behaviours, it is acquired naturally during childhood. No one questions the importance of learning a mother tongue as early as possible, so why should foreign languages be any different? The paper elaborates on the disadvantages of teaching a foreign language too late.

Scholars believe that learning a foreign language before the age of ten years of age allows children to speak like a native speaker. It seems crucial that children start their foreign language education early. Therefore, the paper attempts to compare the approach to language teaching and curricula in both primary and secondary education. Why is it a standard practice to teach foreign languages in the traditional way for approximately 10 years or longer? The child learns the language faster, retains it better and most often speaks it with near-native pronunciation. Such an approach would definitely allow educators to concentrate on the content of foreign language education and eliminate the hardship of language acquisition.

Finally, this paper tries to elaborate on the life of Marie Curie and her phenomenon in relation to her foreign language education.

Keywords: Foreign Language Education, early language acquisition, education, Marie Curie

Full Prof. Smiljana Zrilić
PhD. Ass. Prof. Violeta Valjan Vukić
PhD, Karmen Marčina Travirka, BA

University in Zadar
Department of Teacher and Preschool Teacher Education

**THE SOCIAL COMPETENCE OF EDUCATORS – A SIGNIFICANT
FACTOR IN THE PREVENTION OF THE MOST FREQUENT
MANIFESTATIONS OF UNDESIRABLE BEHAVIOR IN EARLY
AND PRESCHOOL AGE CHILDREN**

From their earliest age, children are exposed to numerous risk factors for the development of undesirable and inappropriate forms of behavior. Dysfunctional families, inadequate parental style of upbringing, too lenient or spontaneous, too authoritarian; punishing and prohibiting, poor quality communication in the family, as well as parent overwork have a strong influence on the behavior of children and are often risk factors.

Numerous undesirable behaviors of younger children, such as hitting, pushing, screaming, disobedience or withdrawal and isolation, are the main obstacles to the development of social competence and quality social relationships.

Educators' interventions at an early age are a strong protective factor in the development of easily observable undesirable forms of behavior in adulthood, aggressiveness in particular, as well as numerous other less observable undesirable forms of behavior. The reaction of the educator is strong support for the development of social competences in children. This significantly influences children's general adaptability in the social environment.

A socially competent educator has a significant influence on the development of children's social competences. One of the numerous responsibilities of the educator is to help children in acquiring emotional sensitivity and the capacity of changing emotional reactions in provocative situations.

Children, who have more pronounced social competence from an early age, are more sensitive and show more creativity, interest and cooperation in all activities in kindergarten. Social competence adopted at preschool age remains stable also at school age.

It is necessary to know the methods of pedagogical prevention and intervention and to have good cooperation with parents in order to be able to provide assistance to children who exhibit undesirable behaviors.

Keywords: undesirable behavior in early-age children, risk and protective factors, social competences of educators

Dr. Dominika Provázková Stolinská Ph.D.
Dr. Miluše Rašková
Dr. Alena Vavrdová

Palacký University
Faculty of Education
Department of Primary and Preprimary Education

FAMILY AND FRIENDS IN THE CONCEPT OF PRESCHOOL CHILDREN

We would like to present the long-term research plan of our department in the area of the life environment of preschool children. Thus, we put into context the results of two studies that monitor the relationships between internalization and love. With respect to the age category, it is field research carried out through interviews directly with children. The first research looked at the concept of love. The children answered the questions: What is love? Who do you feel love for? Who gives you love? Who is in your family? The second research focused on the concept of friendship. The children answered the questions: Who are your friends? Why do you consider them friends? What do you like to do with your friends? What do you like about friends? Do you think it is important for you to have friends?

Keywords: child and childhood, love, internalization, research

**TEACHING FOR UNDERSTANDING:
HOW WE CAN MAKE THINKING VISIBLE
IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION**

It was around the mid-nineties when a new line of research was opened in education where the concept of understanding was key (Perkins & Blythe, 1994). We, teachers know very well that our students often do not understand key concepts as they should from a very early age. In many cases, they lack an understanding of key ideas in mathematics, a lack of basic understanding of history, or a tendency to stereotype complex literary works. TFU (Teaching for Understanding) framework focuses on generating knowledge, establishing connections, and using thinking routines to activate higher thinking processes. TFU framework was also implemented in the Master's in International Education and Bilingualism to train future IB PYP teachers and in an effort to bring school and university together, we implemented best practices in the training of future infant education teachers. In the present study, we base on Harvard's Project Zero (to make a change in methodology that could help us unify criteria making understanding high on a short list of priorities. Our aim was to train future IB teachers to prioritise understanding by using inquiry-based activities through thinking routines. According to Ghaemi and Mirsaed (2017), inquiry-based activities would increase students' critical thinking. By enhancing reflection and boosting recognition of analogies and contradiction, the transfer of knowledge is provoked allowing students' autonomous learning, especially in solving problems, creating new relationships between concepts, and inquiring into specific themes.

Keywords: teaching for understanding, critical thinking, inquiry-based, thinking routines, problem-solving

ON THE BORDER BETWEEN CHILDHOOD AND ADULTHOOD – INITIATION RITES IN ARCHAIC SOCIETIES

“I would like to emphasize the importance of research in the field of non-formal education in addition to traditional investigation areas of education history, since for thousands of years the preservation and transmission of cultural goods and knowledge has been taking place in this scene and is still taking place today. When building our future, we cannot ignore the experiences of the history of non-formal education.” (Katalin Kéri, 1997)

The topic of my presentation reaches far into the past and belongs to non-formal education. Why is it worth dealing with it today? It is relevant because it is an integral part of human culture and has soaked so deeply into its texture that it keeps permeating with its full force, even today. Wrapped in its distinctive symbol system — or, more aptly, coded in its own system — non-formal education has followed the whole history of human culture, and it surrounds us even now. However, one has to be keen-eyed to recognize it.

First, I will provide an overview of expert claims of how archaic societies perceived time. Next, I will focus on the connections between this specific perception of time and the rites developed in early societies. Then, I will highlight the cause-and-effect relationship that called these rites into being and made them an indispensable environment, medium and tool system for education, knowledge transfer and acquisition in ancient societies, from generation to generation, over thousands of years. I will indicate how belief in and fear of gods influenced ancient cultures. I will emphasize how ancient people tried to preserve and maintain the balance between the divine and human worlds, urged by the fear of “annihilation of this world” and by the angst of “falling back into the primordial chaos” (András Németh, 2010).

Among archaic rites, I will describe the initiation ceremonies that end childhood. These rites of passage ensured the transition from childhood to adulthood. I will explain the meaning behind initiations and their significance for society and individuals. Finally, I will highlight what kind of knowledge children who underwent this rite acquired and what responsibilities they assumed afterwards in the community.

Research studies on rituals have become fashionable owing to the postmodern performative turn. Most studies analyse children’s daily routines, repetitive actions and habits associated with certain sports, such as football, or rites that have developed among players and fans of these sports. Through an example, I will illustrate how initiation rites as religious acts characteristic are of archaic societies. I will also demonstrate how they are embedded into education and appears in contemporary culture with their specific symbolism. I draw upon the example of the French animated adaptation of a West African folk tale, *Kirikou and the Sorceress*.

Keywords: Childhood, non-formal education, research on rituals, rite of passage, initiation

8. International dimensions of early childhood education II.

Dr. Gergő Vida PhD

*University of Sopron
Benedek Elek Faculty of Pedagogy*

EARLY CHILDHOOD EDUCATION FROM THE PERSPECTIVE OF SPECIAL NEEDS EDUCATION – INTERVENTION AND INTERNATIONAL OUTLOOK

Early childhood is crucial from both our research and historical overview aspects. Early childhood harms and other related factors are organizable. Social environment, family and formal education are relevant beyond the Hungarian public education system. Statistical data suggests that social deprivation, school dropping-out and learning difficulties are also problems in the European Union, problems traceable to various factors. In addition to the many differences among EU countries, early childhood remains a common factor, making it a relevant development period for diagnosis and intervention.

Our research identified the necessary and sufficient conditions behind learning disabilities. Our research strategy corresponds to a mixed paradigm, in which we examined expert opinions on decoding learning disabilities as a case study. Following the logic of fuzzy systems (Ragin, 2017), we investigated all background variables using fsQCA 4.0 software. With continuous iteration, data reduction (Pribék, 2018) and the basic principles of Boolean algebra, it was possible to describe the diagnostic process as a model.

In its investigation of learning problems, the research revealed that professionals confidently identify the variables causing later failures in early childhood. The finding corresponds with the international scientific discourse even though the Hungarian higher education system does not generally train preschool teachers or early childhood educators in special education. The present research also discovered that relevant documented information on the early identification of learning problems is often lost in the transitions between early development, preschool education and elementary education. Based on the historical overview and the current research findings, special needs education is a relevant and vital part of early childhood education; implementing it at an early stage in life can improve the effectiveness of later education levels, alleviate many learning challenges, and increase the overall efficiency of the education system.

Consequently, early childhood should be regarded as multidisciplinary because it warrants the study of various perspectives, including special needs education, educational psychology, medicine and educational history. Our current research has confirmed that several segments of children's developmental history are relevant to the skill development focus. Furthermore, applying a historical perspective to educational system efficiency may provide answers to future challenges.

Keywords: fsQCA, diagnostics, factors, learning, disability

**MATHEMATICS IN PRESCHOOL:
THE SITUATION IN PORTUGAL**

In this presentation, I intend to introduce the domain of Mathematics in the Curricular Guidelines for Preschool Education in Portugal. Its structure will be presented, as well as a brief description of the different components that make up this domain. A critical analysis of the curricular guidelines for early childhood education will be made, with reference to recent research on how children learn and on the mathematical training of educators.

In Portugal, preschool is for children between the age of 3 and the start of compulsory schooling. Since it is not compulsory to attend preschool, there is no official curriculum. However, there are curricular guidelines for preschool education (Silva et al., 2016). These guidelines comprise three sections: General Framework, Content Areas and Educational Continuity and Transitions. With regard to the Content Areas, they are Personal and Social Development; Expression and Communication; World Knowledge. The domain of Mathematics is integrated into the content area of Expression and Communication. It is known that the mathematical concepts acquired in the early years will positively influence later learning and that it is at these ages that mathematics education can have its greatest impact. The involvement of children in mathematical situations contributes not only to their learning but also to developing their interest and curiosity in mathematics. In this sense, four components are considered in the approach to mathematics: Numbers and Operations; Data Organization and Processing; Geometry and Measurement; Interest and Curiosity for Mathematics.

In the Introductory part of the mathematics domain, general processes are explained (classification, ranking, reasoning, problem-solving) but also aspects linked to attitudes and learning dispositions (curiosity, attention, imagination, creativity, self-regulation, persistence), that are transversal to the approach to mathematics.

The Numbers and Operations component highlights the importance of using materials to support learning numbers. The Data Organization and Processing component adopts a perspective corresponding to an investigative cycle with different phases experienced by the children themselves. In the Geometry and Measurement component, it is worth noting the importance given to the spatial thinking developed through children's experience of the space that surrounds them and the understanding that objects have measurable attributes that allow them to be compared and ordered.

Finally, with regard to the Interest and Curiosity for mathematics, it is noted that learning mathematics is based not only on the appropriation of certain notions but also on awakening interest and curiosity that lead the child to want to know more and understand better.

References: Silva, I., Marques, L., Mata, L., & Rosa, M. (2016). *Orientações curriculares para a Educação Pré-escolar*. Lisboa: Ministério da Educação/Direção-Geral da Educação

Keywords: Preschool education, elementary mathematics, curricular guidelines

Dr. habil. László Varga PhD¹
M. Ed. Suzy Rosemond²

¹*University of Sopron*
Benedek Elek Faculty of Pedagogy
²*KinderCare at Work*
Framingham, Massachusetts

PEDAGOGICAL CULTURE CHANGE: BACK TO THE ROOTS

This presentation aims to explore the current challenges of early childhood education and discuss the need to re-evaluate our contemporary approaches, which often cause toxic early childhood experiences. Our ancestors knew something well; more precisely, they felt it well and organically implemented this feeling.

We need to revisit the adage that *there is nothing new under the sun* and apply this to rethinking 21st-century education frameworks and forms. Recognizing that our current approach might be wrong, we should return to the ways of our parents, grandparents, or great-grandparents.

Humanity progresses through life and changing eras. Education is currently experiencing an era change, primarily due to digitalization. Living in a world without the boundaries of competence and control — the latest sounding alarm — current pedagogical conversations focus on and discuss toxic childhood experiences.

Our one chance for survival is promoting the beauty of “offline” life, art education, cathartic experiences, ethics, small communities, and creative activities by enriching the inner world with fairy tales and reading and strengthening human interactions and relationships. We must firmly say no to competition, measurement, and social isolation. Involving emotions in the learning process is a must. Now more than ever, social and emotional skills are vital to children’s progress, especially in the early years, as these skills also set the foundation for later success in their school experiences. Strong social and emotional skills will allow children to face challenges, seek knowledge, explore interests, and learn.

While the digital world and technology have become necessities, young children should have the opportunity to experience our world as it was only 20–30 years ago. It is up to us to focus on a child and play-centred inclusive approach.

For example, constructing a curriculum by combining different methods allows teachers to balance instructional teaching and constructive learning. Let us bring Reggio Emilia for its community, Montessori for its independent, self-directed studies; and Waldorf for its arts and social consciousness integration. The Emergent curriculum will focus on child interests and create learning based on that.

It is crucial to raise global awareness of the decline of modern pedagogy and create an approach that will return us to our roots and re-evaluate how to raise future generations.

Keywords: Toxic childhood, social-emotional development, digital world, play-based curriculum, global awareness

**WHAT IS SCHOOL READINESS?
DOCUMENT AND CONTENT ANALYSIS ON THE CURRENT USE
OF SCHOOL READINESS TERMINOLOGY
IN RECENT INTERNATIONAL ARTICLES**

What is school readiness? Document and content analysis on the current use of school readiness terminology in recent international articles.

Background: Research increasingly finds that child readiness for school determines later academic, social and life success (La Paro – Pianta, 2000; Reynolds – Bezruczko, 1993), hence the increasing emphasis on assessing, measuring and improving children’s school readiness. But what exactly is school readiness, and how do the authors of recent relevant international studies interpret it?

Purpose and methods: My research aims to conduct a content and document analysis of studies with the keyword school readiness published in the *Early Childhood Education Journal* (Q2) over the last five years to determine the definitions used or relied upon to define school readiness and the competency domain skills and abilities assigned to it. I reviewed 20 studies and processed 17 of them after a full-text review.

Findings: Most studies highlighted a specific domain or aspect of a key competence area of school readiness or defined a criterion, skill or ability. The studies that covered the determinants of school readiness — albeit in the same domain of competencies — used divisions of varying detail and content. Most studies clearly defined school readiness as a determinant of subsequent academic success. Several studies interpreted school readiness in the context of the transition to kindergarten. The studies that mentioned the school/kindergarten transition process identified it as a determinant in a child’s life.

Conclusion: The reviewed studies contain no uniform conceptualisation, yet they all consider school readiness as a multifaceted construct and, though they have different divisions, consider similar competence and skill areas as the defining ones. Based on the definitions and descriptions, the concept of school readiness through maturation has expanded. In addition to child characteristics and abilities, environment and its decisive role in child development have become increasingly prominent. Most definitions exclude the role of school and family readiness in a child’s school entry. The terminology is diverse, mainly due to differences in national educational systems. Most studies have identified the following factors, competencies or overlapping skills: maturation, physical health, behavioural, cognitive, and socio-emotional.

Keywords: School readiness, transition to school, early childhood

**‘WHO IS THAT FREINET?’ – EDUCATIONAL REFORMS
IN HUNGARIAN PRESCHOOL EDUCATION IN 1989**

Since the mid-1980s, centrally managed cyclical reforms in Hungarian education rescinded to a continuing development strategy that has initiated changes leading to a democratic transformation of the education system (Loránd, 2010). The Education Act of 1985 was the first step in the development strategy, moving from a highly centralised educational policy and practice to the ‘relative’ autonomy of school and kindergarten education. The child-centred approach of preschool teachers and their motivation for innovative reforms contributed to the paradigmatic changes in preschool education following the political changes of 1989. This paper presents the research results of the Freinet research group in Sopron, which played a significant role in the alternative kindergarten education movement that started in the mid-1980s. Using the diffusion of innovation theory (Rogers, 1989), we analyse teacher decision-making processes and the reasons for adapting Célestin Freinet’s pedagogical concept in Hungarian kindergartens after the political and democratic changes in 1989. The study aimed to explore the components of the decision process, including searching for action alternatives, evaluating, selecting the appropriate choice, implementing the decision, and assessing the implementation process, mainly through ‘how’ and ‘why’ questions. The research sample comprised 85 kindergarten teachers who participated in a Freinet-course in Sopron between 1990 and 1996. Document content analysis (theses and dissertations, archive letters and essays) revealed the process of defining the decision problem, searching, evaluating and selecting the alternatives, as well as the first experiences of the adaptation decision and the summative evaluation of its implementation. Adapting Célestin Freinet’s pedagogical concept proved effective in the daily educational practice of creative, child-centred teachers motivated by and committed to democratic changes. The changes can be described as closeness to nature and everyday life, play-centred and activity-based education, creative work and social activities. Evaluation feedback of the positive trial experiences provided the validity of the decision and led to the continued application of Célestin Freinet’s concept in Hungarian kindergartens after 1989.

Keywords: Democratic changes, Freinet pedagogy, Hungarian kindergartens, adaptation and decision-making process

A PSYCHOEDUCATIONAL APPROACH FOR TEACHING SELF-REGULATION SKILLS

University students experience novel challenges such as increasing needs for self-agency within interpersonal relationships, commitment to larger social groups, academic competency and financial independence (Karyotaki, Cuijpers, Albor, Alonso et al., 2020). International students are more vulnerable to stressors like depression, anxiety, academic distress and loneliness, academic performance and social connectedness than domestic students in each era (Andrade, 2006; King, Rivera, Cunningham, Pickett, Harkness et al., 2021). Studying and living abroad can be positive yet stressful and challenging. International students might need to adjust new culture, environment and language, usually without strong social support and connections. The experience can negatively affect international students' mental health. Shen (2023) stated that professionals should produce tailored programs for psychoeducation and social connectedness within the larger racialized population in classrooms and on campus. In this case, programs or courses that allow international students to gain self-awareness by challenging emotions and unconstructive thoughts while improving regulation skills can be constructive during the living and studying abroad journey and for the rest of their lives.

Self-regulation is a lifelong concept that individuals utilize and apply in each area of their lives. It has become recognized for its foundational role in promoting well-being across the lifespan, including physical, emotional, social and economic health and educational achievement (Murray & Rosanbalm, 2017). It is a proactive process whereby individuals consistently organize and manage their thoughts, emotions and behaviours (Zimmerman, 2000) to engage in goal-directed actions such as organizing behaviour, controlling impulses and solving problems constructively (Murray, Rosanbalm & Christopoulos, 2015). Self-regulation develops through interaction with caregivers and the broader environment from birth through young adulthood and beyond. It dramatically increases in early childhood and adolescence (McClelland, Geldhof, Morrison, Gestsdottir, Cameron et al., 2018). Even though self-regulation can be seen as an individual's internal capacity, it depends on predictable, responsive, supportive environments and relationships to develop. Related literature shows that self-regulation has three domains: cognitive, emotional and behavioural. Several factors contribute to self-regulation enactment, including environmental context, caregiver support, skills, biology, and internal and external motivation (Murray & Rosanbalm, 2017).

The purpose of this study is to report on a self-regulation skills course which has a psychoeducational approach and was implemented for international kindergarten teacher candidates in the 2022 fall semester at the Benedek Elek Faculty of Pedagogy, University of Sopron, Hungary. The presentation focuses on the practical component of how self-regulation skills can be taught and improved. Each self-regulation component included in the course will be explained and detailed with activities and theoretical background.

Keywords: Self-regulation skills; psychoeducational approach; prospective teacher training; international students

**EVERYDAY LIFE IN A POST-APOCALYPTIC WORLD – QUESTIONS
AND CHALLENGES OF EDUCATION
IN THE TRANSMEDIA UNIVERSE OF THE LAST OF US**

What is life like in a world where a rampant contagion has destroyed the uniformity of civilization as we know it, gradually replacing it with a complex web of individuals, families, clan collectives, interest groups, and paramilitary organizations? In this context, we seek to answer the question: What happens to adolescents and children in such a context? Bábosik defines education as a value-transmitting process — targeted actions to develop the child’s physical, moral, and intellectual strengths. Can we maintain our contemporary values, morals, and life principles, or does the survival instinct override everything?

The contemporary cultural space is the fundamental field of our research, within which we explore our questions via different types of media. We have chosen the transmedia universe of *The Last of Us* as the subject of our case study (Golnhofer), and within this context, we have narrowed the object of study to two media: the first season of the HBO series *The Last of Us* (2023), which we will examine comparatively with its “basic” object (Manovich), the video game *The Last of Us* (Naughty Dog, 2013). The two mediums allow us to see children and education from two perspectives. In the series, we use elements of linear, classic Hollywood narrative and the stylistic dimensions of Intensified Continuity (Bordwell). In the video game, we interactively collect markers in simulated space, gain experience, and answer our questions, which we communicate through experiential aesthetic descriptions. The transmedia aspect answers the inseparability of the two mediums: the series and the video game are essential for perceiving and understanding the TLOU universe. Each medium reinforces the other, but neither is dominant in the narrative; both are equally important (Jenkins). The series deepens our knowledge of the video game world. As independent creations, they often go beyond the video game, creating alternative story branches. Our focus in examining the diegetic spaces of the film and the video game is primarily on the character of the adolescent Ellie and her interpersonal relationship with Joel, a quasi-father figure who appears as a teacher in Ellie’s life. In addition to filling the need for a critical examination of contemporary cultural space, the research topic is relevant because we need to take time to evaluate, thematize and synthesize experiences gathered during pandemic situations, particularly within the context of our post-pandemic period. In light of the collective cultural pandemic experience, the alternative-pandemic outcome outlined in *The Last of Us* universe invites us to reflect on fundamental questions of education and parenting.

Keywords: Education, post-apocalyptic world, transmediality, *The Last of Us*, video games

Előadók / Lecturer

Név / Name	Intézmény / Institute	E-mail
Bacalja, Robert	University of Zadar, Department of Teacher and Preschool Teacher Education Studies	rbacalja@unizd.hr
Bóka Zsolt	Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar	boka.zsolt@sze.hu
Cañadas, Emilio	Universidad Camilo José Cela	ecanadas@ucjc.edu
Csehiová Agáta	Selye János Egyetem, Tanárképző Kar	csehiovaa@uj.s.sk
Csiha Tünde Noémi	University of Sopron, Benedek Elek Faculty of Pe- dagoggy	csiha.tunde@uni-sopron.hu
Fehér Ágnes	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	feher.agnes@uni-sopron.hu
Frang Gizella	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	frang.gizella@uni-sopron.hu
Gál Gyöngyi	Selye János Egyetem, Tanárképző Kar	galg@uj.s.sk
Gomes, Alexandra	University of Minho, Institute of education,	magomes@ie.uminho.pt
Hartl Éva	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	hartl.eva@uni-sopron.hu
Horváth Anna Viktória	Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társada- lomtudományi Kar, „Oktatás és Társadalom” Ne- veléstudományi Doktori Iskola	horvathannavikto- ria1998@gmail.com
Horváth Kinga	Selye János Egyetem, Tanárképző Kar	horvathki@uj.s.sk
Járosiová, Stela	Selye János Egyetem, Tanárképző Kar	sztellike96@gmail.com
Kanczné Nagy Katalin	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egye- tem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	kanczne.nagy.katalin@gtk.bme.hu
Kelbert Krisztina	Savaria Múzeum	kelbert.krisztina@gmail.com
Kepir Sávoly, Didem	University of Sopron, Benedek Elek Faculty of Pe- dagoggy	didem.kepir@uni-sopron.hu
Kéri Katalin	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar / Selye Egyetem Tanárképző Kar	keri.katalin@uni-sopron.hu
Kiss Beáta	Selye János Egyetem, Tanárképző Kar	kissb@uj.s.sk
Kissné Zsámboki Réka	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	kissne.zsamboki.reka@uni-sop- ron.hu
Kitzinger Arianna	University of Sopron, Benedek Elek Faculty of Pe- dagoggy	kitzinger.arianna@uni-sopron. hu
Klarin, Mira	University of Zadar, Department of Teacher and Preschool Teacher Education Studies	mklarin@unizd.hr
Kloiber Alexandra	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	kloiber.alexandra@uni-sopron.hu
Kóger Yvetta	Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társada- lomtudományi Kar „Oktatás és Társadalom” Neve- léstudományi Doktori Iskola	yvetta.koger@gmail.com
Koós Ildikó	ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar	koos.ildiko@ppk.elte.hu
Kovács László	Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar	kovacs.laszlo@uni-eszterhazy.hu
Kövecsesné Gósi Viktória	Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar	gosi.viktoria@sze.hu
Krzyk, Adam	The Jagiellonian University Medical College	adam.krzyk@uj.edu.pl
Langerné Buchwald Judit	ELTE PPK Pedagógiai és Pszichológiai Kar	buchwald.judit@ppk.elte.hu
László Varga	University of Sopron, Benedek Elek Faculty of Pe- dagoggy	varga.laszlo@uni-sopron.hu

Mogyorósi Zsolt	Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar	mogyorosi.zsolt@uni-eszterhazy.hu
Molnár Béla	ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar / Milton Friedman Egyetem	molnar.bela@ppk.elte.hu
Molnár Csilla	Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar	molnar.csilla@uni-sopron.hu
Molnár Katalin	Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar	molnar.katalin@uni-sopron.hu
Morales, Isabel	Universidad Camilo José Cela	imorales@ucjc.edu
Németh Andrásné Farkas Gabriella	Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola / Nyirádi Erzsébet Királyné Általános Iskola	farkasgabriella21@gmail.com
Németh Dóra Katalin	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	nemeth.dora.katalin@uni-sopron.hu
Pálkuti Anikó	ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar	palkuti.aniko@gmail.com
Pásztor Enikő	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	pasztor.eniko@uni-sopron.hu
Patyi Gábor	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	patyi.gabor@uni-sopron.hu
Proroković, Jakov	University of Zadar, Department of Teacher and Preschool Teacher Education Studies	jprorokov@unizd.hr
Provázková Stolinská, Dominika	Department of Primary and Preprimary Education, Faculty of Education, Palacký University	dominika.provazkova.stolinska@gmail.com
Révész József	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	revesz.jozsef@ni-sopron.hu
Sipos Bence	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	sipos.bence@uni-sopron.hu
Somogyi Anett	Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar	somogyi.anett@uni-sopron.hu
Somogyvári Lajos	Pannon Egyetem MFTK	tabilajos@gmail.com
Szabó Ildikó	GYMSM PSZ Soproni Tagintézménye	szabo.ildiko@gymsm-pedszak-szolg.edu.hu
Takács Zsuzsanna Mária	Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar	takacs.zsuzsanna@pte.hu
Tóth Péter	Selye János Egyetem Tanárképző Kar	tothp@uj.sk
Travirka, Karmen Marčina	Department of Teacher and Preschool Teacher Education University in Zadar	kmarcina@unizd.hr
Valjan Vukić, Violeta	Department of Teacher and Preschool Teacher Education University in Zadar	vvukic@unizd.hr
Vida Gergő	Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar	vida.gergo@uni-sopron.hu
Virág Irén	Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pedagógiai Kar	virag.iren@eszterhazy.hu
Vódlí Zsolt István	Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola	vodli.zsolt@gmail.com
Zrilić, Smiljana	Department of Teacher and Preschool Teacher Education University in Zadar	szrilic@unizd.hr
Zsuzsa Rosemond	KinderCare at Work, Framingham, Massachusetts	suzy.rosemond@kindercare.com